

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YEREL YÖNETİMLER ANABİLİM DALI
MAHALLİ İDARELER VE YERİNDEN YÖNETİM BİLİM DALI

**KENTSEL POLİTİKA YAPIM SÜRECİNDE KARAR ALICILAR:
ÜSKÜDAR BELEDİYE MECLİSİ ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

ELİF TOPAL DEMİROĞLU

İstanbul 2015

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YEREL YÖNETİMLER ANABİLİM DALI
MAHALLİ İDARELER VE YERİNDEN YÖNETİM BİLİM DALI

**KENTSEL POLİTİKA YAPIM SÜRECİNDE KARAR ALICILAR:
ÜSKÜDAR BELEDİYE MECLİSİ ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

ELİF TOPAL DEMİROĞLU

Danışmanı: Doç. Dr. ERBAY ARIKBOĞA

İstanbul 2015

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

YEREL YÖNETİMLER Anabilim Dalı MAHALLİ İDARELER VE YERİNDEN YÖNETİM Bilim Dalı TEZLİ YÜKSEK LİSANS öğrencisi ELİF TOPAL DEMİROĞLU'nun KENTSEL POLİTİKA YAPIM SÜRECİNDE KARAR ALICILAR: ÜSKÜDAR BELEDİYE MECLİSİ ÖRNEĞİ adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 08.06.2015 tarih ve 2015-20/4 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi ...19.../06.../2015...

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Öğretim Üyesi Adı Soyadı	İmzası
1. Tez Danışmanı Doç. Dr. ERBAY ARIKBOĞA	
2. Jüri Üyesi Doç. Dr. NİHAL EKİN ERKAN	
3. Jüri Üyesi Doç. Dr. YAŞAR KABATAŞ	

GENEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı : Elif TOPAL DEMİROĞLU

Anabilim Dalı : Yerel Yönetimler

Programı : Mahalli İdareler ve Yerinden Yönetim

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Erbay ARIKBOĞA

Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans - 19 Haziran 2015

Anahtar Kelimeler : Kent, Kentsel Politika, Kentsel Rejim Teorisi, Üsküdar, Üsküdar Kentsel Siyaset Alanı

ÖZET

KENTSEL POLİTİKA YAPIM SÜRECİNDE KARAR ALICILAR: ÜSKÜDAR BELEDİYE MECLİSİ ÖRNEĞİ

Siyasi ve ekonomik aktör olarak rol oynayan kenti tanımlayan dinamiklerin siyasetin içinde varoluş biçimleri ve konumları değişmektedir. Bu nedenle kentsel siyaset derinlemesine analiz edilmeye değer bir alan olmaktadır. Bu bağlamda, kentsel siyasetteki unsurların neler olduğu, hangi amaçla kentsel siyasette var oldukları, amaçları ve birbirleri ile ilişkilerinin yapısı ve içeriğini anlamak da önemli hale gelmektedir. Kentsel siyaset kent ölçeğindeki kişi, kurum ve kuruluşların, kent ve kent halkına ait sorun ve konuları ele alarak sürdürdükleri bir iktidar mücadelesi olarak tanımlanmaktadır. Başka bir ifade ile yerel düzeydeki kaynakların kullanarak, vatandaşların mutluluk, refah ve adaletini sağlamak üzere yerel iktidar ve otorite üzerinden kentsel aktörleri yönetmek anlamına gelmektedir. Kentsel politika alanında karar alıcı olarak belediye meclisi bir bütün olarak ve meclis üyeleri birer aktör olarak kentsel siyasetin önemli unsurları haline gelmektedir.

Bu tez çalışmasının çıkış noktası da kentsel kaynakların dağıtımı etrafında hüküm süren güç mücadelesidir. Üsküdar kentsel siyasetini kentsel rejim analizi çerçevesinde incelemek çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname : Elif TOPAL DEMİROĞLU

Field : Local Governments

Programme : Local Governments and Decentralization

Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Erbay ARIKBOĞA

Degree Awarded and Date : Master - 19 June 2015

Keywords : City, Urban Politics, Urban Regime Theory, Üsküdar, Üsküdar
Urban Political Area

ABSTRACT

DECISION MAKERS IN URBAN POLITICAL PROCESS: THE CASE OF ÜSKÜDAR MUNICIPAL COUNCIL

Forms of existence and positions of dynamics that define the city as a political and economic actors vary. Therefore, urban politics is an area worth to analyze deeply. In this context, it is becoming important to understand some components of urban politics as what are the elements of urban politics, why they get involved in urban politics, what are their objectives and structure and matter of their relations with each other. Urban politics is defined as power struggle of individuals, institutions and organizations in urban scale by addressing problems and issues of the people. In other words, it means managing people through power and authority to ensure citizens happiness, welfare and justice by using the resources at the local level. City council as decision makers as a whole and each of the council members is becoming an important actor in urban politics.

The starting point of this thesis study is the power struggle prevailing around distribution of urban resources. The purpose of this thesis is to analyze urban politics of Üsküdar within the framework of urban regime analysis.

İÇİNDEKİLER

TABLO LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR.....	x
GİRİŞ.....	1
Amaç.....	2
Kapsam.....	3
Yöntem.....	3

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KENT VE KENTSEL POLİTİKAYI AÇIKLAYAN KURAMLAR.....	5
1.1. Kent.....	5
1.1.1. Kapitalizme Geçişte Kent Kuramları.....	6
1.1.2. Kentsel Ekoloji Kuramı.....	7
1.1.3. Kapitalist Birikim Süreçlerine Göre Kent Kuramları.....	9
1.1.4. Küresel Kentler.....	11
1.2. Kentsel Politika.....	13
1.3. Kentsel Politikayı Açıklayan Temel Paradigmalar.....	16
1.3.1. Seçkin Kuram.....	18
1.3.2. Çoğulcu Kuram.....	20
1.3.3. Sınıf Merkezli (Marksist) Kuram.....	21

1.3.4. Ortaklık Merkezli Yaklaşımlar	23
1.3.4.1. Büyüme Ortaklığı Kuramı.....	24
1.3.4.2. Kentsel Rejim Kuramı.....	26

İKİNCİ BÖLÜM

2. TÜRKİYE’DE YEREL YÖNETİMLER VE KENTSEL POLİTİKA SÜRECİ... 31	
2.1. Yerel Yönetim.....	32
2.2. Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Gelişimi.....	35
2.2.1. Osmanlı’dan Alınan Miras	35
2.2.2. Cumhuriyet Döneminde Yerel Yönetimler	37
2.2.2.1. Tek Parti Döneminde Yerel Yönetimler	37
2.2.2.2. Çok Partili Dönemde Yerel Yönetimler.....	38
2.2.2.3. 1960-1980 Döneminde Yerel Yönetimler	40
2.2.2.4. 1980-2000 Döneminde Yerel Yönetimler.....	41
2.2.2.5. 2000’ler, İdari Reform Yılları	43
2.2.2.5.1. 2004-2005 Yerel Yönetim Reformları ve Sonrası.....	44
2.2.2.5.2. 2010’lu Yıllar.....	45
2.3. Türkiye’de Yerel Yönetim Türleri.....	47
2.3.1. Belediyeler	48
2.3.2. İl Özel İdaresi	49
2.3.3. Köyler	49
2.3.4. Büyükşehir ve İlçe Belediyeleri.....	50
2.4. Kentsel Politikada Aktörler.....	52
2.4.1. Siyasi Partiler.....	56
2.4.2. Ulusal Siyaset ve Merkezi Yönetim	57
2.4.3. Sivil Toplum Kuruluşları.....	58
2.4.4. Vatandaşlar	59

2.4.5. Belediye Başkanları	60
2.4.6. Belediye Meclis Üyeleri	62
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
3. ÜSKÜDAR'DA KENTSEL POLİTİKA VE KARAR ALICILAR	66
3.1. Üsküdar'ın Tarihi	67
3.2. Üsküdar'ın Bugünü	68
3.2.1. Nüfus	69
3.2.2. Eğitim	69
3.2.3. Sosyo-Ekonomik Yapı	70
3.3. Üsküdar'da Büyük Ölçekli Kentsel Projeler	72
3.4. Üsküdar Belediyesi	73
3.5. Üsküdar'da Yerel Seçimler	75
3.6. Üsküdar Kentsel Siyaset Alanı	82
3.6.1. Üsküdar'da Kentsel Siyasette Koalisyon	83
3.6.2. Üsküdar'da Siyasa Gündeminin İçeriği	87
3.6.3. Üsküdar'da Koalisyonun Devamlılığı veya Sürdürülebilirliği	89
3.6.4. Üsküdar'da Kaynakları Harekete Geçirme Potansiyeli	92
SONUÇ	95
EK: BELEDİYE MECLİSİ ÜYELERİ GÖRÜŞME SORULARI	99
KAYNAKÇA	104

TABLO LİSTESİ

Tablo 1 Kentsel Siyasal Yapı Analizi Yaklaşımları	17
Tablo 2 Türkiye’de Türlerine ve Nüfuslarına Göre Belediye Sayıları (2014).....	48
Tablo 3 Nüfuslarına Göre Büyükşehir ve İlçe Belediyeleri.....	50
Tablo 4 Belediyelerde Karar Alma Sürecinde Etkili Unsurlar	55
Tablo 5 Üsküdar Belediye Başkanlığı Seçimlerinde Partilerin Aldığı Oylar	754
Tablo 6 Üsküdar Belediye Meclisi Seçimlerinde Partilerin Aldığı Oylar	765
Tablo 7 Üsküdar Belediye Meclis Üyelerinin Yıllara Göre Dağılımı	776
Tablo 8 Üsküdar Meclis Üyeleri Yaş Dağılımı	787
Tablo 9 Üsküdar Belediye Meclis Üyelerinin Öğrenim Düzeyleri	798
Tablo 10 Üsküdar Belediye Meclis Üyelerinin Doğum Yerlerine Göre Dağılımları	798
Tablo 11 Üsküdar Belediye Meclis Üyelerinin Yaptıkları İşler	79
Tablo 12 Görüşmecilerin Profili	832

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

ADNKS: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi

AKP: Adalet ve Kalkınma Partisi

ANAP: Anavatan Partisi

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

DPT: Devlet Planlama Teşkilatı

DYP: Doğru Yol Partisi

FP: Fazilet Partisi

HADEP: Halkın Demokrasi Partisi

İBB: İstanbul Büyükşehir Belediyesi

KAYA: Kamu Yönetimi Araştırma Projesi

MHP: Milliyetçi Hareket Partisi

MİGM: Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü

RP: Refah Partisi

SP: Saadet Partisi

SHP: Sosyal Demokrat Halkçı Parti

SODEP: Sosyal Demokrat Parti

TBB: Türkiye Belediyeler Birliği

TUİK: Türkiye İstatistik Kurumu

USİM: Üsküdar İstihdam Merkezi

GİRİŞ

Kentin kendine has özellikleri ve dinamiklerinden yola çıkılarak, kentin bir siyasi ve ekonomik aktör olarak konum almaya başladığı 21. yüzyılda, kenti tanımlayan unsurların siyasetin içinde varoluş biçimleri ve konumları da önem kazanmaktadır. Bu bağlamda, kentsel siyasetteki unsurların neler olduğu, hangi amaçla kentsel siyasette var oldukları, amaçları ve birbirleri ile ilişkilerinin yapısı ve içeriğini anlamak da önemli hale gelmektedir. Kentsel siyaset kent ölçeğindeki kişi, kurum ve kuruluşların, kent ve kent halkına ait sorun ve konuları ele alarak sürdürdükleri bir iktidar mücadelesi olarak tanımlandığında; yerel düzeydeki kaynakların kullanılarak, vatandaşların mutluluk, refah ve adaletini sağlamak üzere yerel iktidar ve otorite üzerinden kentsel aktörleri yönetmek anlamına gelmektedir. Kentsel aktörlerin yönetiminde söz sahibi olan ve kentsel politikanın formel aktörü olarak belediyeler, halkın müşterek ihtiyaçlarının karşılanması, yerel siyasaların yapımı ve hayata geçirilmesi konusunda yetki ve sorumluluk sahibidir. Belediyelerin kentsel politika alanında karar alıcı olarak belediye meclisi bir bütün olarak ve meclis üyelerinin her biri birer aktör olarak kentsel siyasetin önemli unsurları haline gelmektedir.

Bu bağlamda, bu tezde kentsel siyasetin önemli aktörlerinden biri olarak belediye meclis üyeleri ile yapılan derinlemesine görüşmelerin analizi sunulmaktadır. Tezin ilk bölümde; modernite öncesi dönemden, kapitalizme geçişte kentin değişen anlamını ve rolünü farklı yaklaşımlarla ele alan sosyal bilimcilerin kuramları ve kentsel siyasi yapıyı çözümleyen temel paradigmlar incelenmektedir. Bu bölümde kentsel siyaseti açıklayan literatür incelenmiş, çalışmanın teorik çerçevesini çizen kentsel rejim kuramının kentsel işbirliği ve koalisyon vurgusu özellikle irdelenmeye çalışılmıştır.

Tezin ikinci bölümünde yerel yönetimler, özellikle belediyeler, kentsel hizmetlerin sağlanması ve kentsel kaynakların dağıtılması sürecinde kentsel politikanın odağında olmaları nedeniyle ele alınmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde ilk olarak yerel yönetimler kavramsal ve kuramsal olarak ele alınmakta, Türkiye’de yerel yönetimlerin dönemler itibarı ile gelişimine değinilmekte ve son olarak kentsel politikada öne çıkan belli başlı aktörlerin kentsel politika sürecindeki rolleri ele alınmaktadır.

Tezin son bölümünde ise, Üsküdar'da kentsel siyaset, iki ana başlık altında kentsel rejim kuramının temel dayanakları çerçevesinde incelenmektedir. İlk olarak, Üsküdar'ın tarihi, demografik ve sosyo-ekonomik yapısı, Üsküdar'ın kentsel gelişimini şekillendiren büyük ölçekli kentsel projeler, Üsküdar'da yıllara göre yerel seçimlerde elde edilen sonuçlar, 2014 yerel seçimleri sonrasında oluşan belediye meclisinin bileşimi ve meclis üyelerinin özellikleri analiz edilmektedir. Üsküdar'da kentsel siyaset başlığını alan son bölümün ikinci alt başlığında ise, Üsküdar Belediye Meclis üyeleri ile yapılan derinlemesine görüşmelerin bulguları değerlendirilmiştir. Yapılan görüşmelerden elde edilen bilgiler kentsel siyaseti yerelin kendi özgün koşullarında analiz etme amacını taşıyan kentsel rejim kuramının dört temel dayanağı çerçevesinde analiz edilmiştir.

Amaç

Belediye meclis üyelerinin meclisteki varlıkları ve temsiliyet gücü belirli bir koalisyondan sonuca ve aynı zamanda devam etmekte olan bir ortaklık süreci olarak değerlendirilebilir. Kentsel rejim teorisinin yönetim becerisi olarak çerçevesini çizdiği, kentsel kaynakların aktörler tarafından paylaşıldığı ve kentsel politikanın kentteki farklı aktörlerin bir araya gelmesi sonucu bir koalisyondan oluşması ile hayata geçirildiği bir süreç tarif edilmektedir. Karar alıcılar olarak meclis üyelerinin bu koalisyondaki yeri, özellikle yerel yönetim ve özel sektör etkileşiminin nasıl kurulduğu ve bu koalisyondan kentsel politikayı nasıl etkilediği veya bir kentsel politikaya dönüşüp dönüşmediği açısından önemlidir. Bu amaçla, bu çalışmada kentsel politikanın formel alanını oluşturan belediye meclislerindeki güç oluşumunun kentsel rejim kuramının temel önermeleri çerçevesinde değerlendirilip değerlendirilemeyeceği tartışılacaktır. Bu bağlamda, belirli bir kentsel alanda bir kentsel rejimden bahsedebilmek için aranması gereken dört temel dayanak, Üsküdar Belediye Meclisi üyeleri örneğinde incelenecektir. Temel dayanaklar kuramda; 1) Koalisyondan ortaklarının hem hükümetten hem de hükümet dışı sektörlerden geliyor olması; 2) İşbirliğinin toplumsal üretime dayanıyor olması; 3) Koalisyondan katılımcıları ile ilişkilendirilmiş bir siyaset gündeminin mevcut olması veya böyle bir gündem oluşturma çabasının varlığı; 4) Geçici bir koalisyondan yerine uzun dönemli ve sürdürülebilir bir işbirliğinin oluşmuş olması, olarak sıralanmaktadır.

Kapsam

Üsküdar kentsel siyaset alanında karar alıcılar olan belediye meclis üyelerine odaklanan bu çalışma; 30 Mart 2014 Yerel Seçimleri sonrasında oluşan 7. Dönem Üsküdar Belediye Meclisi üyeleriyle derinlemesine görüşmelerin analizini kapsamaktadır. Kentsel Rejim Kuramının, kentsel siyasetin aktörleri arasında oluşan ve sürekli hale gelen işbirliği ve koalisyonun temsilcileri olarak ele alınan belediye meclis üyeleriyle açık uçlu sorulardan oluşan derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. İktidar ve Muhalefet Parti Gruplarına mensup 11 belediye meclis üyesiyle yapılan derinlemesine görüşmelerin analizinden oluşan bu çalışma; önce kent ve kentsel siyaset kavramlarının kapsamı, kentsel siyaset kuramları, Türkiye’de kentsel politika sürecinde yerel yönetimleri rolü ve son olarak Üsküdar saha çalışması bölümlerinden oluşmaktadır.

Yöntem

Bu çalışmanın amacı, kentsel siyasette karar alıcılar olarak belediye meclis üyelerinin konumları kentsel rejim kuramının çizdiği teorik çerçevede anlayabilmektir. Bu amaçla; öncelikle karar alıcıların konumları kentsel rejim analizi ile anlaşılabilir mi? Üsküdar kentsel siyaset alanında belediye meclis üyelerinin işbirliği içerisinde oldukları gruplar ve bu gruplarla birliktelikleri bir koalisyon olarak değerlendirilebilir mi? Belediye meclis üyeleri belirli bir amaca sahip kentsel koalisyonların temsilcileri olarak ele alınabilir mi? Son olarak eğer bir koalisyondan bahsedilebilirse, bu koalisyon bir kentsel rejime dönüşmüş müdür? sorularına cevap aranmıştır. Araştırma sorularına cevap bulabilmek amacıyla öncelikle belediye meclis üyeleri ile yapılacak görüşmeler için sorular hazırlanmıştır. Sorular açık uçlu, görüşmecilerin anlamakta zorlanmayacağı şekilde formüle edilmeye çalışılmıştır. Ek 1 de sunulduğu üzere soru formunun nihai halinde üyenin profilini anlamaya yönelik soruların yansısı, üyenin belirli bir durum ile ilgili görüşünü veya değerlendirmesini almaya yönelik yirmi altı adet açık uçlu soru sorulmuştur. Üsküdar Belediye Meclisininin 45 üyesinden 22 sine ulaştırılan görüşme talebine 11 üyeden olumlu yanıt alınmıştır. 11 üyenin yedisi ile Üsküdar Belediye binasındaki grup odalarında veya üyenin makamında, dört üye ile üyenin iş yerinde görüşülmüştür. Görüşmeler 50 dakika ile 3 saat 40 dakika arasında değişen sürelerde gerçekleşmiştir. 1 saat 30 dakikayı aşan görüşmelerin hemen hepsi araştırmacının da Üsküdarlı olması nedeniyle soruların bağlamının çok ötesindeki konuların da görüşülmesi nedeniyle, araştırmanın bağlamının

ötesine de taşmak suretiyle bir miktar uzamıştır. Görüşmeler Mart-Nisan 2015 döneminde gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sonunda elde edilen bilgiler ve veriler analiz edilerek Üsküdar kentsel siyasetinin kentsel rejim kuramıyla anlaşılıp anlaşılamayacağına yönelik bulgular kuram ile bütünleştirilmeye çalışılmıştır.

Örneklem seçilirken öncelikle hem iktidar hem muhalefet partisinin meclis üyeliğinde en az iki dönemdir görev yapan üyelere ulaşmak amaçlanmıştır. Ayrıca, kadın üyelerin meclisteki oranlarına göre her iki partiden de en az birer kadın üyeyle görüşmek hedeflenmiştir. Meclis üyelerinin yoğunluğu, çalışma şekilleri, genel seçimler öncesinde parti örgütlerinin yoğun çalışma temposu ve üyelere bazılarının bu tür araştırmalara sıcak bakmaması nedeniyle teorik örneklem tercih edilmiştir. Sayılan nedenlerden dolayı görüşmelerin büyük çoğunluğu meclis üyeliğinde henüz ilk yılını doldurmuş üyelerle gerçekleştirilebilmiştir. Görüşme formunun yanı sıra, görüşmeleri destekleyici ve Üsküdar kentsel siyasetine ilişkin değerlendirmelere altlık teşkil edecek bilgilere ulaşmak amacıyla ilçenin yerel gazeteleri, üyelerin Twitter veya Facebook gibi sosyal medya hesapları da incelenmiştir. Üsküdar Belediyesi'nin 2015-2019 Stratejik Planı, 2014 Yılı Faaliyet Raporu da incelenen diğer kaynaklar arasındadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KENT VE KENTSEL POLİTİKAYI AÇIKLAYAN KURAMLAR

1.1. Kent

Kent geniş bir içeriğe ve farklı boyutlara sahip bir kavramdır. Mekan ve zaman içinde insan yerleşmelerinin belli özelliklerini taşıyan bir durum olarak tanımlanabilecek kent (Tekeli, 2011:16), insan yerleşmelerinin karakterini de tanımlamayı gerektirir. Ayrıca, kent kavramını anlayabilmek için tarihsel olarak kavramın yüklendiği anlamı ve geçirdiği serüveni de incelemek gerekir. Kavramın ilk kullanımlarında uygarlık kavramı ile örtüştürüldüğü ve uygarlıkla neredeyse eş anlamlı kullanıldığı görülmektedir. Bu içerik kendini “kent” kelimesinin farklı dillerdeki kullanımlarında da göstermektedir. Latince kökenli dillerde uygarlık, medeniyet anlamına gelen “civilization” kelimesi, kent anlamına gelen “civitas” sözcüğünden türetilmiştir. Arapçaya bakıldığında ise benzer şekilde “medeniyet” sözcüğü şehir anlamında kullanılan “medine” sözcüğünden gelmektedir (Keleş, 1999:19).

Kentbilim Terimleri Sözlüğü’ne göre kent,

“Sürekli toplumsal gelişme içinde bulunan ve toplumun yerleşme, barınma, gidişgeliş, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi gereksinmelerinin karşılandığı, pek az kimsenin tarımsal uğraşlarda bulunduğu, köylere bakarak nüfus yönünden daha yoğun olan ve küçük komşuluk birimlerinden oluşan yerleşme birimi” olarak tanımlanmaktadır (Keleş, 1998: 175).

Benzer şekilde Mübeccel Kıray ise kenti,

“...tarımsal olmayan üretimin yapıldığı ve daha önemlisi hem tarımsal hem de tarım dışı üretimin dağıtımının kontrol fonksiyonlarının toplandığı, belirli teknolojik gelişme seviyelerine göre büyüklük, heterojenlik ve bütünleşme düzeylerine varmış yerleşme biçimi” olarak tanımlamaktadır (Kıray, 1998: 17).

Tarihsel süreçte yaşanan sosyo-ekonomik gelişmelere ve değişimlere paralel olarak kent kavramının içeriği de değişmiş, sınırları belirsizleşmeye ve işlevi çeşitlenmeye başlamıştır. Bu değişim ve çeşitlenme ile birlikte kenti anlamaya ve kavramsallaştırmaya çalışan araştırmaların sayısı da artmıştır. Kent birçok farklı disiplinin çalışma alanı olmuştur. Ekonomi, mimarlık, sosyoloji, şehir planlama, kamu yönetimi, siyaset bilimi ve çevre bilimlerinin ilgi alanı olan kente ilişkin geliştirilen ilk analizlerde, onu köyden ayıran özelliklerinin neler olduğu üzerinde durulmuştur. Kentler, toplum yapılarının anlaşılması açısından özel bir öneme sahip

olması nedeniyle; kentlerin ortaya çıkışları ve varlıkları toplumsal yapıları ile ilişkilendirilmiştir. Bu nedenle kentlerin toplumsal, ekonomik, politik ve mekânsal yapı ve gelişmelerini ele alan farklı kuramlar kentleri tarihsel süreçleri içinde ele almaktadır.

1.1.1. Kapitalizme Geçişte Kent Kuramları

19. yüzyılda kapitalist üretim tarzının feodal üretimin yerini almasıyla birlikte kentler ile kapitalizm arasındaki ilk kuramsal bağlar da kurulmuştur. Toplumsal ilişkileri, kent ve kapitalist üretim güçleri bağlamında inceleyen Tönnies, Durkheim, Marx-Engels, Weber kent kuramlarına önemli bir zemin hazırlamıştır.

Kenti ilk tanımlama girişimleri kır/kent ayrılığı üzerinden yapılmıştır. Bu yaklaşımın temelinde Ferdinand Tönnies'in kavramsallaştırdığı "cemaat" (*gemeinschaft*) ve "cemiyet" (*gesellschaft*) ideal tipleri bulunmaktadır. Tönnies'in cemaat/cemiyet çalışması, endüstrileşme ve kentleşme ile birlikte yaşanan büyük toplumsal değişim ve dönüşümleri anlama çabasını yansıtmaktadır. Yazar, tarım toplumlarındaki geleneksel yaşam tarzı ile kentsel modern yaşam tarzını zıt toplumsal ilişkiler olarak kavramsallaştır (Tönnies, 2000: 189). Emile Durkheim ise, toplumsal işbölümü ve dayanışma kavramlarını öne çıkararak kenti tanımlamaya çalışır. Durkheim, kenti yaygın iş bölümüne ve bu yolla çağdaş toplumsal yapı biçimlerine geçişin çekirdeği olarak değerlendirmektedir (Keleş, 2002: 132).

Karl Marx ve Frederich Engels'in kente yaklaşımları ise kır/kent ayrımı, kent sorunları ve konut sorunu ekseninde toparlamak mümkündür. Marx ve Engels kenti analiz birimi olarak görmemelerine rağmen; her ikisinin çalışmalarında da kent, kapitalist üretimin ve ilişkilerinin gerçekleştiği yer olarak kapitalizme geçiş bağlamında tarihsel olarak önemli bir çözümleme nesnesi olarak ele alınmıştır (Güllüpinar, 2012: 3). Kapitalizmin kaynağını aldığı özel mülkiyet ve artı-değer kentlerde ortaya çıkan sorunların da ana kaynağı olarak görülmüştür. Engels'in Salford ve Manchester kentlerine ilişkin gözlemlerini kaleme aldığı İngiltere'de İşçi Sınıflarının Durumu başlıklı çalışması, kent mekânının siyasal stratejiler açısından önemi üzerinde yapılmış en kapsamlı çalışma olarak değerlendirilebilir (Şengül, 2001). Marx ve Engels kenti, işbölümünün arttığı, işçi sınıfının kitleleştiği ve bilinç kazandığı bir yerleşim yeri olarak görmektedir.

Kente toplum bilimlerinin temel kuramcıları olan Weber tarafından da açıklama getirilmiştir. Weber, kapitalizmin gelişimini ve sosyolojik dışavurumunu batıya, Avrupa'ya ve Hristiyanlığa özel bir vurgu yaparak açıklamaktadır. Bu bağlamda, Weber'e göre kent, Batının Doğu dünyasından farklılığını ortaya koyduğu sosyolojik bir dışavurumdur (Pınarcıoğlu vd., 2010: 76). Weber (2000: 86-87) kenti tanımlarken birden fazla kriterin var olması gerektiğini savunur ve bu kriterleri şöyle sıralar: a-Savunma amaçlı kalesi, b- Pazarı, c- Mahkemesi ya da görelî otonom yasaları ve d- Kısmî bir ekonomisi ve özerkliği olması. Weber, kenti siyasal ve ekonomik bir yönetim birimi olarak değerlendirirken feodalizmden kapitalizme geçişte kent; rasyonelliği, vatandaşlık haklarının, kapitalist girişimciliğin geliştiği mekân olarak değerlendirmektedir. Bu nedenle, Weber'e göre kentin önemi, kurumsal bir meşruluk kaynağı olarak kapitalist girişimciyle ve vatandaşlık haklarına kaynaklık etmesidir (Aslanoğlu, 1998: 58-59).

1.1.2. Kentsel Ekoloji Kuramı

Kent analistlerinin ikinci kuşağı olan kentsel ekolojistler Chicago Okulu'ndan yetişmişlerdir. Kentsel Ekoloji kuramını geliştiren ilk kent sosyologları Robert Park, Roderick McKenzie ve Ernest Burgess'tir. İlk modern sanayi kentlerinde kentsel büyüme ve mekânsal ayrışma sorununu açıklamayı amaçlayan ekol 1915-1925 yıllarında Chicago Üniversitesi'nde yapılan çalışmalara dayanmaktadır. Bu çalışmalar kentin mekânsal yapısını ele almış ve bu yapıyı ortaya çıkaran sistemleri analiz etmeye çalışmıştır. Kent çalışmaları alanında Chicago Okulu /Ekolü olarak bilinen bu yaklaşımın birbiri ile bağlantılı iki temel düşüncesi mevcuttur: Bunlardan ilki kentsel ekoloji olarak anılan kavramsal çerçeve olup; Hobbescu doğa durumunda toplumsal düzenin nasıl mümkün olduğu sorusuna cevap aramaktadır. Park, McKenzie ve Burgess bunu yapmaya çalışmıştır (Arlı, 2012: 129). Bu araştırmacılar pozitivist düşünce, Comte ve Spencer'in teorik yaklaşımları ve Darwin'in rekabetçiliğe dayalı evrim düşüncesinden etkilenmiştir. Bu teorik temeller çerçevesinde Chicago Okulu, doğal dünyayı yöneten yasalar gibi insan topluluklarını yöneten yasaların da varlığına inanmış ve toplumsal olguların bu yasalar sayesinde tahmin edilebileceğini ve yönetilebileceğini vurgulamıştır. Bu bağlamda kentsel mekândaki değişim; yayılma, mücadele, yerine geçme ve istila kavramlarıyla açıklanmaya çalışılmıştır (Serter, 2014: 70).

Kent, Park'ın çalışmalarında, insan özünün bir yansıması olarak tanımlamıştır. Böylece kent içerisindeki hareketler ve bu hareketler sonucunda oluşan kentsel mekân, tıpkı insanın özü gibi doğal ve değiştirilemez bir durum olarak ele alınmıştır. Daha somut bir ifadeyle, örneğin; kent içerisindeki göçler ve bu göçler sonucu oluşan çöküntü bölgeleri, insanın doğası ile ilişkilidir ve kaçınılmaz bir durumdur (Serter, 2014: 70). İnsanların kentsel mekânda dağılımı hâkimiyet ilişkilerinin bir sonucu olarak ele alındığı için, tıpkı doğada olduğu gibi belli tür veya türler diğerlerine üstün gelmektedir. Ayrıca, doğadaki canlılar gibi insanlar da kentte yaşamlarını sürdürebilmek için kendileri için en uygun olan çevresel koşulları seçmektedirler. Bir kent yerleşiminde yarışma halinden işbölümüne dayalı bir denge durumuna geçiş ise mekân üzerinde kaplanan alan ve sahip olunan işlev açısından birbirinden farklı alanların oluşmasıyla mümkündür (Güllüpmar: 2012: 9).

Chicago Okulunun ikinci temel yaklaşımı ise Louis Wirth tarafından geliştirilen bir yaşam biçimi olarak kentlileşmedir. Wirth kentlerdeki yaşamın evrensel niteliklerini oluşturmaya çalışarak, “kentleşme bir yaşam biçimidir” görüşünü savunmaktadır. Kenti kırdan ayıran ve kenti anlamamızı sağlayan değişkenler; nüfusun büyüklüğü, yoğunluğu ve heterojenliğidir (Wirth, 2002: 85-86). Kentteki nüfus büyüklüğünün bireysel farklılıklara neden olduğunu savunan Wirth, bu tür farklılıkların insanların etnik kökenleri, sosyo-ekonomik durumları, beğeni ve önceliklerinden kaynaklanan toplumsal farklılaşmaya yol açtığını belirtmektedir (Wirth, 2002: 89-90). Wirth kenti toplumsal açıdan birbirine benzemeyen insanların bir alanda yoğun bir biçimde ve sürekli olarak birlikte bir yere yerleşmiş insan toplulukları olarak tanımlamaktadır. Kentteki insanlar birbirlerine yakın olarak yaşamasına rağmen birbirlerini tanımazlar. Diğer insanlarla olan teması kısa ömürlü ve bölük pörçük bir ilişkiye dayanır. Bu ilişkiler anonim değil kişisel, çıkar üzerine kurulu olmaktadır (Yılmaz, 2010). Wirth'e göre kent yalnızca yaşanan bir mekan değil, aynı zamanda, insanları etkileyen, onlardan etkilenen toplumsal, kültürel ve ekonomik bileşenlerin bir bütünüdür (Wirth, 2002: 97-98).

Chicago Okulunun her iki yaklaşımının çalışmalarında da kent, kırsal topluluklardan farklı, kendine ait bir örgütlenme ve yaşam biçimine sahip, ekonomi ve işleyiş bakımından kendi özgü, kurum, grup ve kişilik yapıları barındıran ve tüm bunların kentsel ilişkilere kendi

özgünlükleri ile dahil olduğu bir mekânsal örgütlenme formu olarak ele alınmıştır (Duru ve Alkan, 2002).

1.1.3. Kapitalist Birikim Süreçlerine Göre Kent Kuramları

Kenti kapitalist birikim süreci olarak ele alan yaklaşımlar ise özellikle 1960'ların sonundan itibaren kenti sermaye birikiminin mekânı olarak tanımlamıştır. Kentsel gelişmeyi ve kentsel gelişmenin evrelerini eleştirel bir bakış açısıyla kavramsallaştıran eleştirel kentsel teori, kentleşmedeki evrensellik ideolojisini eleştirmektedir. Kenti kavramsallaştırırken kapitalist üretim tarzı anlayışından yola çıkarak ekonomik, siyasal ve ideolojik düzlemde oluşan kentsel sistemin içinde kentsel mekân en çok ekonomi ile ilişkilendirirken, kentlerin sosyal olarak kurulmuş ölçekler olduğunu yok sayan ve kentsel mekânı biyolojik analogi ile açıklayan Chicago Okulu'nu eleştirmişlerdir (Türkün ve Kurtuluş, 2005: 19). Kuram içerisindeki açıklamalardan biri Manuel Castells tarafından yapılmıştır. Castells, kenti tanımlamanın anahtar kavramının kolektif tüketim olduğunu ve kentlerin, emeğin yeniden üretimi için kolektif tüketimin elde edildiği mekânlar olduğunu vurgulamıştır. Kolektif tüketim alanları olan eğitim, sağlık, ulaşım, konut, dinlenme gibi ihtiyaçların karşılanması için emeğin yeniden üretimi gereklidir. İşgücünün yeniden üretimi için devlet bu tüketim araçlarını sağlamaya yönelik müdahalelerde bulunmaktadır (Gottdiener, 2001: 250). Devlet tarafından sağlanan bu hizmetlerin her biri kolektif olarak sağlandıkları için siyasallaşmakta ve kentsel siyasalar kolektif tüketim biçimleri içinde ve çerçevesinde yoğunlaşmaktadır (Güllüpinar: 2012: 16). Castells'in analizlerinde kolektif tüketim ile bağlantılı tanımlanan kentsel mekân; bir yönüyle bir yaşam çevresi, diğer yönüyle ise sürekli akış içerisinde olan toplumsal bir pratik olarak ele alınmaktadır.

Bir diğer açıklama ise kapitalizmin kent mekânını işgal ederek ve mekânlar üreterek ayakta kaldığını iddia eden Henry Lefebvre tarafından yapılmıştır. Lefebvre'nin kent tanımı toplumsal yoğunluğun bir zorunluluğu durumundaki kent merkezindeki gündelik hayat, bu hayatın oluşturduğu toplumsal mekân ve onların sosyal ilişkilerinin üretiminden oluşan üç kavramı içermektedir (Arslanoğlu, 2000: 69). Kapitalizm mekân üretiminde, kendi temsillerini yapılı bir çevre aracılığıyla oluşturmakta ve mekânsal pratikler bu temsiller ile toplumsal ilişkiler arasındaki etkileşimler sonucunda ortaya çıkmaktadır (Koçak: 2008: 23). Lefebvre'ye göre önemli olan, mekânın kapitalist toplumda nasıl üretildiği ve bu üretim sürecinde ortaya

ıkan çelişkinin nasıl analiz edileceğidir. Marx'ın analiz ettiği kapitalist üretim ilişkileri ve üretim güçleri arasındaki çelişkinin kentsel mekânda ulaştığı boyutun ne olduğu ile ilgilenen Lefebvre, kentsel mekânın üretiminin, zorunlu olarak ona bağlı olan sosyal ilişkilerin yeniden üretimini de içerdiğini ve mekanın üretiminin yalnızca fiziksel değil kent hayatının tüm yönlerinin üretimini ve yeniden üretimini içerdiğini belirtmektedir (Arslanoğlu, 2000: 69-70). Diğer bir ifade ile kapitalizm ile kent arasındaki ilişki kapitalizm açısından yaşamsal bir öneme sahiptir. Kapitalizm kendi sürdürülebilirliğini kent mekanını alınıp satılabilen bir meta olarak keşfetmesine borçludur (Lefebvre, 1991).

Ekonomi politik yaklaşımın bir diğer temsilcisi olan David Harvey, kenti sermaye mantığı yaklaşımı çerçevesinde kavramsallaştırmaktadır. Buna göre, kentin önemi kapitalizmin krizlerine getirdiği çözümler ölçüsünde anlaşılmaktadır. Harvey kentsel mekan kavramını kapitalist sermaye birikim hareketleri ve krizleri kapsamında ele alırken, sermayenin kentle olan ilişkisini ve kente olan ilgisini sermayenin birikim süreçleri bağlamında etmektedir. Sermayenin birinci çevriminde temel yatırım, üretim ve tüketim alanlarıdır. Sınırlı bir zaman içerisinde ortaya çıkan aşırı birikim, sermayenin talep doygunluğu nedeniyle yatırıma dönüştürülmediğinde krize giren sermaye, ikinci ve üçüncü çevrime geçer. Sermayenin ikinci çevrime aktarılması demek, önemli bir bölümünü kentsel yapılı çevrenin inşası için kullanılması anlamına gelmektedir. Burada sermaye birikim süreçleri ve kentleşme süreçleri, hem yapılı çevreye yapılan yatırımları hem de emek gücünün yeniden üretimine yapılan yatırımlar yoluyla bir araya gelmektedir. İkinci çevrimde de kriz meydana gelmesi durumunda, sermaye üçüncü çevrime yatırım yapmaktadır. Bu yatırımlar bilim ve teknoloji alanında işgücünün yeniden üretimine yapılan sosyal harcamalardır (şengül, 2001: 12). Harvey'e göre kentsel mekâna yapılan yatırımlar kentin çevresini yeniden yapılandırırken, kentteki mekânlar sistemin çelişkilerini ve sisteme içselleşmiş adaletsizlikleri de yansıtmaktadır (Harvey, 2002).

Kentsel gelişmeyi ve kentsel gelişmenin evrelerini eleştirel bir yaklaşımla kavramsallaştıran eleştirel kent teorisi, kenti ve kentleşmeyi temel olarak iktidar ilişkileri, maddi etmenler, üretim tarzlarının biçimlendiği ve tüm bunların belirleyici olduğu alan olarak tanımlamaktadırlar.

1.1.4. Küresel Kentler

1980'lerle birlikte yoğun şekilde tartışılan, kapitalist sermayenin, ticaretin ve insanların dünya etrafındaki dolaşımı ve akışkanlığının hız kazanmasını açıklayan küreselleşme de kentleri etkileyen önemli bir etmen haline gelmiştir. Küreselleşme sürecinin de etkisiyle kentsel çalışmalar küresel ekonomi ile ilişkilendirilmeye ve kentsel değişim ulusal sınırları aşan mekânlarda analiz edilmeye başlanmıştır. Kentsel çalışmalarda bu değişimi Herzog (1991: 519), 20. yüzyılın sonlarına doğru kentlerin ulusal kültürün bir ürünü olmaktan ziyade, dünya sisteminin kentleri derinden etkilediği bir sürece girilmesiyle paralel seyrettiğini ifade eder. Modern teknoloji, mekân, alan ve devlet konusundaki anlayışları değiştirmekle kalmamış, emek gücünden bankacılığa ve şirket faaliyetlerine kadar, ekonomik ve sosyal güçler uluslararası ölçekte akışkan hale gelmiştir. Böyle bir yapı içerisinde kentin doğası değişmeye başlamış ve uluslararası süreçlerin kentleri şekillendirdiği bir çağa girilmiştir.

Küreselleşmenin ve neo-liberal ekonomi politikaları uygulamalarının dünyadaki üretim ve emek süreçlerine damgasını vurduğu, dünyada coğrafi-mekânsal ölçeklerin ve hiyerarşilerin yeniden yapılandığı ve kentlerin bu yeni işbölümü ve ölçekler çerçevesinde şekillendiği görülmektedir (Brenner, 2001: 363-365). Bilgi ve ulaşım teknolojisindeki gelişmeler, pazar ölçeğinin büyümesini sağlamıştır. Böylece, dünyadaki birbirinden uzak kentlerde gerçekleşen işlemlerin yoğunluğu hızla artmıştır. Kentler, coğrafi sınırlarla bağlı olmayan uluslararası üretim, ticaret ve finansman etkinliklerinin mekânsal örgütlenmesinin birer parçası durumuna gelebilmek veya bu süreçten dışlanmamak ve diğerlerin önüne geçebilmek adına birbirleriyle sürekli bir yarış halindedir (Keyder, 1992: 85).

Küresel kent söylemi, daha kapsamlı bir küreselleşme söylemi içinde ortaya çıkmıştır. Söylemin akademik çerçevesi Friedmann ve Wolff tarafından ortaya atılan, daha sonra ve bir dizi diğer akademisyen tarafından geliştirilen dünya kenti hipotezi etrafında gelişen tartışmalardan oluşmaktadır. Dünya kenti söylemi, küresel kentlerin ortaya çıkışını yeni bir küresel ekonominin ortaya çıkmasıyla açıklamaktadır (Öktem, 2006: 54).

Dünya kenti, küresel ekonominin kontrol, yönetim ve organizasyon merkezi olarak tanımlanmaktadır. Friedmann'a göre (1986) dünya kenti, uluslararası sermayenin yoğunlaştığı ve birikiminin gerçekleştiği mekânlardır. Sassen (1991) ise, dünya kentlerini sadece kontrol ve

yönetim merkezleri olarak değil, aynı zamanda ticaret ve hizmet sektörü ile finansal yeniliklerin ve üretiminin de gerçekleştiği kentler olarak tanımlayarak dünya kenti kavramına yeni bir boyut kazandırmıştır. 1990'lerden sonra şehir sosyolojisi yazınında sıkça kullanılmaya başlanan küresel kent; ekonomik yönetim fonksiyonları, eğitim, araştırma ve inovasyon merkezleri, ulaşım ve iletişim altyapıları, mal, sermaye, bilgi, insan gibi her tür akış ve hizmet sektörü faaliyetlerinin yoğunlaştığı kentsel merkezleri ifade etmektedir.

Küresel kentlerin dünya ekonomisiyle entegrasyon biçim ve derecelerinin küresel kentler arasında bir küresel kent hiyerarşisi yarattığı ileri sürülmüştür. Temel kriterler küresel yatırımları çekebilmek ve küresel ekonomide bir yönetim ve kontrol merkezi olabilme yeteneği olarak tanımlanmıştır. Bu yeni coğrafyaların kentler arası düzeyde en güçlüsü New York, Londra, Tokyo Paris, Frankfurt, Zürich, Amsterdam, Los Angeles, Sydney, Hong Kong gibi uluslararası finans ve iş merkezleri ile diğerlerini birbirine bağlamaktadır. Ancak bu coğrafya genişlemekte ve Sao Paulo, Buenos Aires, Bombay, Bangkok, Taipei ve Mexico City gibi kentleri de kapsamaktadır (Sassen, 1991: 82). Küresel kentlere yönelik yapılan önemli bir çalışma "Alfa-Beta-Gama Dünya Kentleri" sınıflandırmasıdır. Küreselleşme ve Dünya Şehirleri Araştırma Ağı (Globalization and World Cities Research Network-GaWC), araştırma merkezinin 1999'da yaptığı, 122 kentte ve 4 ayrı hizmet sektörünün konumuna bakarak yapılmış en kapsamlı sınıflandırmalardan biridir. 2000, 2004, 2008 , 2010 ve 2012 yıllarında yenilenerek yayımlanmıştır. Bu araştırmalarda, dünya şehirleri alfa, beta ve gamma olmak üzere üç temel gruba ayrılmakla birlikte, küresel şehir adaylığında yüksek yeterlilik ve yeterlilik olmak üzere iki de alt kategori oluşturulmuştur.¹ Son dönemlerde İstanbul'da küresel kentler listesinin farklı basamaklarında yer almaya başlamıştır. İstanbul küresel ekonomik ve sembolik sermayenin çekim alanlarından biri olurken, küresel sembol ve insan akışlarının yoğunlaştığı bir ulus-ötesi alana dönüşmekte, kentte bir yanda kültürel ve ekonomik sermayesi yüksek grupların diğer yanda da hem kültürel hem de ekonomik sermayeden yoksun kesimlerin sayısı hızla artmakta, bu grupların yaşam tarzları ve tüketim kalıpları giderek birbirinden uzaklaşmaktadır (Geniş, 2011: 52). İstanbul içinde bir kentsel mekânda kentsel politikayı analiz

¹The World According To GaWC endeksinin farklı dönemlerdeki listelerine <http://www.lboro.ac.uk/gawc/gawcworlds.html> adresinden ulaşılabilir. Erişim tarihi: 28.12.2014

ederken hem ulus-ötesi ölçek ve süreçlerle kurulan ilişkilerde kentteki aktörlerin hem ulus-ötesi aktör ve kurumların kentsel mekânı ve siyaseti nasıl şekillendirdiği önem kazanmaktadır.

Bir kenti oluşturan, ona özgünlüğünü veren sadece kentin barındırdığı nüfus değildir. Önemli olan toplumsal bir varlık olarak kentin örgütlenme biçimidir. Kent, demografik bir nitelikten daha farklı nitelikler taşımaktadır. Kent, sosyo-kültürel yapısındaki heterojenliğin yanı sıra belirli bir yönetim sistemine ve yönetsel özerkliğe sahip, ekonomik sisteminin üretime veya hizmet sektörüne dayandığı, merkezi yönetimle ve kentteki diğer aktörlerle ilişki içinde olan bir mekândır. Bu mekân farklı aktörlerin üzerinde söz sahibi olabilmek için mücadele ettiği, yönetimine talip olduğu ve nihayetinde alınan kararların kamusal politikalara dönüştüğü bir mekân olarak var olmaktadır. Bu çalışmada da kent, farklı aktörlerin, farklı çıkarların etrafında birleşmesiyle kent yönetimini etkileme sürecine sahne olan mekân olarak ele alındığından; kenti farklı boyutları ve özellikleri ile açıklayan kent kuramlarının temel kavramlarının bileşimi, kentsel gruplar arasındaki iş birliği veya çatışmalarda var olduğundan, kente ait olanın da tüm bu açıklamaların bir bileşimi olarak ele alındığı ölçüde daha kapsamlı şekilde analiz edilebileceği düşünülmektedir.

1.2. Kentsel Politika

Kentsel politika (*urban politics*) kavramı, kentsel alanlarda yerel yönetimlerin karar alma süreçlerine ve yönetimlerine ilişkin siyasi etkinlikleri içermektedir. Kavram politika ve kentlerle ilgili olarak ele alınırken, kentsel alanlardaki farklı politik yapılara referans vermektedir. Kentleşmenin ve kentin birçok yönünü kapsayan kentsel politika kavramı; siyasi iktidarın yapısını, kentteki etnik kimlikleri, sınıf ve toplumsal cinsiyet ilişkilerini, mekân siyaseti ve mekânsal ilişkilerle ilgili konuları kapsamaktadır (Magnusson, 2006). Kentsel siyaset (*urban policy*) terimi de kentsel politika ile bağlantılı olarak ele alınmaktadır. Siyaset en genel anlamı ile mal ve hizmetlerle maddi veya manevi değer veya çıkarların iktidar tarafından paylaşılması anlamına geldiğinden; kentsel politika da bu paylaşımın kentsel alanda ve kentleşmeyi etkileyecek biçimde yapılmasını anlatmaktadır (Keleş, 1999: 100). Bir diğer tanım ise kentsel politikaların “*ortak amaçlar ve sorunlar karşısında, kentsel yaşamın sağlıklı ve hoş bir şekilde devamını sağlamaya yönelik düşünceler, hedefler, stratejiler oluşturulması ve çeşitli kamu müdahaleleri arasında bir uyum-işbirliği ve bir yönlenmenin sağlanması için Merkezi Otoritenin getireceği vasıtalar bütünü*” olduğudur (Çubuk, 1998). Kentsel siyasetin kaynak

dağıtıcı ve kamu hizmeti sağlamaya yönelik amacı düşünüldüğünde kentsel kamu politikası ile ilişkilendirilmektedir. Başka bir ifade ile kentsel siyasa kentsel siyasetin bir çıktısı, formel alanda geliştirilmiş uygulamaya yönelik bir uzantısı olarak değerlendirilebilir. Bu noktada Lineberry ve Sharkansky'nin (1978: 215) kentsel politikaların odağı ile ilgili söyledikleri önem kazanmaktadır. Bunlar; hangi kentsel kararların hangi nedenlerle alındığı, bu kararlar sonucunda kazananlar ve kaybedenlerin kimler olduğu, finans ve paranın nasıl bir rol oynadığı, kamu politikalarının etkilerinin neler olduğu ve kentsel politikaların nasıl bir değerlendirme konusu olabileceğidir. Bu noktada kentsel politikayı anlamaya yönelik çeşitli sorular sormak mümkündür:

- Politikanın hedefi nedir? Kentin problemleri mi yoksa kentsel muhalefet midir?
- Sorunlar ekonomik, sosyal veya çevresel mi yoksa üçünün kombinasyonu mudur?
- Merkezi ve yerel yönetimler arasında yetki ve güç dağılımı nasıldır?
- Kamu, özel sektör ve toplum müdahalelerinin en uygun bileşimi nasıl mümkün olabilir?
- Politika önceliklerini ve kamusal kaynakların kente akışını sosyal ihtiyaçlar mı yoksa ekonomik fırsatlar mı belirlemelidir?
- Merkezi hükümet çok yönlü problemlere en iyi yaklaşımı nasıl seçebilir?
- Diğer partnerler arasında hükümet en uygununu nasıl seçebilir?
- Rekabet ve ortaklık/işbirliği kentsel politikayı güçlü hale getiren yöntemler midir? (Parkinson, 2009, 25).

Kentsel politika kavramı yukarıdaki anahtar sorulardan da beslenerek farklı unsurların birlikteliği ve işbirliği ile kentsel değişimle sağlam bir ilişki kurmaktadır. Kurduğu bu ilişki ile birlikte kavram, hem kente ilişkin güncel kavrayışımızın bir ifadesi olmakta hem de bu kavrayışın şekillenmesine yardımcı olmaktadır (Cochrane, 2007: 13).

Burada kavramın farklı kullanımları ile ilgili ayırım yapmakta yarar görünmektedir. Kentsel politika kavramı, İngilterede *urban politics* olarak kullanılmakta ve kentsel alanda

yapılan siyaset anlamına gelmektedir. Türkiye’de ise kentsel politika teriminin yaygın kullanımını merkezi hükümetin kente müdahalesinde kullandığı araçlar bütünü anlamına gelmektedir. İngilizce kente ilişkin müdahale araçlarının sistemli bir bütün çerçevesinde ifade etmek amacıyla *urban policy* terimi kullanılmaktadır. Türkiye’de *urban policy* teriminin çeviri karşılığı kentsel siyaset olmakla birlikte, kavramın kullanımının pek yaygınlaştığı söylenemez. Bu nedenle, bu çalışmada kentsel politika, *urban politics* kavramının karşılığı olarak kullanılmakta ve kentsel politika ve kentsel siyaset terimleri birbirinin yerine geçmektedir. Bu bağlamda, kentsel politika ve yerel politika (*local politics*)² kavramları iki şekilde anlamlandırılabilir. Kentsel siyaset, dar anlamda, yerel düzeyde karar alma süreçlerini etkileyen tüm etmenlerin incelenmesini konu edinmiş olan bir alanı tarif etmektedir. Geniş anlamda ise kentleşme sürecini ve yerel birimleri ilgilendiren bütün etkinlikler ve politikalar kentsel siyasetin kapsamına girmektedir (Keleş, 1998: 99).

Hem merkezi yönetimin hem de yerel yönetimlerin kentsel taleplere hızlı bir şekilde cevap verebilecek yöntemleri geliştirmesi söz konusudur. Dolayısıyla kentsel politika doğası gereği karmaşık müdahaleler barındırmaktadır. Bu nedenle kaçınılmaz olarak siyaset kararlarının yararlı olup olmadığı veya toplumun hangi kesimine, ne kadar geniş bir alana faydalı olup olmadığı politik değerlendirmelere konu olmaktadır. Kentsel politikanın bir diğer özelliği ise merkezi yönetim, yerel yönetim, özel sektör, sivil toplum, gönüllülerin katılımına ilişkin önemli vurgular yaparken, yerel halkın kapasitesini geliştirici yöntemler uygularken birden çok aktörü içermesidir. Bu özelliği nedeniyle politika yapıcılar, uygulamacıları ve farklı geçmişlerden bir dizi paydaşı bir araya getirmektedir (Harrison, 2000: 208-209).

Bu çalışmada kentsel siyaset dar anlamı ile alınacak ve bu çerçevede bir araştırma yapılacaktır. Dolayısıyla kentleşme ve kentsel yaşama yönelik merkezi yönetimin müdahaleleri değil, bizzat yerel yönetimler tarafından geliştirilen siyasalarda kentsel alanda yapılan siyasetin etkisi dikkate alınmaya çalışılacaktır. Kentsel politika alanında merkezin ve yerelin siyasi etkinliği birbirini dışlayan süreçler olmadığı gibi bu iki düzeyi birbirinden ayırmak da bir hayli zordur. Ancak yerel yönetimlerin özerkliği bağlamında karar alma süreçlerinde kentsel aktörlerin etkinliğine odaklanan bu çalışma, kentsel alanda belediyelerin karar alma süreçlerine

² Bu çalışmada kentsel siyaset, yerel siyaset ve kentsel politika kavramları birbirlerinin yerine kullanılmaktadır.

yönelik etkinlikler çerçevesiyle sınırlandırılmıştır. Ancak, teorik çerçeveyi çizerken ve alanla ilgili literatür taraması yapılırken yerelin çok aktörlü ve çok değişkenli doğasını anlayabilmek için olguya farklı boyutlarıyla yaklaşan farklı paradigmalardan yararlanılmıştır. Çalışmanın takip eden bölümünde kentsel politikayı açıklayan farklı yaklaşımların teorik zeminleri ele alınmaya çalışılmıştır.

1.3. Kentsel Politikayı Açıklayan Temel Paradigmalar

Siyasal iktidarın yapısına ilişkin yaklaşımlar devlet–toplum–piyasa arasındaki ilişkinin temel dinamiklerine ilişkin farklı açıklamalardan oluşmaktadır. Bunlar: 1) Yönetim tarafsız veya temsili bir eylemdir ve içinde bulunduğu toplumun değer ve güç dengesini yansıtır. Devlet çatışmaları azaltıp, farklı talepleri uzlaştırıcı konumdadır. 2) Yönetim ve kurumlar yönetilenlerden ayrı, bağımsız ve özerktirler. 3) Yönetim bazı grup ve sınıflar adına sürdürülen taraflı ve partizan bir örgütlenmedir veya olmalıdır (Barker, 1990: 16). Kentsel politika kent ölçeğinde faaliyet gösteren, kurum, kuruluş veya aktörlerin kente ait sorunları ele alarak sürdürdükleri yerel iktidar mücadelesinde kaynak dağılımının hangi ölçütlere göre yapılacağını belirlenmesine ilişkin bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Bu nedenle, farklı yaklaşımlar aynı zamanda kentsel siyasetin ve kentsel ölçekte yapılan iktidar mücadelesinin anlaşılmasında da kullanılmaktadır.

Çalışmanın bu bölümünde kentsel politika kuramları ele alınacaktır. Bu amaçla öncelikle üç temel kurama bakılacaktır. Çoğulcu (*pluralist*), seçkinci (*elitist*) ve sınıf merkezli (*Marksist*) kuramlar çerçevesinde, kentsel karar alma süreçlerinde etkili olan grupların ve aktörlerin kimler olduğu incelenecektir. İkinci aşamada ise ortaklık merkezli yaklaşımlar incelenecektir. İkinci bölümde kentsel siyaseti işbirliği ve ortaklıklar çerçevesinde açıklamaya çalışan, “büyüme koalisyonları kuramı” (*growth coalition theory*) ve “kentsel rejim kuramı” (*urban regime*) incelenecektir.

Kentleşme süreçlerine ilişkin olguları farklı boyutlarıyla açıklamaya çalışan bu kuramların karşılaştırmalı bir özetini Uzbek ortaya koymaya çalışmıştır. Uzbek’in tablosu temel alınarak farklı yaklaşımların kentsel politikaya getirdiği açıklamalar ilerleyen bölümlerde ele alınmaktadır.

Tablo 1 Kentsel Siyasal Yapı Analizi Yaklaşımları

ÜÇ TEMEL PARADİGMA				
	ÇOĞULCU PARADİGMA (Plüralizm)	SEÇKİNCİ PARADİGMA (Elit Yaklaşım)	SINIF MERKEZLİ PARADİGMA (Marksizm)	
Temel Kavramlar	Birey temelli gruplar ile karar alma süreçlerindeki etkileri, serbest pazarlık	Statü sahiplerinin gücü ellerinde bulundurmaları, yöneten-yönetilen ayrımı, hiyerarşik toplumsal yapı	Sermaye birikimi ve sınıf mücadelesi,	
Güç Olgusuna Yaklaşım	Güç, toplumsal gruplar ve kurumlar arasında dengeli dağılmıştır	Güç, az sayıda kişinin elinde toplanmıştır	Güç, egemen sınıfın elindedir.	
Devletin Konumu	Devlet kendi başına bir güç ya da karar verici değildir, Gruplara eşit mesafede durur, hakemlik eder, Politikalar gruplar arası pazarlıklarla belirlenir	Devlet, toplumdan ve iktisadi güçlerden özerk, en merkezi ve bürokratik örgüt olarak görülmektedir	Devlet egemen sınıfın belirleyiciliği altındadır, Devletin neden kapitalist olduğunu açıklayan yaklaşımlar: Araçsal ve yapısal görüşler,	
Eleştiriler	Sosyo-ekonomik ve sınıfsal eşitsizliklerin dikkate alınmaması, Sınırlayıcıları olmayan bir pazarlık ve uzlaşma ortamı varsayılması, Oluşturulan uzlaşma ve ortaklıkların tek bir gündem maddesi ile sınırlı ve kısa ömürlü değerlendirilmeleri,	Üst yönetim kademelerinin karar alma süreçlerine, kararların yapısına ve çıktıları etkileme gücünün göz ardı edilmesi,	Katı bir sınıfsal çelişki ve karşıtlık olgusu üzerine kurulu olması, Sınıf bakışımı aşan uzlaşma ve ortaklıklara açıklama getirmemesi,	
Ortak Eleştiriler	Her üç paradigmanın olgulara (yukarıda belirtilen) belirli kavramların çizdiği bir çerçeveden bakmaları ve bu çerçevenin dışına çıktığında açıklayıcılıkta yetersiz kalmaları, Gücün hangi toplumsal kesimin elinde olduğuyla ya da toplumda nasıl dağılmış olduğuyla ilgilenmeleri, ama buna karşılık “gücün nasıl oluştuğu” sorusunu yanıtızsız bırakmaları			
ORTAKLIK MERKEZLİ YAKLAŞIMLAR				
	BÜYÜME ORTAKLIĞI KURAMI (Growth Coalition Theory)	REJİM KURAMI (Regime Theory)		
Temel Önergeler	Kentsel gelişmeyi büyüme ortaklığı (growth coalition / growth machine) olarak nitelenen ortaklıklar yönlendirmektedir, Bu ortaklıklar kente ekonomik büyüme ve “değişim değeri” temelli bakan arazi sahipleri, siyasiler, yatırımcılar ve ekonomik büyümeden doğrudan ya da dolaylı çıkar sağlayan aktörlerce oluşturulmaktadır, Seçkinler olarak da nitelendirilen bu oluşumun karşısında, kente “kullanım değeri” temelli bakan halk çoğunluğu yer almaktadır,	Yönetim gücü hiçbir toplumsal kesimin elinde önceden verili değildir, bir amaca yönelik olarak kaynakların birleştirilmesiyle yaratılmak durumundadır, Kentler biraraya gelerek kaynaklarını birleştiren aktörlerce oluşturulan ve böylece bir süreliğine “yönetim becerisi” elde eden rejimler tarafından yönetilmektedir, Rejimlerin amaç ve öncelikleri üst ölçek dinamiklerle gerçekleşen etkileşim sonucunda belirlenmektedir,		
Eleştiriler	Kentsel topluluğun büyümeden yana ve karşı olan olmak üzere kesin bir biçimde ayrıştırılarak kutuplaştırılması, Büyüme ortaklıklarındaki “halk desteğinin” görmezden gelinmesi, Gücün nasıl oluştuğuna değinilmemesi,	Üst ölçek yapısal güçlerin yerel siyasete etkilerini açıklayan sistematik bir kuramsal çerçevenin eksikliği, Zamanla politik süreçlere ağırlık verilerek ekonomik yapıdan kaynaklanan sınırlamalar üzerine kapsamlı bir biçimde gidilmemesi.		

Kaynak: Uzbek, Hakan M. (2008): Dönüştürücü ve Korumacı Güçler Arasında Yaşanan Çatışmanın Rejim Kuramı Bağlamında İncelenmesi: İstanbul Boğaziçi Alanı Örneği, Doktora Tezi, YTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Çizelge 2.1, ss: 14-15.

1.3.1. Seçkinci Kuram

Seçkinci kuram, toplumun ve toplumsal taleplerin hiyerarşik bir yapı içerisinde olduğu fikrine dayanmaktadır. Yönetilenler ve yönetenler, güçlüler ve güçsüzler gibi toplumların iktidar yapısı ve güç ilişkilerini açıklamayı hedefleyen kuram, toplumdaki seçkin-halk farklılaşmasını analiz ederken, iktidar ve etki olgularından hareket eder (Arslan, 2003: 116). Seçkinci teori kavramsal olarak bireyler ve gruplar arasında sahiplikler, statüler ve liderlik kapasitesi üzerinden yapılan ayrımlara dayanmaktadır (Harding, 1998: 35-36). “Yönetenler kimdir?” ve “kimler yönetilir?” soruları 1970'lere kadar yoğun tartışmalarla çevrelenen soruların başında gelmektedir. Bu soruları cevaplamak için seçkinci teori içindeki üç temel yaklaşımdan bahsedilebilir.

Normatif Yaklaşım genel olarak İtalyan ekolündeki seçkinci teorisyenlerle ilişkilendirilmektedir. Mosca (1939), Pareto (1935) ve Michels (1959)'in 19. yüzyıl ve erken 20. yüzyıl çalışmalarında insanlık tarihi sınıf çatışmaları olarak değil, örgütsüz bir çoğunluğun örgütlü bir azınlık tarafından tahakkümü olarak görülür (Harding, 1995: 38). Hükümetin formasyonundan bağımsız olarak siyasi ve ekonomik yarışta galip gelenler kendi ayrıcalıklarını korumaya çalışmaktadırlar. Normatif seçkincilere göre iktidar, türdeş ve seçkin bir grubun elinde temerküz eder. Bu seçkin grubu iyi örgütlenmiş, dışa kapalı, süreklilik arz eden ve ortak çıkarları olan bir gruptur. Toplumun geri kalanı ise sistemin devamı için gerekli asgari rıza rolünü üstlenmektedirler (Bayram, 2003: 37). İktidar mücadelesinin eşitlikçi olup olmadığı, örgütlü seçkinlerin pozisyonlarını hak edip etmediği, eğer hak ediyorlarsa yer değiştirip değiştirmeyecekleri veya seçkinlerin kendi çıkarları doğrultusunda mı yoksa toplumun istekleri yönünde mi yönettikleri gibi sorular seçkinci teorisyenler tarafından daha az önemli görülmüştür (Harding, 1995: 39).

Teknokratik Yaklaşım gittikçe karmaşık hale gelen modern toplumlar için seçkinlerin gerekli olduğunu söylemektedir. Bürokrasi, görev ve sorumlulukların kurallarla belirlendiği iyi tanımlanmış hiyerarşik bir yapılanmaya dayanmaktadır. Bu durumda güç, toplumu yönlendiren bürokratik yapılar içinde yönetici konumunda bulunan az sayıda kişinin elinde toplanmış bulunmaktadır (Harding, 1995: 39-40).

Eleştirel Yaklaşım ise normatif ve teknokratik yaklaşıma birçok açıdan benzemesine rağmen seçkin kuramın kentsel politikaya uygulanmasında ana rolü oynamaktadır. Eleştirel seçkin teorisyenler iktidar seçkinlerini ne doğal ne de makbul olarak değerlendirir; yaklaşım bunları tarihsel eğilimlerin istenmeyen sonuçları olarak görür.

Aristo'nun çağından bu yana kent, politika söylemin merkezi durumundadır. Aristo ve takipçileri yöneticilerin belirli niteliklere sahip olması gerektiğine ve yalnızca belirli düzeyde eğitime sahip olanlar ile yönetirken tutkuları yerine aklını kullananların daha uygun kişiler olacaklarını iddia etmişlerdir (Parker, 2004: 122). Seçkin kuramı kentsel politikaya uygulayan Hunter (1953), Atlanta çalışmasında kent topluluğunun etkili kişilerini belirleyebilmek amacıyla “bilinirliğin”³ iktidar sahibi olmadaki rolünü analiz etmiştir (Kurtoğlu, 2004: 66). Hunter, siyasa yapıcı gruplar içinde, iş çevrelerinden oluşan seçkinlerden gelmeyen veya bu seçkinler tarafından onaylanmamış hiçbir kararın kent yönetiminde etkili olmadığını tespit etmiştir. Kentsel siyasette, kurumlar ve formel örgütlerin belirlenmiş bir siyasanın uygulanmasında yaşamsal rollerinin olmasına rağmen, siyasa kararlarının formel örgütler içerisinde değil, otel odası, golf sahası gibi kapalı mekanlarda formüle edilmekteydi (Harding, 1995: 39). Hunter çalışmasında, “topluluk iktidarına” (*community power*) ilişkin şu yönleri ortaya koymuştur: a- İktidar, yönetsel ve ekonomik otoriteler arasında bölünmüştür; b- iktidar tarafından yürütülen siyasa belirleme rolü toplumsal olarak gerekli bir işlevdir; c- büyük şirketlerde yetkili konumlarda bulunanlar sadece ekonomik alanda değil, yönetim alanında ve toplumsal alanlarda da siyasa belirlemektedir (Stone, 1998). Seçkinlerin kendilerini belli topluluklar içinde konumlandıklarını ama her topluluğun da bir lider olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak, bu liderlerin fazla görünür olmadıkları ve kamusal süreçlerdeki aktif rollerini kendilerinden daha etkisiz aktörlere bıraktıkları görülmüştür. Dolayısıyla, kentin yönetiminin aslında kurumsal çerçevenin dışında gerçekleştiği sonucu ortaya çıkmıştır (Fainstein ve Hirst, 1995).

³ Hunter'ın Atlanta'da yaptığı çalışmada kullandığı yöntem olan *Reputational Analysis*'in Türkçe karşılığı olarak Ayça Kurtoğlu, “ün” analizi, (2003: 66), Çiğdem Aksu Çam ise “itibar yöntemi” (*reputational method*) kavramını kullanılmıştır. Bu çalışmada için *reputational method* teriminin Türkçe karşılığı olarak “bilinirlik yöntemi” terimi tercih edilmiştir.

1.3.2. Çoğulcu Kuram

Çoğulcu kuram, temelde siyasal iktidarın farklı gruplarla paylaşıldığı ve bu gruplardan hiçbirinin siyasal yaşamda baskın bir konumda olmadığı varsayımı üzerinde şekillenmektedir. Çoğulcu kuram siyasal gücün toplumsal gruplar ve kurumlar arasında dağıldığını ve bireylerin farklı gruplar çevresinde bir araya gelmekte özgür olduğunu belirtmektedir (Şengül, 2001: 45). Bu bağlamda çoğulcu yaklaşım, farklı sosyal grupların kamusal karar alma süreçlerinin farklı boyutlarında, farklı derecelerde etkiye sahip olduğunu ve bu gruplardan herhangi birinin yönetimde etkili olabileceğini iddia etmektedir. Devlet kendi başına bir güç ve karar merkezi olmak ve belli bir kesimin etkisinde kalmak yerine, farklı grupların pazarlık süreçlerinde hakem konumundadır. Devlet politikaları da farklı grupların ve bu grupların oluşturduğu ittifakların pazarlık süreçlerinin ürünüdür. Ortaya çıkan bu politikalar belli gruplar aleyhine sonuçlar doğursa bile, uzun vadede gerek mevcut grupların gerek sonradan ortaya çıkacak grupların her an harekete geçip yeniden dengeleyici tarzda sisteme müdahale etme ihtimalleri bulunmaktadır. Bunun sonucunda devlet dengeleyici konumunu uzun vadede koruyacaktır. (Şengül, 2001: 45-46).

Çoğulcu yaklaşımın yerel ve kentsel politikaya ilişkin kuramsal tartışmalarında Robert Dahl tarafından 1961 yılında yazılan “Kim Yönetiyor?” (*Who Governs?*) adlı eser önemli bir yer tutmaktadır. Dahl’ın Kim Yönetiyor? sorusuna yanıt aradığı ve Amerika Birleşik Devletleri’nin New Haven kentinde yaptığı araştırmada, kentsel siyasal sistemde kararların nasıl alındığını incelemiştir. Çalışmada üç siyasa alanı ele alınmıştır; kentsel gelişme, eğitim ve aday gösterme. Yerel karar alma süreçleriyle sadece küçük bir katmanın ilgilendiği sonuca varan Dahl, aynı zamanda yurttaşların büyük bölümünün de yönetim üzerinde makul düzeyde etkisinin olduğunu ve seçilmiş yöneticilerin karar alırken seçmen tercihlerini de dikkate aldığını gözlemiştir (Dahl, 1961: 163-164). Bundan dolayı Dahl, siyasette aktif olalar için *homo politicus*, aktif olmayanlar için ise *homo civicus* terimlerini kullanmıştır (Aksu Çam, 2013: 68).

New Haven kentinin siyasal sisteminin “dağınık” eşitsizlikler içerdiğini belirten Dahl (1961: 229) bu eşitsizliklerin özelliklerinin neler olduğunu şöyle sıralamaktadır: a- Her yurttaş yetkililer üzerinde etkide bulunabilecek farklı bir kaynağa sahiptir; b- Bu kaynaklar eşitsiz şekilde dağıtılmıştır; c- kişi bir kaynağa sahipse genelde diğer kaynaklardan yararlanamamaktadır; d- Bir kaynak siyasetin tüm alanlarına etki edemez ve son olarak; e-

Hiçbir kişi veya grup kaynaklardan tamamen mahrum edilemez. Siyasete etki edebilecek kaynakların birbirinden farklı olması; kimi yurttaşın ekonomik olarak güçlü olabilmesi mümkünken, kiminin ise sayıca kalabalık bir gruba dâhil olması onun güçlü olabileceği sonucunu doğurmaktadır. Bu nedenle Dahl, siyasal bir kaynağa sahip olmanın bir potansiyel barındırdığını ancak önemli olanın kaynağı harekete geçirebilecek yeteneğe sahip olunması olduğunu belirtmektedir.

Kentsel alanda iktidar mücadelesinde amacın kentteki yurttaşların refah düzeyini arttırmak ve kamu siyasalarını bu amaca göre şekillendirmek çoğulcu kuramın temel varsayımlarından biridir. Yerel yönetimlerin katılımcılığı sağlayan çoklu kanalları, kentsel alanda bulunan farklı sayıdaki sosyal grupların kendilerini ifade edebilmelerine olanak sağlayabilen yapıları ile yerel yönetimlerin yönetim biçimini en iyi ifade eden kuramın çoğulcu yaklaşım olduğunu söylemek mümkündür. Yerel siyasette çoğulcu kuramın temel özellikleri şöyle sıralanabilir: a- Siyasal iktidar katmanlaşmış ve yerel hale gelmiştir; b- Tüm toplumsal gruplar farklı kaynaklara sahip olduğu için dağınık eşitsizlikler gözlenmektedir; c- İktidarın dağılmış olması demokratik sistemlerde istenen bir özelliktir; d- Farklı siyasa alanlarındaki çıktılar, farklı süreçleri, farklı aktörleri ve farklı iktidar dağılımlarını göstermektedir; e- Siyasal iktidarın yapısı seçimlerle oluşturulan formel kurumsal yapıları ve liberal demokrasilerdeki temsili kurumlarla sınırlı kalmamaktadır; f- Farklı çıkarlar arasındaki etkileşim “genel iradeye” alternatif bir meşru otorite kaynağı ortaya çıkarabilir ve son olarak; g- Karar alma süreçlerinin dağınık yapısı ve siyasal pazarlık sürecinin somut çıktıları konusundaki muğlaklık, katılımcıları süreçlere daha çok dahil olmak konusunda teşvik etmektedir (Jordan, 1993: 293). Böylece, kentlerin yönetiminde farklı kesimlerin etkili olabildikleri bir sosyo-politik yapı tarif edilmiş olur.

1.3.3. Sınıf Merkezli (Marksist) Kuram

Seçkin ve çoğulcu kuram, kent mekânı üzerinde politika belirleme sürecinde kimlerin veya hangi toplumsal aktörlerin rol oynadığını birey, grup ya da devlet üzerinden tartışırken toplumdaki sınıfsal pozisyonlara yer vermemişlerdir. Marksist teori de genel olarak siyaset ve siyasa yapım sürecinde hâkim olan aktörleri, sınıfsal farklılıklar ve sermaye birikim süreçleri üzerinden analiz etmektedir. Sınıf merkezli kuram, kentsel politikayı incelerken “kent” ve “politikayı” Marksist teori içerisinde kavramsallaştırmaktadır. Bu konumlandırmada üç önemli

nokta ön plana çıkmaktadır. İlk olarak kent, kapitalist birikimin çelişkilerinin kriz içindeki süreçlerinin yörüngesi olarak düşünülmektedir. Kapitalist sınıf ilişkileri kentsel politikayı yönlendirmede önemli bir bakış açısına sahiptir. Son olarak “kent”, “politika”, “toplum” ve “ekonomi” kategorilerinin sınıfsal ayrımından kaynaklı ideolojik içeriğinin farkında olarak analiz yapılmalıdır (Geddes, 2009: 55). Sınıf merkezli paradigmada devlet kapitalist üretim biçimi çerçevesinde toplumsal ilişkilerin belirlenmesinde rol oynamaktadır. Diğer bir ifade ile devlet, toplumun kapitalist örgütlenmenin yeniden üretiminin sağlanmasına yönelik olarak kapitalist sınıf hâkimiyetini güçlendirici, işçi sınıfının ise bağlılığını pekiştirici rol oynamaktadır.

Kentsel politikaya Marksist yaklaşımların başlangıç noktası kentsel politika kurumlarının devlet aygıtının bir parçası ve dolayısıyla devletin kapitalist toplumda üstlendiği rollerle bağlı olduğu düşüncesidir (Pickvance, 1995: 253). Devletin kaçınılmaz olarak üstlendiği iki rolden biri üretim için gerekli önkoşulların sağlanmasıdır ki bunlar yasal bir düzeni sağlamak, parasal sistemi sürdürmek, iletişim ve ulaşım sistemleri kurmak, sağlıklı, nitelikli ve çalışma isteği olan işgücünü sağlamak gibi koşulların var edilmesidir. Devletin üstlendiği ikinci rol ise sosyal çatışmayı baskı altında tutan, destekleyici imaj ve tutumların yayılmasını sağlayan, alt sınıflara bazı tavizlerin verildiği politikaları benimseyen kurumların oluşturulması yoluyla sosyal düzenin sağlanmasıdır (Pickvance, 1995: 253-254).

Kentsel politikaya ilişkin Marksist paradigmadan bahsediliyor olsa da kuramın içinde kent ve kentsel politikanın analizi konusunda farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu farklılaşma devletin sermayeyi elinde bulunduran sınıfa karşı rolü ve işlevine yaklaşımlardan kaynaklanmaktadır. Devletin kapitalist sınıftan özerkliğinin temel tartışma noktası olan devlet yapısı incelemesinde Araçsalcı Marksistler, devleti hâkim sınıfların çıkarlarına hizmet eden bir araç olarak değerlendirir ve devletin bu sınıftan özerkliğinin en az düzeyde olduğunu söyler. Böylece kentsel politika kurumları da devlet aygıtının bir parçası olarak çok düşük düzeyde bir özerklikten faydalanmaktadır. Yerel düzeydeki politika kararları da ulusal düzeydeki hakim sınıfların çıkarlarının birer yansıması olarak değerlendirilmektedir (Pickvance, 1995: 261).

Araçsalcı Marksistlerden olan Cockburn İngiltere'nin Lambeth kentinde çalışmalar yapmıştır. 1977 yılında yapılan araştırmanın temel savı devlet kurumlarının görünürdeki farklılığına karşın devleti oluşturan tüm parçalarının bir bütünü teşkil ettiğidir. Bu sav

doğrultusunda merkezileşme politikası ve yerel yönetimlerin yetkilerinin bir kısmının daha üst yönetim seviyelerine aktarılmasının etkilerini inceleyen Cockburn, “yerel devlet” kavramını kullanmaktadır (Şahin, 2013: 529). Yerel devletin asli işlevi, emek gücünün ve sosyal üretim ilişkilerinin yeniden üretimine katkıda bulunmak ve eğitim, sağlık, ulaşım gibi hizmetleri sunarken, diğer taraftan da yerel düzeyde örgütlenerek yerel topluluklara nüfuz ederek devletin toplumsal kontrolü elde tutmasına ve meşrulaştırma işlevine hizmet etmektedir (Şengül, 1999: 8). Bu nedenle; “yerel yönetim” kavramı yerine yerel düzeyde örgütlenen yönetim birimlerin merkezin karşısında belirli bir özgünlüğünün olmadığını ifade etmek amacıyla “yerel devlet” terimi kullanılmaktadır.

Marksist paradigma içerisindeki diğer yaklaşım ise yapısalcılardır. Yapısalcılara göre devletin üstlendiği kapitalist birikim ve meşrulaştırma işlevini gerçekleştirebilmek için devlet kurumları ve kapitalist sınıf arasında belirli bir özerkliğe ihtiyacı vardır (Pickvance, 1998: 254). Yapısalcı yaklaşımın önemli temsilcilerinden biri olan Manuel Castells araştırmalarında kentsel mekânı toplumsal yapının bir ifadesi olarak değerlendirmiştir. Böylece Castells’in yaklaşımı yerel yönetimlerin özgünlüğü ve özerkliğine kuramsal bir temel hazırlamaya çalışmıştır. Yaklaşımın temel hedefi kentsel düzeyin politik pratikler içerisindeki özgünlüğünü ve kentsel düzeyin özgünlüğünü, mekânın üretim yerine birlikte tüketimin örgütlendiği mekan olmasından kaynaklandığını ortaya koyabilmektir (Şengül, 2001: 69). Castells devleti sermaye sınıfının isteklerine pasif bir şekilde cevap veren bir aygıt olarak görmek yerine, devletin önemli bir örgütleyici rolü olduğunu vurgulamaktadır. Kentsel politikaya ilişkin geliştirdiği “kolektif tüketim” terimi ile devletin işgücünün yeniden üretimi ve sermayeyle doğrudan ilişkisindeki önemli rolünü bu müdahaleyle bağlantılı olarak kullanmaktadır. Bu müdahale düzenleme, yardım veya doğrudan temin biçiminde görülebilir (Pickvance, 1998: 257).

1.3.4. Ortaklık Merkezli Yaklaşımlar

Son yıllarda kamu yönetimi ve siyaset bilimi alanında kamu sektörü odaklı bir yönetim anlayışının yerini çok aktörlü, çeşitli ölçekteki kamu kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarının arasındaki yatay ilişki ve ortaklıklara da dikkat çeken bir anlayışın aldığı görülmektedir. Yönetişim adı verilen bu olgu, özellikle devletin tek belirleyici aktör olmaması gerektiği ve özel sektör ile sivil toplumun da karar alma süreçlerinde etkili olması gerektiği yönündeki tartışmalar ile hayat bulmuştur. Bu yaklaşım kentsel yönetim alanında da kendini göstermiş ve

karar alma süreçlerinin çeşitli toplumsal grupların oluşturduğu “koalisyonlar” tarafından yönlendiriliyor olduğu fikri, kentsel politikaya hakim olmaya başlamıştır. Bu bağlamda Büyüme Ortaklığı Kuramı ile Kentsel Rejim Kuramı çeşitli aktörler arasındaki yatay ilişki ve ortaklıkların çözümlenmesinde yararlı bir çerçeve sunmaktadır (Harding, 2005).

1.3.4.1. Büyüme Ortaklığı Kuramı

Büyüme koalisyonu kuramı kentsel alanlarda yaşanan değişimi ve ekonomik kalkınma faaliyetlerini açıklamakta, bu değişimi ortaya çıkaran ve yöneten farklı aktörlerin eylemlerini ve bu aktörler arasındaki ilişkilerin ve etkileşimlerin çözümlenmesini merkeze almaktadır (Gül vd., 2014: 101). Seçkin kuramların, bireylerin ve çıkar gruplarının kentsel gelişmeyi yönlendirmedeki etkilerinin açıklanmasında yetersiz kaldıklarına dikkat çeken Kuram, aktörlerin etkinliklerini ve aralarındaki ilişkileri mercek altına almakta ve böylece seçkin yaklaşımları bu anlamda daha ileri götürmektedir (Harding, 1995). Kentsel politikada etkili olabilmek amacıyla temel finansal ve siyasi kaynakların erişimine sahip olmanın önemi bu kuramın temel varsayımlarındandır.

Kuramın en önemli metni olarak anılan “Büyüme Aygıtı olarak Şehir” (*The City as a Growth Machine*) Harvey Molotch (1976) tarafından yazılmıştır. Bir diğer önemli metin ise yine Molotch’un John Logan ile birlikte 1987 yılında yazdığı “Kentsel Şanslar” (*Urban Fortunes*) makalesidir. Kentsel politika araştırmaları içerisinde bu yaklaşımın amacı; çoğulcu yaklaşımın gündemini “kim yönetiyor”dan “ne için”e çevirebilmektir. Gelişme inisiyatifinin arkasındaki gücün iş toplulukları; özellikle mülk ve arsaların değerinin artmasında çıkarı bulunan rantiyeci sınıfın olduğu öne sürülmüştür. Kurama göre arazi kullanımının yoğunlaşması ile birlikte araziye dayalı seçkinler para ve iktidar kazanmaktadırlar. Böylesi ortaklıkların, üyelerinin kazançlarını meşrulaştırmak ve kendilerine yöneltilen eleştirileri geçersiz kılmak için, “ekonomik büyümenin herkesin yararına olduğu” görüşünü iddia eden bir “değerden arındırılmış gelişme” (*value-free development*) ideolojisi benimsediğine de vurgu yapılmaktadır (Harding, 1995).

Ekonomik büyüme ve nüfusun yoğunlaşmasından çıkarı olan gruplar bir araya gelirken, kenti yaşama ve çalışma mekânı olarak kullanan nüfus birbirinden uzaklaşmaktadır. Dolayısıyla büyümeden faydalananlar için kent bir büyüme aygıtı olarak işlev görmektedir

(Aksu am, 2013: 83). Bu noktada Logan ile Molotoch'un "değişim değeri" (*exchange value*) ve "kullanım değeri" (*use value*) arasında yaptıkları ayırım önem kazanmaktadır. Yazarlar bir kenti yaşama, çalışma ve dinlenme amaçlı, diğer bir ifade ile kullanım değerini ön planda tutarak kullanan çoğunluk ile ekonomik büyüme amaçlı, değişim değerini ön planda tutan azınlık arasında bir ayırım yapmaktadır. Elit / seçkinler olarak adlandırdıkları bu ikinci grubun kentlerin biçimlenmesinde geçmişten günümüze önemli rolleri olduğunu vurgulamaktadırlar (Logan ve Molotoch, 1987). Kuram, iş çevrelerinin gücüne vurgu yapmakta ve girişimcilerin faaliyetlerinin kentsel politikanın belirlenmesinde her zaman belirgin bir faktör olduğunu belirtmektedir (Harding, 1995: 43).

Harding, değişim değerini ön planda tutan mülk sahiplerinin, diğer bir ifade ile büyümeden faydalanan grubun koalisyondaki ortaklarını üç grupta sınıflandırmaktadır. Buna göre birinci grupta büyüme ve gelişmeden doğrudan kazanç sağlayan iş çevreleri bulunmaktadır. Yatırımcılar, finans ve inşaat sektörü ile mimarlık, planlama ve emlakçılık hizmetleri veren profesyoneller bu grupta yer almaktadır. Ürettikleri mal ve hizmetlere olan talebin yatırımlarla birlikte artması sonucu büyümeden dolayı olarak kazanç sağlayan kesim ikinci grubu oluşturmaktadır. Genellikle yerel basın ile teknik altyapı ve ulaşım hizmeti veren kuruluşlar bu gruba oluşturmaktadır. Son grupta ise "yardımcı oyuncular" olarak adlandırılan üniversiteler, kültür kurumları, profesyonel spor kulüpleri, sendikalar ve çeşitli serbest meslek sahipleri bulunmaktadır. Bu grup büyümeye yönelik her gelişmeden olmasa da kimi gelişmelerden kazanç sağlamakta ve ortaklıklara seçici bir şekilde destek vermektedir (Harding, 1995: 44).

Büyüme Ortaklığı Kuramı, ekonomik büyümeyi hedefleyen aktörler ile bunların karşısında yer alanlar arasındaki karşıtlık üzerine kuruludur ve güç kişiler ile kaynakları denetlemekte kullanılan bir araç olarak işlev görmektedir. Rantiyeci kesimin siyasiler ve ekonomik büyümeden çıkar sağlayan diğer aktörlerle (yatırımcılar ve iş çevreleri, yerel medya, altyapı hizmetleri sağlayan özel ya da kamuya ait kuruluşlar, kimi üniversiteler, kültürel hizmet kurumları, spor kulüpleri, sanayiciler, serbest meslek sahipleri, vb.) kurdukları ortaklıklar (*growth coalitions – growth machines*) bu karşıtlığın bir yönünü oluştururken, diğer tarafta kentin "kullanım değeri" ile ilgilenen çoğunluk bulunmaktadır.

1.3.4.2.Kentsel Rejim Kuramı

1960'larla birlikte birbirinin karşısında konumlanan çoğulcu ve sınıf merkezli yaklaşımların kentsel politikanın analizinde hâkim iki eksen oluşturduğu gözlemlenmektedir. Siyasetin özerk ve sosyo-ekonomik yapıdan bağımsız bir alan olduğu ve toplumdaki hiçbir grubun diğer gruplar üzerinde denetim sağlayacak kaynaklara sahip olmadığını savunan çoğulcu yaklaşım; toplumda güç oluşturmak için koalisyonlar oluşturduğunu savunmaktadır. Buna karşın sınıf merkezli yaklaşımı savunanlar ise siyaseti özerk bir alan olarak görmemekte ve siyasetin büyük ölçüde sosyo-ekonomik yapının belirlenimi altında olduğunu vurgulamaktadır (Uzbek, 2008: 22,).

Bu iki yaklaşım arasındaki farktan yola çıkan Mollenkopf, devletin eylemlerinin ekonomik yapı tarafından belirlenebileceğini ancak sadece bu belirlenime indirgenemeyeceğini vurgulamaktadır. Yapısalıcıların işaret ettiği üzere devletin ekonomiye olduğu kadar, ekonominin kurumlarının da devlete bağımlı olduğunun altı çizilmektedir. Bu karşıtlıkların birleştirici alanını çözümlenmeye çalışan yazar “ekonomi merkezli” görüşün “siyaset merkezli” bir yaklaşımla tamamlanması üzerinde durmaktadır (Mollenkopf, 1992).

1980'lerin ortalarında ortaya çıkan kuramın farklı paradigmalarda arasında bir uzlaşma aradığı görülmektedir. Bu bağlamda, kuramın temel çıkış noktası birçok kamusal kurumun toplumu bir dereceye kadar denetim altında tuttuğu, ekonomik kaynakların çoğuna sahip olan özel sektör ve iş çevrelerinin karar oluşumlarını etkileyebilmek açısından daha ayrıcalıklı konumlarının olduğu, bunun yanında karar alma ve pazarlıkların rol oynadığı süreçlerdir. (Uzbek ve Dinçer, 2009: 31). Böylece, diğer paradigmalardan da bağıni koparmamaktadır. Rejim kuramının diğer yaklaşımlardan ayrıldığı nokta ise gücün hangi sınıf ya da grubun elinde olduğuyula değil, onun üretilme süreciyle ilgilenmesidir (Stone, 1995).

Mollenkopf'un çalışmalarının yanı sıra rejim kavramını kentsel çalışmalar alanında kullanan ilk kişi olan Clarence Stone'un 1989 yılında Atlanta kenti üzerine yaptığı çalışma önemlidir. Stone bu çalışmada “Atlanta'da farklı toplumsal kesimlerin koalisyon desteği ile art arda iktidara gelen belediye başkanlarının hepsi, nasıl olup da yerel iş çevreleriyle benzer kalkınma koalisyonları kurabilmektedir?” sorusunu sormaktadır (Stone, 1993). Bu bağlamda, güç kavramı sahip olunan ve insan ve kaynakları denetlemek için kullanılan bir araçtan çok, ortak bir amaca ulaşmaya yönelik olarak bir araya gelinerek sermaye, bilgi, kişisel bağlantılar

ve çok çeşitli türden yetenekler gibi toplu ya da bireysel kaynakların harekete geçirilmesiyle “üretilen” bir olguyu ifade etmektedir (Stone, 2006). Stone ise “sistemik iktidar” (*systemic power*) adını verdiği bir kavram ile güç olgusunu açıklamaya çalışmaktadır. Sistemik iktidar genel olarak, iş çevrelerinin yatırım kararları ve kaynakları üzerinde etkili olmaları durumudur ki bu güçleri onların sosyo-ekonomik yapıdaki konumlarından ileri gelmektedir. Bu bağlamda kentlerin sosyo-ekonomik ve politik sisteminin yapısal özellikleri belirli gruplara ayrıcalıklar sunmaktadır. Sunulan bu ayrıcalıklar kamu görevlilerini toplumun belli kesimlerinin çıkarlarına hizmet etmeye yöneltmektedir. Böylece, kamu görevlileri seçilmek veya seçilenler tarafından atanmak durumunda olduklarından seçmen kitlelerine bağımlı hale gelmektedir. Bu yöneticiler aynı zamanda özel sektörün verdiği yatırım kararlarıyla şekillenen ekonomik koşullar tarafından da belirlenmektedir (Stone, 1995: 56). Her ne kadar iktidar, karar alıcılar (yerel yönetim temsilcileri ve bürokratlar) üzerinde kısıtlayıcı etkilere sahip olsa da, karar alıcıların görece bir özerkliği bulunmaktadır (Aksu Çam, 2013: 90).

Stone kentteki iktidar ilişkilerini çözümlerden bu ilişkilerin niteliğini belirleyen üç temel unsur tanımlamaktadır: a- İktidar ilişkileri sadece bireyler arasında değil, gruplar arasında da kurulmaktadır. b- İktidar ilişkileri sadece amaçla ilgili değil, aynı zamanda bağlamla da ilgilidir. c- Sadece doğrudan değil, dolaylı olarak da işleyebilmektedir. Bu unsurlara göre sistemik iktidar, gruplar arası, bağlamsal (geniş bir sosyoekonomik bağlamda, yani katmanlaşmış toplum içerisinde belirlenmiş) ve dolaylı olarak işlemektedir (Stone, 1980). Böylece kentsel politika, daha çok üzerinde uzlaşılan öncelikler belirlenerek, bu öncelikler çerçevesinde toplumdaki farklı kesimler arasında işbirliği sağlanarak ve kaynakların harekete geçirilmesiyle “rejimler” kurularak gerçekleştirilmektedir. Yönetim ve diğer aktörler de kendi kaynak ve kapasitelerini birleştirerek daha güçlü ve etkin bir pozisyon elde edebilmekte, yönetebilme yeteneği (*capacity to govern*) kazanan aktörler üzerinde etkili olabilmektedirler (Stoker, 1995). Kuram çerçevesinde siyaset, yönetebilme yeteneğinin biraya gelerek kaynakların harekete geçirilmesi yoluyla yaratılması ve bu yeteneğin elde tutulması olarak tanımlanmaktadır.

Stone bu tanımı daha da genişleterek iktidar mücadelesinin kontrol ve direnişle değil, harekete geçme kapasitesinin kazanımı ve artırılması ile ilgili olduğunu, bir şeyi kontrolü altına almak değil, bir şey yapabilme gücü (*power to do, not power over*) olduğunu vurgulamıştır (Stone, 1989: 229). Kaynakları harekete geçirebilme ve yönetebilme kapasitesine ulaşma, aslında koalisyonlar kurarak mümkün olmaktadır. Stone’a göre yönetimdeki koalisyonun

geçerli ve sürekli olabilmesi temel politika gündemiyle orantılı kaynakların harekete geçirilebilmesine bağlıdır (Stone, 1993: 23).

Rejim oluşumları enformel olarak ortaya çıkmaktadır. Kapsayıcı bir kumanda etme gücü bulunmadığından dolayı, rejimleri oluşturan işbirlikleri birlikte çalışmaya yatkın grupların koalisyonlarına dayanmaktadır. Rejim oluşumlarında anahtar öneme sahip işbirliğine yatkınlığın zayıf veya değişken olması da rejimi zayıf hale getirmektedir. Güçlü rejimlerin oluşturulması için işbirliğinin istikrarlı ve sağlam olması gerekirken, zaman zaman gevşek düzenlemeler de olabilmektedir. Rejimin güçlü veya zayıf olması bir araya gelen aktörlerin harekete geçirdiği kaynakları kullanabilme ve bu kaynaklara uygun siyasa gündemi oluşturabilme yetkinliğine dayanmaktadır.

Rejim oluşumlarındaki aktörler birbirlerine hiyerarşik bağlarla bağlı olmadıkları ve dolayısıyla emir-komuta zinciri içerisinde hareket etmediklerinden, işbirliği mutlaka bir koalisyonun kurulmasıyla var olmak zorundadır. Koalisyondaki bazı ortaklar diğerlerinden daha fazla kaynağa sahip olabilmektedir. Bu nedenle, koalisyonlarda eşitlik aranan veya bulunması gereken bir özellik değildir. Aktörlerin zorlayışı koalisyonun gündem oluşturucusu olabildiği gibi koalisyonlar birden fazla amaca ulaşmak için de bir araya gelebilirler. Koalisyonun amaçlarına yönelik oluşturacakları gündemin kapsamı, grubun yön belirlemesi açısından önem arz etmektedir. Gündem kapsamının dar olması grubun yön ve öncelik belirlemesinde çeşitli sapmalara neden olabilmektedir. Benzer şekilde gündemin geniş olması ise koalisyonun odağını veya gücünü kaybetmesine neden olabilecektir. Bundan dolayı, koalisyonun güçlü ve devamlı olabilmesi için gündemin somut sonuçlar doğuracak faaliyetlerden oluşması gerekmektedir (Stone, 2001: 12-13).

Rejim kuramı, kurulan ilişkiler ağının yaşam süresinin tek bir gündem maddesi ile sınırlı kalmadığını, rejim bir kez kurulduğunda elden geldiğince sürekliliğini sağlamak için çaba gösterildiğini savunmaktadır. Bu bağlamda, aktörlerin rejim oluşumuna katılabilmeleri için iki faktörün önemli olduğu vurgulanmaktadır: Bunlardan ilki, toplumsal ilişkilerde stratejik bilgiye sahip olma ve bu bilgiyi kullanabilme yeteneği, ikincisi ise, rejimin amaç ve önceliklerine uygun kaynaklara sahip olmaktır (Stoker, 1995: 56). Rejimin oluşabilmesi ise üç farklı etken tarafından belirlenmektedir. İlk olarak topluluğu yöneten rejimin kompozisyonu önemlidir. Diğer bir ifade ile rejimin hangi aktörlerden meydana geldiği belirleyici bir etmendir. İkinci etken ise, rejim üyeleri arasındaki ilişkinin doğasıdır ve son olarak işbirliği yararına kullanılan kaynakların neler olduğu önemlidir (Stoker, 1995: 61).

Yukarıda bahsedilen özelliklerden dolayı, yönetmek için oluşturulan “birlikteliğin” koalisyon biçimine, doğasına ve sürekliliğine bakmadan rejimin tanımlamasını yapmak mümkün görünmemektedir. Dolayısıyla kentsel rejimin tek tip olmadığını belirten Stone’a göre dört tip rejimden bahsedilebilir: a- “Süreklilik rejimleri” (*maintenance regime*) olarak adlandırılan ve mevcut koalisyonun varlığını korumaya yönelik rejimler; b- “Gelişmeci rejimler” (*development regimes*), büyümenin sağlanması ve gerilemenin engellenmesi konusunda aktif olarak hareket ederler; c- “orta sınıfa dayalı” rejimler” (*middle class progressive regime*) ise temel olarak daha karmaşık bir düzenleme sistemi olarak bilinmektedirler. Bu rejim tipi çevrenin korunması, büyüme üzerinde kontrolün sağlanmasına ve büyümenin toplumsal kazanımlarına odaklanmaktadır; d- “Alt sınıf imkanlarını geliştiren rejim” (*lower class opportunity regime*) ise alt gelir gruplarının ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik rejimlerdir. Kaynaklar büyüme için değil, toplumsal grupların ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla harekete geçirilir.

Kentsel rejim analizi, gündem belirleyen koalisyonlara odaklanıp siyasa oluşum sürecine belirli grupların nasıl olup da dahil olduğu ile ilgilenmektedir. Bu bağlamda, kentsel rejimin oluşmasını etkileyen faktörler ve farklı rejim tiplerinin yanı sıra bir kentsel rejimden bahsedebilmek için dört kriterin aynı anda gözlenebilmesi gerekmektedir: a- Koalisyon ortakları hükümet ve hükümet dışı sektörlerden gelmelidir. Sermaye koalisyonda olması gereken bir unsurdur ancak koalisyonun tek bileşeni değildir. b- İşbirliği toplumsal üretime dayanmalıdır. Diğer bir ifade ile iktidarın parçalanmış durumdaki kaynakları bir araya getirmesi gerekmektedir. c- Koalisyon katılımcıları ile ilişkilendirilmiş bir siyasa gündeminin mevcut olması gerekmektedir. d- Geçici bir koalisyon yerine uzun dönemli bir işbirliğinin oluşmuş olması gerekmektedir (Mossberger ve Stoker, 2001: 811).

Sonuç olarak, kentsel rejim yaklaşımı, ekonomi-politiğin, çoğulculuğun ve kurumsal yaklaşımın belirli yönlerinin bir sentezi olarak ortaya çıkmıştır. Bu özelliği kurama sahaya uygulanabilirlik kazandırırken, “karmaşa”nın merkezi bir konuma sahip olması dolayısıyla karmaşık ilişkilerin analizi konusunda zorluk da yaratmaktadır. Kuramsal çerçeve izlenirken, kentsel rejim kuramına getirilen yerel olana fazla özerklik tanıdığı ve üst ölçek dinamiklerin yereldeki siyasal süreçlere etkisinin tam olarak nasıl ve ne biçimde gerçekleştiğine ilişkin sistematik bir kuramsal irdelemenin olmadığı yönündeki eleştiri göz önüne alınmaktadır. Bu çalışmada, bir kentsel alanda formel karar alma süreçlerine odaklanılacağından kentsel rejime dayalı bir politika yapma biçimi olup olmadığı sorgulanacak ve rejim analizinin bu özelliği

Çalışmanın sonuna kadar normatif bir husus olarak ele alınacaktır. Stone'un (2004) Rejim Kuramının bütünü açıklama iddiasında bulunmayan, ancak yerelin bütünü oluşturduğu bağlam içindeki siyasal yapısını çözümlmeye odaklanan bir çerçeve sunduğu yönündeki açıklaması da saha çalışmasının temel çerçevesini oluşturmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. TÜRKİYE'DE YEREL YÖNETİMLER VE KENTSEL POLİTİKA SÜRECİ

Kentsel politika ve yerel yönetimlerde olguların analiz edilmesinde kullanılan kuram ve yaklaşımlarla birlikte, bugün artık kente dair olanın zenginliğinin artmış olması kentsel olguların analizini de çeşitlendirmiştir. Bu bağlamda kentsel politika sürecinde, kentsel kaynakların dağıtımını konusunda karar vericilerin kimler olduğu ve kenti kimlerin yönettiği konusu farklı sahalarda yerel siyaset kapsamlı araştırmalarda çözümlenmeye çalışılmıştır. Bu çalışmalardan birkaçı şöyle özetlenebilir: Varol (1989) çalışmasında, Bandırma'daki toplumsal gruplarla yerel parti örgütleri arasındaki ilişkileri sosyolojik bir bakışla analiz etmiş ve yerel düzeydeki güç yapısını çözümlenmiştir. Erder (1996), Ümraniye üzerine yaptığı araştırmada göç, toplumsal gruplar, hemşerilik gibi toplumsal faktörlerle yerel siyaset arasında ne tür formel ve enformel ağların kurulduğunu araştırmıştır. Kurtoğlu (2004) Keçiören üzerine yaptığı araştırmada göç, hemşerilik, kimlik gibi temel öğeler incelemiştir. Alkan ve Taş'ın (2007) Afşin üzerine yaptıkları araştırmada, sadece siyaset bilimi alanıyla ilgili değil, aynı zamanda kurumsal işleyiş ilişkilerin de analizlerin yer aldığı görülmektedir. Arıkboğa vd.'nin (2007) araştırmasında yazarlar, belediye meclislerindeki karar verme sürecini, daha ziyade yönetsel ve kurumsal bir perspektifte sorgulamışlardır. Diğer taraftan Alkan'ın (2005) araştırması, yerel siyasal işleyiş cinsiyet perspektifinde ele almakta ve Ankara'daki belediyeler özelinde bu sorunu tartışmaktadır. (Arıkboğa, 2012: 113-114). Ayrıca, Oktay (2013) Marmara Bölgesi'ndeki belediyeler üzerine yaptığı araştırmada belediye meclis komisyonlarına odaklanmakta, komisyon üyelerinin, siyasi parti, mesleki çeşitlilik, cinsiyet, eğitim, yaş vb. temelinde profilini sunmaktadır. Aksu Çam'ın (2013) Edirne alan araştırması ise, planlama, ulaşım ve Avrupa Birliği projelerinin uygulanmasını kapsayan üç siyasa alanında, kentsel siyasal iktidarın aktörler arasındaki dağılımını yerelleşme olgusu bağlamında analiz etmektedir.

Kentsel politika sürecini analiz eden ve yukarıda bahsedilen çalışmalar da dikkate alındığında, yerel yönetimler, özellikle belediyeler kentsel hizmetlerin sağlanması ve kentsel kaynakların dağıtılması sürecinde kentsel politikanın odağında yer almaktadır. Bu nedenle;

çalışmanın izleyen bölümünde ilk olarak yerel yönetimler kavramsal ve kuramsal olarak ele alınacak, Türkiye’de yerel yönetimlerin dönemler itibarı ile gelişimine değinilecek ve son olarak kentsel politikada öne çıkan belli başlı aktörlerin kentsel politika sürecindeki rolü ele alınmaya çalışılacaktır.

2.1. Yerel Yönetim

Yerel yönetimler, belli bir coğrafi alanda yaşayan yerel topluluk üyelerinin kendi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla örgütlenmiş birimlerdir. Yerel halk ile yerel hizmet etkileşiminde kaynağını bulan yerel yönetimler, en genel anlamıyla belirli bir bölgede yaşayan yerel halkın ortak ihtiyaçlarına karşılık gelen belirli kamu hizmetlerini düzenleme ve yönetme yetkisine sahip, kamu tüzel kişiliğine sahip, karar organları seçimle işbaşına gelmiş olan ve idari ve mali özerkliğe sahip kuruluşlardır (Arıkboğa vd., 2007: 6). Bu tanım yerel yönetimlerin genel özelliklerini kapsamakla birlikte kavramı tanımlama çabası kavramsal, teorik ve kuramsal olarak üç boyutta ele alınmalıdır.

İlk olarak, yerinden yönetim kavramı, yönetim biliminde “adem-i merkeziyet” (*decentralisation*) olarak bilinen kavramdır (Keleş, 2006: 9). Adem-i merkeziyetin temel olarak iki türü bulunmaktadır. İlki merkezdeki kuruluşların, kendileriyle hiyerarşik ilişki içinde olan yereldeki bir kurulaşa belirli işlevleri kendi adlarına yerine getirmesi amacıyla yetki devretmelerini anlatan “yetki genişliği”dir. İkinci tür adem-i merkeziyetçilik ise, yasalarla oluşturulmuş yönetim organlarının, yine yasalar tarafından belirlenen idari, siyasal ve mali bazı yetkilerle donatılmalarını içeren “yerel yönetim”lerdir (Keleş, 2000: 11). Dolayısıyla yerel yönetimler kavram olarak; merkezi yönetim dışında, yerel bir topluluğun ortak gereksinimini karşılamak amacıyla oluşturulan, karar organları doğrudan halk tarafından seçilen, demokratik ve özerk bir yönetim birimi, bir kamusal örgütlenme modeli olarak tanımlanabilir (Özer, 1999: 105). Bir başka tanımda yerel yönetimler; belirli bir coğrafi alanda (köy, kent vb.) yaşayan topluluk üyelerinin bir arada bulunmaları nedeniyle, bunların en çok ihtiyaç duydukları ortak hizmetleri sağlamak amacıyla kurulan ve bu hizmetleri sağlamak için örgütlenebilen, karar organları (ve bazı durumlarda da yürütme organları) yerel toplulukça seçilen, yasalarla belirlenmiş yetkilere, gelir kaynaklarına ve personele sahip, merkezi yönetimle ilişkilerinde özerk olarak hareket edebilen kamu tüzel kişileri olarak belirtilmektedir (KAYA Yerel Yönetimler Raporu, 1992: 1).

Halkın günlük hayatındaki gereksinmelerinin karşılanmasında yerel düzeydeki örgütlenmeler ulusal ölçekteki örgütlenmeden daha işlevseldir. Güvenlik ve savunma gibi daha geniş kapsamlı gereksinmelerin karşılanmasında ulusal düzey daha işlevsel bir örgütlenme düzeyi olmakla birlikte, ulaşım, içme suyu, sağlıklı çevre gibi günlük hayata dair gereksinmelerin yerel örgütlenme yoluyla karşılanmaya çalışılması, insanlık tarihi boyunca süregelen bir yaklaşımdır. Hizmetlerin, gereksinimin olduğu coğrafyaya en yakın yerden karşılanması amacı ile oluşturulan yerel yönetimlerin, bir mahalde yaşayan halka en yakın yönetimler olarak yerel ortak ihtiyaçları en iyi şekilde belirleyebilmeleri ve bunları gereksinime en uygun, dengeli ve hızlı bir şekilde karşılayabilmeleri, merkezi yönetime göre çok daha olasıdır.

Yerel yönetimler tarihsel ve sosyal bir olgu olarak komün biçiminde ortaya çıkmıştır. Klasik yerel yönetimler, belli bir insan topluluğunun bir arada ve komşuluk ilişkileri içinde yaşamasının ortaya çıkardığı ihtiyaçların kendileri veya kendilerinin seçtiği organlar vasıtasıyla giderilme ihtiyacına dayanmaktadır (Nadaroğlu, 1998). Ortaçağda gelişen ticaret ile birlikte belli bir mahalde hemşerilik anlayışı içinde yaşayan insanlarca oluşturulan ve geliştirilen komünlerde⁴ geleneksel yöneticiler olan toprak soyluları ticaret ve imalatın gelişimiyle ekonomik ve siyasi olarak güç kazanmaya başlayan tüccarlar ile kent yönetimini paylaşmak durumunda kalmışlardır (Ortaylı, 1985: 9-11). Komünlerin, kendi adına vergi toplayabilmesi, silahlı güç kurabilmesi veya mahkeme oluşturabilmesi mümkün olmuştur. Komünlerin zamanla kazandığı güç şehirdeki kimi kesim ve gruplar arasında iktidar mücadelesine sebep olmuştur. Ancak, 13. yüzyıla gelindiğinde özellikle meslek grupları ile belediye arasındaki çıkar birliğinin sona ermesi, mali güçlükler, oligarşinin güçlenmesi gibi nedenlerle komünler güç kaybetmeye başlamıştır (Oktay, 1998: 123). Bu dönemde komünlerin özerk yönetim kurumlarına sahip olmasının, çağdaş yerel yönetimlerin oluşmasında önemli katkıları olmuştur.

Yerel yönetimlerin ortaya çıkışı tarihsel olarak Ortaçağın sonuna denk gelmekle birlikte, yerel yönetimlere ilişkin yapılan kuramsal değerlendirmelerde bu kurumlar ontolojik olarak

⁴ Komünler, özellikle Orta ve Batı Avrupa Şehirlerinde Ortaçağ sonunda ortaya çıkmış yeni bir şehir yönetim biçimi. Komün yönetimlerinin tek bir tanımını yapmak kolay olmasa da bu yönetim tarzının ortak kimi özellikleri şöyle sıralanabilir: Komünlerin kral ya da feodal bey tarafından verilen berat (charte) ile kurulması, beratlarda komünlerin kuruluşu, yönetim yapısı, komünün kral ve feodal beye karşı sahip olduğu yönetsel, mali ve yargısal haklar ile bu hakların nasıl kullanılacağına ilişkin hükümler bulunmasıdır (Croizat, 1944 aktaran Oktay, 2008: 122-123)

devlet kavramsallaştırması ile birlikte analiz edilmektedir. Bu analizlerden ilki çoğulcu devlet kuramı anlayışı çerçevesinde yapılmaktadır. Bu teorik yaklaşım devleti toplumsal sınıfların ve çıkar gruplarının dışında ve üzerinde görmektedir. Devlet politikaları da bu grupların baskıları sonucunda oluşur ve toplumdaki dengeleri yansıtır. Yerelleşme ile en alt düzeyde insanların iktidara ortak olmasına imkân tanınmakta böylece demokrasiye hizmet edilmektedir (Şengül, 2001: 96).

Weberci yaklaşım ise, yerel yönetimlerin çoğulcu mücadelelerin ve pazarlıkların odağı olduğu konusunda çoğulcu kuramla ortaklaşmaktadır. Yönetimci paradigma olarak da adlandırılan Weberci kuram, merkezi devletin üretim ile ilgili korporatist ilişkilerin örgütlendiği alan olma özelliği üzerinde dururken yerel düzeyin daha çok yeniden üretimle ilgilendiğini belirtmektedir. Bu nedenle de farklı taleplerin ve mücadelelerin merkezinde yerel düzey bulunmaktadır (Saunders, 1979).

Her iki yaklaşımı eleştiren Marksist teorisyenler ise, toplumda güç ilişkilerinin uzun vadede eşit dağıldığı varsayımını reddetmişlerdir. Yerel yönetimlerin kapitalist toplumdaki eşitsiz dağılımın bir parçası olduğunu vurgulayan Marksist yaklaşım, yerel yönetimlerin merkezi devletin dışında bir aygıt olmadığını, tam aksine yerel yönetimlerin yerine yerel devlet kavramının kullanılması gerektiğini belirtmişlerdir (Şengül, 2001: 97).

Yerel yönetimlere kavramsal ve kuramsal yaklaşımlardan sonra yerel yönetimlerin kurumsal boyutlarını incelemekte fayda vardır. Yerel yönetimlerin kurumsal olarak adlandırılan üç ayrı işlevsel boyutu mevcuttur. Bunlardan ilki, yerel yönetimlerin halkın seçtiği karar organlarına sahip ve halkın temsilcilerinden oluşan meclisler aracılığıyla yerel düzeydeki politikaları belirleme ve uygulamaya yönelik karar alma özelliğini içeren siyasal boyuttur. Yerel yönetimlerin ikinci boyutu, yerel ihtiyaçları merkezi yönetime göre daha iyi tespit edebilme ve yerel kaynakları daha verimli ve etkili kullanabilme özelliklerini içeren ekonomik boyuttur. Son olarak, yerel yönetimler tarafından gerçekleştirilen faaliyetlerin tamamının belirli kanun ve kurallar çerçevesinde yürütülmesini ifade eden hukuki ve idari işlevleri mevcuttur (Oktay, 2013: 31). Bu temeller üzerinde yerel yönetimlerin birçok farklı işlevinden söz edilebilir. Demokratik katılımın özendirilmesi, yönetimde etkinliğin sağlanması, toplumsal ve ekonomik gelişmenin hızlandırılması, ulusal birlik ve bütünlüğün korunup geliştirilmesine katkıda bulunulması bunlardan birkaçıdır (Keleş, 1998, 46-47).

2.2.Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Gelişimi

Kent-siyaset ilişkisi, yerel yönetimlerin ortaya çıkması ve gelişmesi bağlamında değerlendirilirken yerel yönetimlerin Osmanlı Devleti’nin son yüzyılında ortaya çıkışından, Cumhuriyet’in yerel yönetimleri yeniden yapılandırma girişimleri ile bugüne kadar yaşanan değişimi ve dönüşüm çerçevesinde açıklanmaya çalışılacaktır. Yerel yönetimlerin gelişimi çerçevesinde Türkiye’nin toplumsal yapısı ve önemi, kent üzerine siyasetin nasıl yapıldığıyla ilişkili olarak ele alınacaktır. Alver’in belirttiği gibi; siyaset öncelikle kentte görünür hale gelmektedir. Kentte ağırlığını iyiden iyiye belirgin hale getiren siyasal erk, kenti düzenler, planlar, bozar, değiştirir, yeniler, yıkar ve yeni bir yapı ortaya koyar (Alver: 2012: 12). Bu bölümde kenti yöneten siyasal erk olarak yerel yönetimlerin Türkiye’deki gelişimi tarihsel olarak ele alınacaktır. Yerel yönetimlerin gelişim dönemlemesi yapılırken Ayman Güler (1992), Al (2005), Tekeli (2011) ve Aksu Çam (2013) gibi kaynakların Türkiye’de yerel yönetimlerin gelişimine ilişkin yaptıkları dönemlerden yararlanılmış, Türkiye’nin kentleşme deneyimi ile yerel yönetim deneyiminin sentezine dayalı bir dönemleme yapılmaya çalışılmıştır.

2.2.1. Osmanlı’dan Alınan Miras

Modern anlamda yerel yönetimlerin oluşumu belirli bir birikime dayanan feodal yapıların çözülmesiyle birlikte ortaya çıkmıştır. Türkiye’de ise yerel yönetimlerin işlevleri Tanzimat’a kadar kadı, vakıflar, loncalar ve mahalleler aracılığıyla yerine getirilmiştir. Şehir idaresini üstlenen kadı ve yeniçeri ocağından çeşitli görevliler şehrin altyapı hizmetleri, ticari yaşamın denetimi, asayişin sağlanması gibi uğraş alanları için ahaliden ve tüccardan geniş ölçüde faydalanmaktaydı (Ortaylı, 2000: 127).

Osmanlı İmparatorluğu’nda modern anlamda belediyenin gelişimi 19. yüzyılın sonlarına denk gelmiştir. 1855-1876 dönemi belediye örgütlenmesinin kuruluş dönemi olarak değerlendirilmekte ve ilk belediyelerin liman kentlerinde kurulduğu görülmektedir. Avrupa ile ekonomik ilişkilerin yürütülmesi açısından önemli görülen belediye örgütünün ilki İstanbul’da kurulmuştur. 1853 Kırım Savaşı ile birlikte Avrupa’dan gelen asker, gazeteci, tüccar, diplomat gibi çeşitli gurupların artan nüfusu kentsel hizmet sunumunda da sorunlara yol açmıştır (Gül, 2013). Tanzimat, gayrimüslim kesimde ticaret burjuvazisinin oluşmaya başladığı bir dönemde

ilan edilerek belediye örgütünün kurulması için önemli bir toplumsal taban oluşturulmuştur. Özellikle liman kentlerinde gelişen yeni ticaret formları, kentlerin yeni iş alanları (banka, sigorta şirketleri, yabancı şirketlerin ofisleri vb.) oluşmuştur. Bütün bu değişimin ortaya çıkardığı ihtiyaçlar mevcut kurumsal donanıyla karşılanamamış ve belediyeler bu dönemde işlevsel kurumlar olarak ortaya çıkmıştır (Tekeli, 1983: 8). Artan sorunlara çözüm bulabilmek ve taleplere cevap verebilmek amacıyla 1855 yılında İstanbul'da Şehremaneti ve 1857 yılında Beyoğlu'nda Altıncı Daire kurulmuştur. İstanbul'da Altıncı Daire uygulaması örnek alınarak 1868 tarihinde Dersaadet İdare-i Belediye Nizamnamesi yayınlanmıştır. Nizamname 'ye göre İstanbul on dört belediye dairesine ayrılacaktır. Ancak, uygulamada her birinin başına onursal bir paye olarak emekli bir yüksek memurun tayin edildiği bu dairelerin çoğunda ne meclisler kurulabilmiş, ne de personel tayin edilebilmiştir. Öngörülen on dört belediyeden ancak Adalar, Yeniköy, Tarabya ve Beykoz olmak üzere dört belediyenin kuruluşu tamamlanabilmiştir (Es, 2008: 33).

Taşrada modern belediye örgütlenmesi ise, 1864 tarihli İdare-i Vilayet Nizamnamesi ile başlamıştır. Nizamname her kaza merkezinde bir belediye meclisi kurulmasını öngörmüş ancak, uygulamada bu hüküm tam olarak gerçekleşmemiştir. 1870'lerden itibaren belediye hizmetleri küçük taşra şehir ve kasabalarında da sunulmaya başlanmıştır. Taşradaki belediye yönetimleri Osmanlı Devleti'nin taşrayı merkezi devletin denetimi altına almak için yürüttüğü kapsamlı bir reform olarak gelişmiştir. Böylece, Osmanlı'da belediye yönetimleri adem-i merkeziyetçi bir dönüşümden ziyade merkezi devletin taşra üzerindeki kontrolünü artırmaya yönelik merkeziyetçi idari reformun bir parçası haline getirmiştir (Gürboğa, 2008: 168).

Tanzimat öncesinde Osmanlı Devleti eyalet sistemine göre yönetilmekteydi. İl özel yönetimleri, 1864 tarihli Vilayet Nizamnamesi ile kurulmuştur. Bu nizamname ile vilayet (il) düzeni benimsenmiş ve iller için, biri genel, öteki özel (yerel) olmak üzere iki tür yönetim kabul edilmiştir. 1913 tarihli İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanunu Muvakkat adıyla anılan kanun ile il genel yönetimi ve il özel yönetimi olmak üzere iki bölümden meydana getirilmiştir. İl genel yönetimi, 1864 yılında oluşturulan vilayet yönetiminin genel esasların korumakla birlikte bu yasayla getirilen en önemli yenilik vilayet ölçeğinde bir yerel yönetim oluşturmasıydı. İlin yerel hizmetleri, bu yerel yönetim biriminin yetkisine verilerek il özel idarelerine tüzel kişilik

tanınmış ve kendine has gelir kaynakları oluşturulmuş oldu (Es, 2008; Oktay, 2010). Böylece ülkemizde il ölçeğinde yerel yönetime geçiş, 1913 tarihli yasa ile mümkün olmuştur.

Köy yönetimleri ise Osmanlı Devleti döneminde tüzel kişilik kazanamamış, Cumhuriyet döneminde, 1924 tarihli 442 sayılı Köy Yasası ile yeniden düzenlenerek, yasal dayanağa kavuşturulmuştur (Keleş, 2006: 113-114).

2.2.2. Cumhuriyet Döneminde Yerel Yönetimler

Cumhuriyet dönemi yerel yönetimlerin kurumsallaşması ve gelişimi toplumsal, ekonomik ve siyasal gelişim ve değişimlerle paralel seyretmiştir. Bu değişim ve gelişim sürecinde belli başlı **tarihler** kırılma noktaları olarak değerlendirilmektedir. Bunlar; 1930 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk belediye kanunu olan 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ve dönemi şekillendiren tek partili dönemin yerel yönetim anlayışı, 1946 yılında çok partili hayata geçilmesi, 1961 yılında Anayasa'nın yenilenmesi, 1980 sonrası ekonomik ve yasal değişimler, 2004 ve 2005 yıllarındaki kapsamlı yerel yönetim reformları ve 2010'lu yıllarda önemli değişiklikler içeren bazı yeni yasal düzenlemeler ve yeni büyükşehir düzenlemesidir.

2.2.2.1. Tek Parti Döneminde Yerel Yönetimler

1923 yılında kurulan Cumhuriyetin belediyecilik konusundaki ilk adımı 6 Şubat 1924 tarihinde 417 sayılı yasa ile Ankara'da Şehremaneti'nin kurulmasıdır. 1930 yılında ise kapsamlı bir yasal düzenleme olan 1580 sayılı Belediye Kanunu kabul edilmiştir. Cumhuriyet yönetimi de yerel yönetimleri siyasi organlar olarak değil, idari birim olarak değerlendirerek yetki, görev ve örgüt yapısını bu anlayışa göre düzenlemiştir (Çukurçayır, 2003: 263-264).

Belediye "beldenin ve belde sakinlerinin yerel nitelikteki ortak ve uygar ihtiyaçlarını düzenleme ve karşılamakla görevli tüzel kişilik" olarak tanımlanmıştır. Yine Belediye Kanunu'nda belediyenin organları meclis, belediye encümeni ve belediye başkanı olarak tanımlanmıştır. Belediye başkanının, meclis üyeleri tarafından, meclis içinden veya dışından seçilmesi usulü benimsenmiştir. Belediye yönetimi ve denetimine yöre halkının katılımı teşvik edilerek bunun bir hak olmasının yanında bir sorumluluk olduğu da vurgulanmıştır (Erençin, 2004: 59).

1580 sayılı Belediyeler Kanunu ile bir yandan kentlerin içinde bulunduğu kötü ve yıkık durumdan çıkarabilmek, bir yandan da yereldeki geleneksel güç sahiplerinin Cumhuriyet reformlarını tehlikeye sokacak şekilde güçlenmeleri ve ulusal siyasette söz sahibi olmaları engellenmeye çalışılmıştır (Bayraktar, 2007). Kırsal nüfusun ülke nüfusunun %80'ini oluşturduğu bu dönemde, devlet tarım dışı alanlarda ana yatırımcı olarak ortaya çıkmış ve sanayi birikimi için altyapının sağlanması görevini üstlenmiştir. Belediye Kanunu ile kamusal kaynakların dağılımının yine yereldeki geleneksel güçlere değil, kentlerde sanayi gelişimine yönlendirilmesi amaçlanmıştır (Ayman Güler, 1998: 159).

Bu dönemde yerel yönetimlere, özellikle de belediyelere finansman sağlamak amacıyla 1933 yılında Belediyeler Bankası kurulmuştur. Ayrıca yine 1933 yılında, 1580 sayılı Yasayı destekleyici nitelikte “Umumi Hıfzıssıhha Yasası”, 1933 yılında “Belediye Yapı Yollar Yasası” çıkarılmıştır (Güler, 2005: 23). Belediye Kanunu, Tek Parti döneminde, belediyelerin merkezi yönetimin doğal bir uzantısı olduğu yönünde bir anlayışı benimsemiştir. 1580 Sayılı Belediye Kanunu hakkında “Osmanlı belediyeciliği ve on yıllık Cumhuriyet belediyeciliği deneyimine rağmen büyük ölçüde Fransız belediyeciliğinden etkilendiği” değerlendirmesi de yapılmaktadır (Görmez, 1997: 108).

1930-1945 döneminde yerel yönetimlerin, güçlü merkezîyetçi niteliklerin olduğu bir dönemde, temel kentsel altyapıdan başlayarak, okul öncesi eğitime kadar yayılan 76 farklı görev tanımı olmasına rağmen bunları gerçekleştirecek yeterli personel ve gelir kaynağından yoksun olduğu belirtilmektedir (Tekeli, 1983: 67-68). 1930–1950 döneminde, sınırlı bir kentleşme ve toplumsal gelişmenin gözlemlendiği, “hıyerarşik-bürokratik” bir yerel yönetim anlayışının hâkim olduğu bilinmektedir (Yıldırım, 1990: 25). Aynı zamanda bu dönem Cumhuriyet belediyeciliğinin tüm mevzuat ve çalışmaları ile kuruluş dönemi olarak da adlandırılmaktadır (Alada, 1990: 121).

2.2.2.2.Çok Partili Dönemde Yerel Yönetimler

1946 yılında çok partili hayata geçilmesi ile birlikte Demokrat Parti yerel yönetimlerde güç kazanmaya başlamıştır. Demokrat Partinin parti programında, yerel ihtiyaçların yerinden karşılanması, halkın yönetime katılması, il özel idaresi ve belediyelerin güçlendirilmesinden söz edilmiştir. Demokratik hayat için gerekli olan bu ilkeler, Demokrat Parti ile siyasal

partilerin programına girmiştir. Siyasal rekabetin artması ile birlikte çok geçmeden CHP 1947 yılındaki 7. Büyük Kurultayı'nda parti programında yapılan değişikliklerle benzer ilkelere yer vermiştir (Eryılmaz, 2002: 16). 1950 genel seçiminde Demokrat Parti Parlamentoda çoğunluğu elde etmiştir.⁵ Demokrat Partinin başarısı genel seçimlerle sınırlı kalmamış Ağustos, Eylül ve Ekim aylarında yapılan mahalli seçimlerde de belediyelerin büyük bölümünü kazanmıştır.⁶ Bu dönemde, Demokrat Parti'nin siyasal tabanının önemli bir kısmını oluşturan yerelde geleneksel olarak güçlü aktörlerin, belediyelere yeniden hâkim olduğunu söylemek mümkündür (Tekeli, 1983: 9). Ancak, gerek parti programındaki ilkeler gerekse meclis yapısındaki değişim dikkate alındığında çok partili dönemden beklenen demokratikleşme belediye yasalarında önemli bir değişiklik yapmamıştır (Tekeli, 1983:9). Bu dönemde, partiler yerel yönetimlerin güçlendirilmesini ilke olarak benimsemelerine rağmen, gerekli düzenlemeler yapılmamıştır.

Bu dönemde yerel yönetimler konusunda atılan ilk önemli adım Belediye Meclisleri Seçim Usulü Hakkındaki 29 Nisan 1946 tarih ve 4878 sayılı Kanun ile belediye meclis üyelerini doğrudan seçmeye dayalı tek dereceli seçim düzenlemesidir. Yine 10 Nisan 1954 tarih ve 6349 sayılı Kanun ile 1580 sayılı Kanun'un 149. ve 153. maddelerinde İstanbul ve Ankara için söz konusu olan valilikle belediyenin bir bütün olduğu hükmü değiştirilmiş ve belediyenin valilikten ayrılması kabul edilmiştir (Sakal, 2000: 18).

Belediyelerin gelirlerine ilişkin yapılan düzenlemeler ile belediye gelirlerinin artması sağlanmıştır. 1948 yılında yasalaşan 5237 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu ile birçok belediye için resim ve harç miktarları artırılmıştır. Böylece belediyeler yeni gelir kaynakları elde etmiştir (Yaylı, 2008: 74-75). Artan kentsel nüfusun mecburiyet arz eden imar girişimleri bu dönemin belediyeçilik uygulamalarında dikkate değer gelişmeler olmuştur (Alada, 1990: 126).

5 "...18 Mayıs 1950'de sonuçlar resmen kesinleşti. DİE'nin sonraki yıllarda derlediği rakamlara göre, katılım oranı %89.3 olan 14 Mayıs 1950 seçimlerinin sonuçları özetle şöyleydi: CHP %39,9 oy ile 69 milletvekili çıkardı. DP %53,3 oy oranı ile 408 milletvekili çıkardı. MP ise %3.1 oy oranı ile 1 milletvekilliği kazanırken, toplam oyları %4.8 olan bağımsızlardan 9 milletvekili seçildi" Güngör, S. (2010) , 14 Mayıs 1950 Seçimleri ve CHP'de Bunalım *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:21, ss:193-208

6 "... 600 belediyeden 560 tanesini Demokrat Partililerin alması sonucundan yola çıkarak Belediye Başkanlıklarını Demokrat Partililerin aldığını söylemek mümkün olabilir." Şan, G., (2010), Osmanlı'dan Cumhuriyete Türkiye'de Belediye Seçimleri, *Yerel Siyaset Dergisi*, 39. Sayı, <http://www.yerelsiyaset.com/v4/sayfalar.php?id=1157> Erişim tarihi: 15.03.2015.

2.2.2.3.1960-1980 Döneminde Yerel Yönetimler

1960 Askeri müdahalesi sonrası yapılan 1961 Anayasası'nda belediyeler ile önemli düzenlemelere yer verilmiştir. Anayasa'nın 112. maddesinde ifade edildiği üzere merkezden ve yerinden yönetim ilkelerinden söz edilmiştir. Bu bağlamda; "İdarenin kuruluş ve görevleri merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır. İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir. Kamu tüzel kişiliği, ancak kanunla veya kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak kurulur" (www.tbmm.gov.tr, 2014) hükmüne yer verilmiştir. Kanunun 116. maddesinde de "mahalli idareler, il, belediye veya köy halkının müşterek mahalli ihtiyaçlarını karşılayan ve genel karar organları halk tarafından seçilen kamu tüzel kişileri olarak tanımlanmıştır. Anayasayı takiben 1963 yılında çıkarılan 307 sayılı "Belediye Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile belediye başkanlarının tek dereceli ve çoğunluk usulüne göre doğrudan halk tarafından seçilmesi ilkesi getirilmiştir (Oktay, 2013: 65).

1950'li yıllarda başlayan kentlere göç hareketinin yönetilmesinin her geçen gün daha zor hale gelmesi de bu dönemde kentsel altyapıda ve diğer kentsel hizmetlerde eksiklik olarak kendini göstermiştir. Bu nedenle; özellikle İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük kentlerde sağlıklı ve gecekondulu temelli bir kentleşme çizgisi kendini göstermiştir. Önceleri gecekondulaşma sürecini geçici bir sorun olarak değerlendiren merkezi yönetim, 1966 yılında 775 sayılı Gecekondulu Kanunu ile bir takım düzenlemelere gitmiş, böylece gecekondular resmen tanınmıştır. Kötü durumdaki mevcut gecekonduların tasfiye edilmesi, yapılabilecek durumda olanların ıslah edilmesi ve gecekondulu önleme bölgeleri yoluyla önlenmesi şeklinde düzenlemeler getirilmiştir. Öte yandan uygulamaya geçirilemese de ucuz ve yaşanabilir halk konutu, toplumsal konut standartları belirlenmeye çalışılmıştır. (Bostanoğlu, 1990: 84). Bu değişim ve yeni kentleşme çizgisi Erder ve İncioğlu'nun (2008: 5) belirttiği gibi; kentsel grupların çeşitlenmesi ve kentsel yaşamla ilgili taleplerin niteliğinin değişmesini de beraberinde getirmiş ve yerel siyaset ve dolayısıyla yerel yönetimlerde değişimlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

1973 yerel seçimlerinde CHP'nin özellikle büyük kentlerde sağladığı başarı ile toplumun çeşitli katmanlarının klasik merkez/devlet ilişkisi yerine kentsel adalet ve eşitlik söylemini vurgulayan bir belediyeçilik anlayışı öne çıkmıştır. "Toplumcu belediyeçilik" olarak kavramsallaştırılan bu anlayışın hâkim olduğu dönem, yerel yönetimlerin merkezi yönetim

karşısında özerklik arayışında olduğu ve sol içerikli kent yönetimi anlayışının hakim olduğu dönem olarak da değerlendirilmektedir. Her ne kadar bu yeni anlayış kentlerin yoksullarına ve gecekondulara doğru yöneltilmiş bir belediyecilik hareketi olarak tanımlansa da belediye meclislerinde yine çoğunlukla küçük esnaf ve girişimcilerin ağırlığı devam etmiştir (Şengül, 2001: 105).

1960-1980 döneminde belediyecilik deneyiminin ve uygulamalarının demokratikleşmeye ve özerkleşmeye yönelik eğilimleri olduğunu söylemek mümkündür. Bireylerin temel haklarının geliştirilmesi, kamusal mal ve hizmet üretiminde verimli ve etkin olmaları ve demokrasinin gerçekleşmesine katkıda bulunmaları hedefleri çerçevesinde hareket edildiği ancak tamamlanamadığı görülmüştür (Tekeli, 2012: 229-280).

2.2.2.4.1980-2000 Döneminde Yerel Yönetimler

1970'lerin sonlarından itibaren küresel çapta yaşanan ekonomik krizler sonrasında refah devleti anlayışının ve kitlesel üretim tarzının ekonomik, sosyal ve siyasal alanlarda gücünün aşınmasıyla birlikte, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nde iktidara gelen sağ eksenli partiler, merkezi yönetim ile yerel yönetimleri yeniden yapılandırmak üzere harekete geçmişlerdir. Türkiye'de de 1980'li yıllarla birlikte kentle ilgili yeni yasal ve yapısal düzenlemeler yapılmıştır. Bu dönemde Türkiye'nin dışı açılma ve ekonomide liberalizasyon süreçlerinin yanı sıra 12 Eylül 1980 tarihinde yapılan darbe ile siyasal, ekonomik ve sosyal yeni bir düzen ile tanışılmıştır. Diğer kamu kurum ve kuruluşlarında olduğu gibi belediyelerde de bir yeniden yapılanma süreci başlamıştır.

1980 ile 1984 arasında yaşanan bir geçiş dönemi sonrası özellikle büyük kentlerde yerel yönetim sistemini yeniden yapılandıran iki temel gelişme yaşanmıştır. İlki; 3030 sayılı Kanun ile Büyükşehir Belediyelerinin kurulması, ikincisi ise, 1985 yılında yürürlüğe giren 3194 sayılı İmar Kanunu ile planlama yetkisinin belediyelere devredilmesidir (Aksu Çam, 2013: 107). Bu değişiklikler ile birlikte kentlerde düzeni sağlamak, denetim altına almak ve altyapı sorunlarını çözmek amaçlanmıştır. Ayrıca 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'nu ve 2380 sayılı Belediye ve İl Özel İdarelerine Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun ile belediyelerin gelirleri kısmen arttırılmıştır. 1984 yılında mahalli idarelerdeki seçim sürecini ve şartlarını düzenleyen 2972 sayılı Kanun ile meclis üyelerinin seçiminde nispi temsil sistemi onda birlik baraj uygulamasıyla birlikte benimsenmiştir. Bu değişiklik temsilde

adaletsizliğin yanı sıra, çok oy alan partinin daha fazla temsilci elde etmesi nedeniyle meclisin üye profilinde ve kararlarında farklılaşmaya yol açmıştır.

Darbe sonrası demokrasiye dönüş adımlarının atılmasıyla, 1984 yılında yapılan ilk yerel seçimlerin galibi 1983 yılındaki milletvekili genel seçimlerin de galibi olan Anavatan Partisi (ANAP) olmuştur. Bu yeni iktidar yerel siyasetle ilgilenen grupları değiştirmiş, özellikle İstanbul gibi büyük kentlerde “güçlü başkan” modeli etrafında şekillenen ve iş adamları ve girişimcilerden oluşan “korporatist” bir yapının oluşmasını sağlamıştır. Bu dönemde kentsel grupların kentsel yaşam biçimine ilişkin beklentileri de karar alma süreçlerindeki meslek grubu profilini değiştirmiştir. Kentsel büyüme ile doğrudan ilişkili meslek gruplarının kentsel karar alma süreçlerindeki belirginliğinin bir yansıması olarak 1984 yılında kent belediye meclislerinde esnaf %32, sanayici-tüccar %18, serbest meslek %32, ücretliler %16 oranında yer bulmaktadır (Ayman Güler, 2006: 253).

1980'lere kadar yerel yönetimler, kentsel altyapı gereksinimleri karşılayacak yetki ve kaynağa sahip olmadıkları için sadece “geleneksel belediyecilik” diye adlandırılabilir çöp toplamak, tarife düzenlemek, işyeri ruhsatı vermek gibi günlük işleri yürütmüşlerdir (Erder ve İncioğlu, 2008: 5). 1980'den sonra belediyelerin mali sorunlarını hafifletici bazı yasal düzenlemeler yapılırken; bir yandan da geleneksel belediye hizmetleriyle birlikte, ekonomik ve toplumsal alanda yeni bazı fonksiyonlara yönelmeleri sağlanmaya çalışılmıştır. Bu yeni belediyecilik anlayışı metro gibi büyük altyapı ve sanayi yatırımlarına yönelen bir anlayışı ifade etmektedir. Bu dönemde yaşanan diğer önemli gelişmeler ise, belediye meclislerince kabul edilen imar planlarının, İmar ve İskân Bakanlığı'na onaylanması zorunluluğunun kaldırılması, belediyenin sağlık ve teknik hizmetlerinde çalışacak olan memurların atanmasında bakanlık onayının kaldırılması ve bazı belediye hizmetleri özelleştirilirken bazı alanlarda ise belediye iktisadi teşebbüslerinin (BİT) kurulmasıdır (Eryılmaz, 1995:343). Genel olarak kamu yönetiminde etkinlik ilkesinin uygulanma çabası belediye uygulamalarında ve mali yapısında da kendini göstermiştir. Bu kapsamda, yerel hizmetlerin yerinde karşılanması ve sorunların yerinde çözülmesinin kamuda etkinliği arttıracığı öngörülerek yerel yönetimlere özel bir önem verilmiştir (Aydınlı, 2003: 79).

1980'li yılların yerel yönetim deneyimini şekillendiren bir diğer oluşum ise ANAP belediyeciliğinden sonra, 1989-1994 yıllarında belediye yönetimlerinde bulunan Sosyal

Demokrat Halkçı Parti (SHP) belediye başkanlarının sosyal belediyeçilik uygulamalarıdır. Şengül'ün belirttiği gibi dış finansmanla büyük proje yatırımları ile projeci belediyeçilik anlayışı modeli benimsenen bu dönemde, kendi kaynaklarını kullanmaya çalışan 1980 öncesi belediyeçilik anlayışı yerine, sosyal demokrat belediyeler dâhil olmak üzere bütün büyükşehir belediyeleri dış kredi kullanmakla kalmamış, aynı zamanda yap-işlet-devret türü uygulamalarla uluslararası sermayeyi kentsel hizmetlerin sağlanmasına ve işletim haklarına ortak etmişlerdir (2001: 110). Kaynak temininde kullanılan bu yöntem belediyeleri artık ulus ötesi alanda birer aktör haline getirmeye başlamıştır. Belediyelerin küreselleşme sürecine hızla bütünleşmesini sağlayan bu süreç sonraki dönem uygulamalarını da etkilemiş ve kentlerin birbirleri ile yarıştığı, marka kent uygulamalarının yaygınlaştığı bir dönemin de başlangıcı olmuştur.

1994 yerel seçimlerine gidilirken toplumsal ve siyasal gündemde etnik ve dini kimlikler, iktisadi gündem ise krizler tarafından belirlenmiş durumdaydı (Turan, 2008: 245). Bu ortamda girilen yerel seçimlerde özellikle Ankara ve İstanbul gibi büyük kentlerde yüksek başarı elde eden Refah Partisi (RP)'nin Milli Görüş çizgisi, 1999 yılında yerel ve milletvekili seçimlerindeki başarıya zemin hazırlamıştır. Üstelik bu başarı 28 Şubat sürecinde açılan dava sonunda RP'nin kapatılmasına rağmen elde etmiştir. RP'nin devamı olarak kurulan Fazilet Partisi (FP), 1999 yerel seçimlerinde büyükşehir belediye başkanlıkları, belediye başkanlıkları ve belediye meclisi seçimlerinde aldığı oylarla birinci parti olurken, il genel meclisi seçimlerinde üçüncü sırada yer almıştır. Aynı tarihte yapılan milletvekili genel seçimlerinde ise, Demokratik Sol Parti (DSP), Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)'den sonra en fazla oy alan üçüncü parti olmuştur. 2002 seçimlerinden önce, 2001 Haziran'ında FP Anayasa Mahkemesi kararı ile kapatılmış ve yerine iki parti kurulmuştur: FP içindeki yenilikçiler Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) 'ni, gelenekçiler ise Saadet Partisi (SP)'ni kurdular (Turan, 2008: 340). 1994 yılından belediyelerde başarı kazanan geleneğin temsilcisi olan AKP 2002 yılından bu yana hem ulusal düzeyde hem yerel düzeyde iktidarı elinde bulundurarak uzun soluklu bir siyasal başarıya imza atmıştır.

2.2.2.5. 2000'ler, İdari Reform Yılları

2003 yılında başlatılan “Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma” çalışmalarının, küreselleşme sürecinin ve bilgi çağının ortaya çıkardığı değişim ihtiyacını karşılama amacıyla olduğu ifade edilmiştir. Yeniden yapılanma çalışmaları ile merkezden yürütülen birçok

hizmetin yerel yönetim kuruluşlarına devri yoluyla devletin merkeziyetçi yapısına son verilmesi amaçlanmıştır. (Saran, 2005: 45-47). Ekonomik, toplumsal, politik veya kurumsal farklı dinamiklerin etkili olduğu reform sürecinde kamu yönetimi alanında bir dizi yasal değişikliğe gidilmiş ve bu kapsamda yerel yönetimlerin yapı ve işleyişini de büyük oranda değiştiren yeni kanunlar çıkarılmıştır. 2000’li yıllardaki idari reformları birbirinden farklılaşan iki dönem halinde incelemek mümkündür. İlki yerelleşmenin ve yerel yönetim birimlerinin merkez karşısında görece kuvvetlendirildiği 2004-2005 yerel yönetim reform dönemi, ikincisi ise 2010lu yıllarda yerel yönetimlerin bazı yetki ve faaliyet alanlarının merkezin lehine sınırlandırıldığı ve büyükşehir yönetim modelinde yapılan yasal değişikliklerdir.

2.2.2.5.1. 2004-2005 Yerel Yönetim Reformları ve Sonrası

1980’li yıllardan itibaren boyut değiştiren ve dış dinamiklerin etkisiyle artan reform hareketleri, mali krizi aşmak için geliştirilen neo-liberal politikalar ile ekonomi, siyaset, kültür, çevre gibi birçok alanda köklü dönüşümün başlangıcı olmuştur. 1990 sonrası hızlanan küreselleşme süreci ile çok boyutlu gelişmelerle yeni nitelikler kazanan kamu yönetimi anlayışı yönetişimden küreselleşmeye kadar uzanan bir dizi tartışmayı da beraberinde getirmiştir (Ökmen ve Parlak, 2010: 321). 2002 yılında iktidara gelen AKP Hükümeti kamu yönetiminde yeniden yapılanma sürecini başlatmış ve hizmet sunumunda etkinlik, verimlilik, açıklık, katılım, hesap verebilirlik, geleceğin belirsizliğine karşı esnek ve hızlı karar verebilme gibi özellikleri ön plana çıkarmıştır (Oktay, 2013: 70). Yeni ilkeler doğrultusunda merkezileşmiş yönetim yapısı ile hantallaşmış, kaynakları etkin ve verimli dağıtamayan devletin ekonomik ve sosyal hayattaki yeri yeniden tanımlanmaya çalışılmıştır. Bu çabaya paralel olarak merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasındaki işbölümünde yerelin ağırlık kazanması olarak ifade edilecek yerelleşme kavramı dönemin belirgin olgularından biri haline gelmiştir.

Yerel yönetimlerle ilgili reform sürecinin en önemli adımları 2004 yılında 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 2005 yılında 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu kanunlar; yerel yönetimlerin daha güçlü olması ve modern yerel yönetimler anlayışına Türkiye’nin de katılması açısından önemli adımlar olarak değerlendirilebilir.

5393 sayılı Belediye Kanunu ile idari vesayet azaltılmış ve belediye meclislerinin yetkileri artırılmıştır. Partilere komisyonlarda meclis üye sayıları ile orantılı temsil olanağı getirilmiş, komisyon toplantılarına muhtarların, sivil toplum kuruluşlarının ve sendikaların ve kamu kuruluşları yöneticilerinin katılıp görüş bildirme imkânı öngörülmüştür. Meclisin fesih nedenleri azaltılmıştır. Sözleşmeli personel çalıştırma olanağı tanınmıştır. Tüm bu gelişmeler demokratikleşme yönündeki değişiklikler olarak değerlendirilebilir (Turan, 2008: 381). Anılan kanunla yerel özerkliği ve yönetişimi güçlendirici adımlar da atılmıştır. Belediye meclisinin daha etkin çalışabilmesi için yapılan düzenlemeler bu adımlara örnek teşkil etmektedir. Belediye meclisinin her ay olağan toplanması, bütçeyi onaylaması, stratejik planı kabul etmesi gibi yenilikler getirilmiştir (Gül vd., 2014: 156). 5216 sayılı Büyükşehir Yasası ile büyükşehirlere yeni görevler verilmiştir. Stratejik planı, yıllık hedefleri, yatırım programlarını ve bütçeyi hazırlamak ile başlayan bu görevler, çevre düzeni planına uygun olmak koşuluyla nazım imar planını yapmak, yaptırmak ve onaylayarak uygulamak; büyükşehir içindeki belediyelerin imar planlarını aynen veya değiştirerek onaylamak ve uygulanmasını denetlemektir.

2.2.2.5.2. 2010’lu Yıllar

2010’lu yıllar yerel yönetimleri farklı şekillerde etkileyen değişikliklerin yapıldığı yıllardır. Henüz içerisinde yaşadığımız bu dönemde belirgin üç temel değişim söz konusu olmuştur. Bunlardan ilki 2011 yılında bakanlık olarak teşkilatlanan Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’na 2013 yılında verilen geniş imar planlama yetkisidir. Belediyelerin temel faaliyet ve yetki alanlarından biri olan imar planlama ve onaylama yetkisinin bakanlığa verilmesi ile yerel yönetimlerin özerkliği ve merkezin yerel üzerindeki denetim yetkisi yeniden tartışmalı hale gelmiştir. İkinci önemli değişiklik ise 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun’un yürürlüğe girmesidir. Belediyelerin gerek organizasyon ve teknik yeterliliklerindeki gerekse mali kapasitelerindeki kısıtlardan ötürü merkezi yönetimin istediği hızda harekete geçememelerini aşmak üzere merkezi yönetim aracılığıyla projeleri teşvik edici ve uygulatıcı bir güç oluşturulduğu savından hareket edilerek kentsel dönüşüm karar ve uygulamaları merkezileştirilmiştir. Son olarak, 2012 yılında çıkarılan 6360 sayılı Kanunla, Türkiye’nin yerel yönetim kademelenmesini ikili bir yapıya büründüren ve kamuoyunda Büyükşehir yasası olarak anılan değişimin getirdiği yenilikleridir.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın görev ve yetkilerini düzenleyen 644 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK)'nin 648 sayılı KHK'yla değiştirilen 2. maddesinin "ç", "d", "ğ" ve "h" bentlerine göre;

"Her tür ve ölçekteki fiziki planlara ve bunların uygulanmasına yönelik temel ilke, strateji ve standartları belirlemek ve bunların uygulanmasını sağlamak, Bakanlar Kurulunca yetkilendirilen alanlar ile merkezi idarenin yetkisi içindeki kamu yatırımları, mülkiyeti kamuya ait arsa ve araziler üzerinde yapılacak her türlü yapı, milli güvenliğe dair tesisler, askeri yasak bölgeler, genel sığınak alanları, özel güvenlik bölgeleri, enerji ve telekomünikasyon tesislerine ilişkin etütleri, harita, her tür ve ölçekte çevre düzeni, nazım ve uygulama imar planlarını, parselasyon planlarını ve değişikliklerini resen yapmak, yaptırmak, onaylamak ...",

"Mekânsal strateji planlarını ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmak suretiyle ha-zırlamak ve mahalli idarelerin plan kararlarının bu stratejilere uygunluğunu denetlemek",

"Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan veya mülkiyeti Hazineye, kamu kurum ve-ya kuruluşlarına veya gerçek kişilere veyahut özel hukuk tüzel kişilerine ait olan taşınmazlar üzerinde kamu veya özel sektör tarafından gerçekleştirilecek olan yatırımlara ilişkin olarak ilgililerince hazırlandığı veya hazırlatıldığı halde yetkili idarece dört ay içerisinde onaylanmayan etüt, harita, her tür ve ölçekteki çevre düzeni, nazım ve uygulama imar planlarını, parselasyon planlarını ve değişikliklerini ilgililerinin valilikten talep etmesi ve valiliğin Bakanlığa teklifte bulunması üzerine bedeli mukabilinde yapmak, yaptırmak ve onaylamak...,"

Bu düzenlemelerle birlikte, Bakanlığa özellikle mekânsal planlama alanında, başta yerel yönetimler olmak üzere ilgili kurum ve kuruluşları hemen hemen tümüyle işlevsiz bırakabilecek yaşamsal önemde yetkiler sağlanmıştır.

6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun, 31.05.2012 tarih ve 28309 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanunun temel amacı, afet riski altındaki alanlar ve bu alanlar dışındaki riskli yapıların bulunduğu arsa ve arazilerde, fen ve sanat norm ve standartlarına uygun, sağlıklı ve güvenli yaşama çevrelerini teşkil etmek üzere iyileştirme, tasfiye ve yenilemelere dair usul ve esasları belirlemektir. Kanun, afet riski altındaki alanlar ile afet riski altında bulunmamakla birlikte riskli yapıların bulunduğu arsa ve arazilerde uygulanacaktır. Bu bölgelerde sağlıklı ve güvenli bir çevre için iyileştirme, tasfiye ve yenilemeye ilişkin usul ve esasları belirlemektedir. Kanunun idare tanımında belediye, il özel idareleri, büyükşehir belediyeleri ya da ilçe belediyelerine atfederek doğrudan yerel yönetimlere uygulayıcı nitelikte yetki verilmiştir.

Yine 2012 yılında çıkarılan 6360 sayılı Kanun ile mevcut büyükşehir belediyesi modelinin 13 ile daha yaygınlaştırılması öngörülmüştür. Ayrıca bu yasayla büyükşehir belediye sınırları il sınırlarına genişletilmiş, ilçe belediye sınırları ise ilçe sınırlarına genişletilmiş, bu illerdeki il özel idareleri, belde belediyeleri ve köyler kaldırılmıştır. Bu düzenlemelerle bir yandan, büyükşehir yapılan illerdeki yerel yönetim sistemi köklü biçimde dönüşmüş, diğer yandan büyük şehir belediye meclisi bir tür il meclisi haline gelmiştir. Büyük şehir belediye meclisinin oluşumu ile ilgili düzenleme ile (ilçe belediye başkanları ve ilçe meclislerinden gelen üyeler) İl düzeyinde seçilmiş tek aktör Büyükşehir Belediye Başkanı olmuştur (Erder ve İncioğlu 2013). 2013 yılında Ordu'nun da ilave edilmesiyle birlikte, bu yasa kapsamında 30 ilde, İl Özel İdareleri yanında 1.500'ün üzerinde belde belediyesi ve 16 binin üzerinde köy yönetiminin tüzel kişiliği kaldırılmış ve ilçe belediyesinin mahalleleri haline getirilmiştir. Buna ilaveten aynı yasayla büyükşehir yönetimine dönüştürülen ilçe belediyeleri de mevcut yetkilerini kaybederek alt-kademe belediyeleri haline getirilmiştir. Bir başka deyişle bu yasayla il özel idarelerinin yüzde 36'sı, belediyelerin yüzde 53'ü ve köylerin yüzde 47'si lağvedilmiştir.

2004-2005 de AB'ye üyelik süreciyle ilişkili olarak yapılan yasal – kurumsal düzenlemeler, yerleşmenin derinleşeceği izlenimini vermiş, ancak daha sonra yapılan düzenlemelerle önemli yetkiler, örneğin; imar planlama yetkisi, belediyelerden alınarak merkeze aktarılmış, bu durum bir yeniden-merkeziyetçilik eğiliminin ortaya çıktığı şeklinde yorumlanmıştır. Bu merkeziyetçilik merkezdeki bürokrasiyi güçlendirmekten ziyade, parçacı ve projeci planlama anlayışı üzerinde şekillenen ve devletin büyük sermaye ile ilişkilerini kolaylaştırıcı nitelik taşımaktadır. Yeni düzenlemeler, özellikle inşaat sektöründe, büyük sermayenin ve küreselleşmenin etkilerine açık düzenlemelerdir (Erder ve İncioğlu, 2013).

2.3. Türkiye’de Yerel Yönetim Türleri

Anayasa'nın 127. maddesinin ilk fıkrasında belirtildiği üzere “Mahalli idareler; il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileridir.” Bu hükümden hareketle Türkiye’de yerel yönetim türleri; il özel idareleri, belediyeler, köyler ve yine 127. maddenin üçüncü fıkrasındaki “kanun, büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirebilir.” hükmüne dayanarak kurulmuş bulunan büyükşehir belediyeleridir.

2012 tarihinde kabul edilen 6360 sayılı yasadan sonra, Türkiye’de ikili bir yerel yönetim sistemi hayata geçmiştir. Bir yanda (51 ilde) belediyeler, il özel idareleri ve köylerden müteşekkil sistem devam etmektedir. Diğer yanda ise (30 ilde) büyükşehir ve ilçe belediyelerinin oluşturduğu yerel yönetim sistemi yürürlüktedir. Aşağıda belediye, özel idare ve köyler anlatıldıktan sonra büyükşehir yönetim sistemi ele alınacaktır.

2.3.1. Belediyeler

5393 sayılı Belediye Kanunu belediyeleri “Belde sakinlerinin mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi” olarak tanımlamaktadır. Türkiye’de il ve ilçe merkezlerinde belediye kurulması zorunludur. İstenmesi durumunda nüfusu 5.000 ve üzerinde olan yerleşim yerlerinde belediye kurulabilmekte, fakat içme ve kullanma suyu havzalarında, sit ve diğer koruma alanlarında, meskûn sahası kurulu bir belediyenin sınırlarına 5.000 metreden daha yakın olan yerleşim yerlerinde, belediye kurulamamaktadır. Belediye tüzel kişiliğinin, belediye meclisi, belediye encümeni ve belediye başkanı olmak üzere üç organı bulunmaktadır. Bunlardan belediye meclisi karar ve müzakere organı, belediye başkanı yürütme organı, belediye encümeni ise danışma organıdır. 2014 yılı verilerine göre nüfuslarına ve türlerine göre belediye sayıları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2 Türkiye’de Türlerine ve Nüfuslarına Göre 51 İldeki Belediye Sayıları (2014)

Nüfus	İl	İlçe	Belde	Toplam
>1.999		39	37	77
2.000-4.999		136	323	470
5.000- 9.999		98	34	169
10.000-24.999	1	81	2	196
25.000-49.999	6	29		145
50.000-99.999	17	14		111
100.000- 249.999	24	3		118
250.000-499.999	3			60
500.000-999.999				30
1.000.000+				20
Toplam	51	400	396	1396

Kaynak: Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, 30 Mart 2014 Mahalli İdareler Seçimlerine Göre Belediye Başkanlıkları Listesinden derlenmiştir <http://www.migm.gov.tr/IstatistikiBilgiler.aspx?DetayId=1> Erişim tarihi: 30.12.2014.

2.3.2. İl Özel İdaresi

İl özel idareleri 2005 yılında yürürlüğe giren 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu çerçevesinde faaliyetlerini sürdürmektedirler. Kanun İl Özel İdaresi'ni "il halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi" olarak tanımlamaktadır. İl Özel İdaresi'nin organları ise il genel meclisi, il encümeni ve tüzel kişiliğinin temsilcisi olan validen oluşmaktadır.

5302 sayılı Kanunun 6. Maddesinde İl özel idarelerinin görev ve sorumlulukları belirtilmiştir. İl sınırları genelinde; gençlik ve spor sağlık, tarım, sanayi ve ticaret; ilin çevre düzeni plânı, bayındırlık ve iskân, toprağın korunması, erozyonun önlenmesi, kültür, sanat, turizm, sosyal hizmet ve yardımlar, yoksullara mikro kredi verilmesi, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları; ilk ve orta öğretim kurumlarının arsa temini, binalarının yapım, bakım ve onarımı ile diğer ihtiyaçlarının karşılanmasına ilişkin hizmetleri yerine getirirken; yalnızca belediye sınırı dışındaki yerlerde, imar, yol, su, kanalizasyon, katı atık, çevre, acil yardım ve kurtarma; orman köylerinin desteklenmesi, ağaçlandırma, park ve bahçe tesisine ilişkin hizmetleri sunmaktadır.

6360 Sayılı Kanun ile Büyükşehir Belediyesi olan illerdeki il özel idarelerinin kaldırıldı. Böylece 30 Mart 2014 mahalli seçimlerinden sonra Türkiye'deki İl Özel İdaresi sayısı 51'e inmiştir.

2.3.3. Köyler

En eski yönetim biçimlerinden birisi olan köyler Cumhuriyet döneminde 17 Mart 1924 tarihli ve 442 sayılı Köy Kanunu ile düzenlenmiştir. Köyler, nüfus bakımından belediyeden daha küçük ve kırsal yerleşim birimleridir. Son düzenlemelere göre, 5.000 nüfusa ulaşamayan yerleşim birimlerinde yeni belediye kurulamamaktadır. Ancak, mevcut durumda daha küçük nüfuslu belediyeler bulunmaktadır. Ayrıca ilçe merkezinin nüfusu ne kadar az olursa olsun, orada belediye kurulmaktadır.

6360 sayılı yasa köylerle ilgili bir düzenleme de getirmiştir. Büyükşehir belediyesi kurulan illerdeki köylerin tüzel kişilikleri 30 Mart 2014 tarihi itibarıyla kaldırılmıştır. Böylece

2012 verilerine göre 34.283 olan köy sayısı 2014 yılı verilerine göre Türkiye’de 18.217’e inmiştir.⁷ Köy idari yapısı köy muhtarı, ihtiyar meclisi ve köy derneğinden oluşmaktadır.

Köyün görevleri zorunlu ve isteğe bağlı görevler olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Zorunlu görevler; sağlık, su, yol, temizlik, okul, cami gibi temel hizmetleri kapsamaktadır. İsteğe bağlı görevler ise çamaşırlık, hamam, pazar yeri yapımı, öksüz ve fukaralara yardım ile güreş, cirit gibi spor etkinlikleri düzenlenmesi gibi faaliyetleri ifade etmektedir.

2.3.4. Büyükşehir ve İlçe Belediyeleri

Küreselleşme ve kentleşme dinamikleri, kentsel alanlarda yaşanan dönüşümler, hızlı büyüyen kentsel mekânlarda etkin hizmet sunumu ve yönetim modeli arayışlarına yol açmıştır. Türkiye’de de ilk kez 1984 yılında iki kademeli bir büyükşehir yönetim modeli kurulmuş ve yaşanan gelişmelere paralel olarak, modelde değişiklikler yapılmıştır (Gül vd., 2014: 174-175). Son olarak 2012 yılında 6360 sayılı yeni yasa ile yapılan düzenlemeyle büyükşehir belediyelerinin sınırları, il mülki sınırlarıyla örtüştürülmüş; büyükşehir ilçe belediyelerinin sınırları da ilçe mülki sınırlarla çakıştırılmıştır. Bu yasayla il nüfusu 750.000’in üzerinde olan iller büyükşehir dönüşürülmüştür. 2014 yılı itibarı ile nüfuslarına göre büyükşehir ve ilçe belediyelerinin sayıları Tablo: 3 te gösterilmektedir.

Tablo 3 Nüfuslarına Göre Büyükşehir ve İlçe Belediyeleri

Nüfus	Büyükşehir	BŞB İlçe
>1.999		1
2.000-4.999		11
5.000- 9.999		37
10.000-24.999		112
25.000-49.999		110
50.000-99.999		80
100.000- 249.999		91
250.000-499.999		57
500.000-999.999	10	20
1.000.000+	20	
Toplam	30	519

Kaynak: Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, 30 Mart 2014 Mahalli İdareler Seçimlerine Göre Belediye Başkanlıkları Listesinden derlenmiştir <http://www.migm.gov.tr/IstatistikiBilgiler.aspx?DetayId=1> Erişim tarihi: 30.12.2014.

⁷ Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, İllerin Köy Sayıları, http://www.migm.gov.tr/Istatistik/İllerin_Koy_Sayilari.pdf Erişim tarihi: 02.01.2015

Büyükşehir belediyesi yönetiminin hukukî statüsünü düzenlemek, hizmetlerin plânlı, programlı, etkin, verimli ve uyum içinde yürütülmesini sağlamak için yürürlüğe giren 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'na göre büyükşehir belediyesi, sınırları il mülki sınırı olan ve sınırları içerisindeki ilçe belediyeleri arasında koordinasyonu sağlayan; idarî ve malî özerkliğe sahip olarak kanunlarla verilen görev ve sorumlulukları yerine getiren, yetkileri kullanan; karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişiliğini ifade etmektedir. Büyükşehir belediyesinin organları; büyükşehir belediye meclisi, büyükşehir belediye encümeni ve büyükşehir belediye başkanından oluşmaktadır. Büyükşehir belediyesi sınırları içinde kalan ilçe belediyeleri ise büyükşehir ilçe belediyelerini ifade etmektedir (5261, md: 3). Toplam nüfusu 750.000'den fazla olan illerde kanunla büyükşehir belediyesi kurulabilir. Büyükşehir belediyelerinin sınırları, il mülki sınırlarıdır. İlçe belediyelerinin sınırları, bu ilçelerin mülki sınırlarıdır.

Büyükşehir belediyesinin görev, yetki ve sorumlulukları 5216 sayılı yasanın 7. Maddesinde sıralanmıştır. Bu maddeye göre büyükşehir belediyeleri görevlerini il düzeyinde yerine getirmekteyken, ilçe belediyeleri ile birlikte hareket edecekleri hususlar da bulunmaktadır. Büyükşehir belediyelerinin alt düzey ilçe belediyeleri üzerinde yönlendirme, denetleme ve onay yetkileri bulunmaktadır. Büyükşehir ve ilçe belediyeleri arasında hizmetlerin yürütülmesiyle ilgili konularda itilaf çıkması durumunda büyükşehir belediye meclisi düzenleyici ve yönlendirici türde karar alabilir. Büyükşehir ilçe belediyeleri arasında hizmetlerin yerine getirilmesi bakımında uyum ve koordinasyon, büyükşehir belediyeleri tarafından sağlanmaktadır. 5216 sayılı yasanın 11. Maddesinde büyükşehir belediyesinin imar denetim yetkisi düzenlenmiştir. Büyükşehir belediyesinin imarla ilgili denetim yetkisi, her türlü bilgi ve belgeyi isteme, inceleme ve gerektiğinde bunların örneklerini almayı içermektedir.

Türkiye'nin büyükşehirleri, özellikle İstanbul için daha da önemli hale gelen kentsel dönüşüm konusunda ise 5393 sayılı yasaya göre büyükşehir belediye ve mücavir alan sınırları içerisinde kentsel dönüşüm ve gelişim projesi alanı ilan etme yetkisi büyükşehir belediyesindedir.⁸

⁸ Büyükşehir belediyesi sınırları içerisinde kentsel dönüşüm ve gelişim alanı ilan etme yetkisi, 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanununun *Büyükşehir, ilçe ve ilk kademe belediyelerinin görev ve sorumluluklarının düzenlendiği* 7. maddesinin (e) bendiyle de büyükşehir belediyelerine verilmiştir. Ancak 5393 sayılı Belediye Kanununun 73. Maddesinin üçüncü fıkrasında ise, *Büyükşehir belediye ve mücavir alan sınırları*

Büyükşehir belediyeleri ile ilçe belediyeleri arasındaki ilişkiyi analiz eden Turan ve Duru (2014: 5-9), bu ilişkinin üç boyutu olduğundan söz etmektedir. 1) Büyükşehir belediyesinin hizmetlerin görülmesinde asıl sorumlu birim olarak görülmesi nedeniyle *hizmet sunumu* açısından büyükşehirlerin daha güçlü konumda olması; 2) Son dönemde yerel yönetimlerin gelirlerinde artış getiren düzenlemelerde de büyükşehirin gelirlerindeki yükseliş ilçe belediyelerinkinden daha fazla olması nedeniyle *gelir kaynakları* açısından; 3) Halkın yönetime katılımı ve adaletli siyasal temsilinde doğrudan halk tarafından seçilmiş karar alıcılar yerine ilçelerden gelen meclis üyeleri ve güçlü ve ulusal düzeyde popüler büyükşehir belediye başkanları hususlarını da içeren katılım ve temsilin sağlanması açısından büyükşehir belediyelerinin ilçeler üzerinde güçlü olduğu vurgulanmaktadır. Büyükşehir ilçe belediyelerinin çalışma usul ve esaslarıyla ilgili diğer hususlar 5393 sayılı Belediye Kanunu hükümleri uygulanmaktadır.

Türkiye’de yerel yönetimlerin dayandığı 150 yılı aşkın deneyimin kurumsallaşmasında olduğu kadar yerel yönetimlerin yöneticileri, karar alıcıları, temsil ettikleri toplumsal gruplar ve aldıkları kararların niteliği açısından dönemlere göre farklılıklar gözlemlenmektedir. Siyasetin içinde yer alan aktörlerin kimler olduğu, bu aktörlerin kentle kurdukları ilişki ve aktörlerin ekonomik ve siyasal birikimlerini kente nasıl yansıttıkları toplumu siyasal, ekonomik ve toplumsal olarak etkilediği gibi, en belirgin biçimiyle gündelik hayatlarını, yaşam biçimlerini ve yaşam kalitelerini de etkilemektedir. Bu bağlamda, izleyen bölümde kentsel politikadaki belli başlı aktörler ve kurumlar, belediye meclislerini odağa alacak şekilde açıklanmaya çalışılacaktır.

2.4. Kentsel Politikada Aktörler

Kentsel politika kavramının kentsel alanlarda yerel yönetimlerin yönetim ve karar alma süreçlerine ilişkin siyasi etkinliklerini içerdiği bir önceki bölümde belirtilmişti. Kentsel karar alma süreçleri dikkate alındığında yereldeki güç; “siyasal etkinlik alanlarından birinde veya

çinde kentsel dönüşüm ve gelişim projesi alanı ilan etmeye büyükşehir belediyeleri yetkilidir. Büyükşehir belediye meclisince uygun görülmesi halinde ilçe belediyeleri kendi sınırları içinde kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri uygulayabilir. hükmü bulunmaktadır. Dolayısıyla, ilçe belediyeleri de kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri uygulayabilir, ancak bu büyükşehir belediyesinin onayına tabidir. Diğer taraftan, kentsel dönüşüm projesinin bizzat büyükşehir tarafından yürütülmesi halinde, her ölçekteki imar planı, parselasyon planı, bina inşaat ruhsatı, yapı kullanma izni gibi imar işlemleri de büyükşehir belediyesi tarafından yapılacaktır. İlçe belediyelerince yürütülecek kentsel dönüşüm projelerinde ise bu işlemler, ilçe belediyesince yapılır.

birkaçında ya da hepsinde birden resmi ve /resmi olmayan karar alıcılar grubunun yapısı veya bileşimi olarak tanımlanmaktadır” (Varol, 1998: 18). Yerelde bu gücün kullanımı iki alanda temsil edilmektedir. Gücü elinde bulunduranların bir kısmı devletin bürokratik yapısının bir parçası iken, bir kısmı ise devlet örgütü dışındaki sivil alanı temsil etmektedir. Bu iki alandan çeşitli aktörler kentsel iktidar mücadelesi ve yerel toplumu yönetme yarışına girmektedir. Merkezi yönetimin taşra kuruluşları ve il temsilcileri; belediye başkanı, belediye meclis üyeleri, il genel meclisi üyeleri; kentte faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları, yerel medya, dernek ve vakıf gibi kurum ve kuruluşlar bir bütün olarak *kentsel politika* alanını oluşturmaktadır (Alkan ve Taş, 2007: 16).

Bununla birlikte aktörler çok düzeyli faaliyet gösterebilmektedirler. Ayrıca, yerel ekonomik kalkınmada rol üstelenen aktörleri inceleyen Logan ve Molotch (1996: 300-302) bu aktörleri şöyle sıralamaktadırlar: 1) Siyasiler ve diğer seçilmişler; 2) Yerel yönetimler ve merkezin taşra örgütleri; 3) Yerel-ulusal görsel ve yazılı basın; 4) Toplu taşımacılar, elektrik dağıtıcılar gibi kentsel hizmet sunanlar; 5) Üniversiteler; 6) Toplumsal çekiciliği olan bir dalda kenti temsil eden spor takımları; 7) İşçi ve işveren örgütleri; 8) Serbest meslek sahipleri; 9) Mal-mülk sahipleri; 10) Girişimci-sanayiciler; 11) Okullar, mahalle muhtarları, odalar ve birlikler gibi kentteki diğer önemli kamusal ya da sivil toplum kuruluşları; 12) Kentdaşlar.

Yukarıda sayılan aktörlerin beklenti ve taleplerini yerel düzeyde uygulayan, sorunların çözümüne yönelik siyasa üreten ve projeleri hayata geçiren aktörler olarak belediyeler kentsel politikanın odağında yer almaktadır. Yerel düzeydeki karar alma mekanizmasını oluşturan belediyeler siyasal mücadelenin de odak noktasını oluşturmaktadır. Kent içinde çatışan çıkarlar ve farklı düzeyde süren mücadelenin bizzat odağında olan belediye yönetimini elde etmek, belediyenin kendi çıkarları doğrultusunda karar almasını ve uygulamasını sağlamak, belediyelerin yönettiği yerel kaynak ve değerlerin dağıtımını etkilemek bu mücadelenin ana hususlarını oluşturmaktadır (Oktay, 2013: 89).

Ulusal düzeyde olduğu gibi yerel düzeyde de iktidarın paylaşımı için bir mücadele söz konusu olduğundan, bu mücadeleye paralel olarak iktidarın ve kaynakların eşitsiz dağılımı da söz konusu olabilmektedir. Özellikle iktidarı elinde bulunduran ve ekonomik gücü olan aktörlerin kendi ayrıcalıklarını sürdürebilmek amacıyla kentsel politika kurumlarını etki altına almaya çalışabilmektedir. Böyle bir durumda da yerel düzeyde “patronaj” veya “clientelist”

ilişkiler gündeme gelmektedir (Kalaycıoğlu, 1983). Türk siyasetini ve devlet-toplum ilişkilerini açıklayan bir paradigma olan merkez-çevre ilişkisini kullanarak çevrenin sadakatine karşılık ekonomik ve kişisel avantajların sağlanması, buna karşılık merkezdeki politikacılara oy ve destek sağlanması pratiği sürmekle birlikte yerelde kaynak kullanan aktörlerin önemi artmıştır. Sermaye grupları, yerel girişimciler yereldeki kaynakları harekete geçirmektedir. Bugün devlet kollamacılık ilişkilerini kural koyucu olarak özendirici ve caydırıcı önlemler olarak ve büyük devlet yatırımlarını kanalize ederek kullanmaktadır. Klasik anlamda toprağa dayalı güç ilişkilerinin etkisi zayıflamış, küresel sermayenin yerel uzantıları bu sürece dahil olmuşlardır. Bununla birlikte, kentsel rekabette devletin özendirici ve yönlendirici rolü devam etmiştir (Şentürk, 2006: 8-9). Kentsel rekabet içinde yer alan aktörler kentte siyasal süreç içinde yer alarak karar alma sürecini formel veya enformel biçimlerde etkilemeye çalışmaktadırlar. Belediyelerin kentsel alan kullanımını ve yerel kaynakların dağıtımını ile ilgili kararlarını kendi çıkarları doğrultusunda etkilemeye çalışan grup veya aktörler Oktay'ın sınıflandırmasında şu şekilde sıralanmıştır:

Tablo 4 Belediyelerde Karar Alma Sürecinde Etkili Unsurlar

Siyasal Unsurlar Belediye Başkanı Belediye Başkan Yardımcıları Belediye Birim Yöneticileri Belediye Meclis Üyeleri Belediye Meclis İhtisas Komisyonları Belediye Meclisi Siyasal Parti Grup Başkanları	Belediye İçi
Baskı Grupları Belde Halkı Belediye Birlikleri Dini Gruplar Ekonomik Seçkinler Etnik Gruplar Hemşeri Dernekleri Hükümet Üyeleri Kanaat Önderleri Kent Konseyi Mahalle Muhtarları Medya Merkezi Yönetim Bürokrasisi Merkezi Yönetim Taşra Yöneticileri Meslek Örgütleri Milletvekilleri Önemli Aileler Sivil Toplum Örgütleri Siyasi Parti Teşkilatları Spor Kulüpleri Uluslararası Örgütler	Belediye Dışı

Kaynak: Oktay, T., (2013). *Yerel Siyaset Bağlamında Belediye Meclis Komisyonları*. İstanbul: MBB Yayınları, s: 92.

Yukarıda sıralanan aktörlerin yanı sıra büyükşehir belediyeleri de kentsel karar alma sürecinde hem mevzuat gereği onaylayıcı ve düzenleyici rolü gereği hem de siyasal olarak kaynak dağıtıcı rolü gereği önemli bir aktör olarak var olmaktadır. Ayrıca Tablo 4'teki aktörler karar alma süreçlerine yalnızca kendi grupları ile dâhil olabildikleri gibi bir veya birden çok grup veya aktör ile işbirliği halinde karar alma mekanizmasını kendi istek ve talepleri doğrultusunda yönlendirebilmek için çalışabilmektedirler. Bu durumda kurulan kentsel koalisyonların niteliği ve ortaya çıkan siyasa kararlarının yerel halkı nasıl etkilediği önemli konular haline gelmektedir.

2.4.1. Siyasi Partiler

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda "demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurları" olarak anılan siyasi partiler belli siyasi düşünceler çevresinde birleşen yurttaşların özgürce kurdukları ve özgürce katılıp ayrıldıkları kuruluşlar" olarak tanımlanabilir (Yanık ve Özcan, 2007: 1). 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 7. Maddesine göre siyasal partiler genel merkez teşkilatının yanında il, ilçe ve belde düzeyinde teşkilatlanabilirler. TBMM'nin yanı sıra il genel meclisi ve belediye meclislerinde grup oluşturabilirler. Siyasal partilerin yerel örgütleri, siyasal partinin o yereldeki dayanağı ve temsilciliğidir. Siyasal partilerin ve kadroların ulusal iktidarı kazanma yolları tek tek yerelden aldıkları desteğin toplamından oluşmaktadır. Bundan dolayı, partinin ulusal konu ve sorunlara yaklaşımı ve seçmenle kurduğu ilişkiler açısından il, ilçe ve belde örgütleri birer arabirim konumundadırlar (Gül vd., 2012: 76).

Ulusal siyasette olduğu gibi yerel siyasete de parti odaklı bir yaklaşımın her geçen gün daha da arttığı görülmektedir. Bu nedenle temsil iki aşamalı bir süreç olarak ele alınabilir. Bir tarafta seçmen-parti ilişkisini tanımlayan temsilci adayının belirlenmesi; diğer tarafta da temsilci-seçmen ilişkisini şekillendiren adaylar arasından temsilcinin belirlenmesi süreci mevcuttur (Çitçi, 1989: 21). Ulusal siyasette de benzer dinamikler olmakla birlikte yerel siyasette adayların yasal koşulları sağlayabilmelerinin yanı sıra en genel anlamıyla kentsel kaynakların dağıtım mekanizması olarak işleyen kentsel politika sürecinde sunabileceği kendi kaynaklarının da adaylık ve seçim sürecinde önemli olduğu bilinmektedir. Bu kaynaklar; eğitim, meslek, toplumsal konum gibi nitelikler olabileceği gibi aileden gelen ekonomik güç, sermaye birikimi gibi sınıfsal özellikler de olabilir.

Bu nedenle yerel seçim mücadelesinde adayın parti listesine girebilmesi için kişi olarak kendi başına değil, harekete geçirdiği kaynakların niteliğine veya bileşimine göre mücadelenin içerisinde var olabilmektedir. Siyasi partilerin yerelin öne çıkan aktörlerini nasıl konumlandığı, ilk aday yoklamalarında adayın aldığı oy oranı ile resmi aday listesinde yer aldığı sıranın farklılığı demokrasinin konusu olduğu kadar siyasi partinin seçimi kazanmak için belirlediği stratejiyi hangi aktörler üzerinden, nasıl bir politika izleyerek yürüteceğiyle de ilgilidir.

Yalnızca yerel yönetimlerde karar alma süreçlerindeki formel aktörler olan meclis üyeleri yoluyla değil, siyasi partiler kentsel politikadaki etkilerini siyasal partilerin yerel örgüt temsilcileri ve bu örgütlerde görev alan kişiler aracılığıyla da sağlamaktadır. Bu aktörler; yerel düzeydeki mekanizmalar ile ulusal mekanizmalar arasında aracı rol üstlenmiş durumdadırlar (Kıray, 2000:2).

Yerel siyaseti şekillendiren bir başka husus da partilerin yerel örgütlerinin yereldeki rolüdür. Siyasal partilerin yerel örgütleri, siyasal partinin o yereldeki dayanağı ve temsilcisi konumundadır. Siyasal partilerin ve kadroların ulusal iktidarı kazanma yolları tek tek yerelden aldıkları desteğin toplamından oluşmaktadır (Gül vd., 2012: 76).

2.4.2. Ulusal Siyaset ve Merkezi Yönetim

Ulusal siyaset yereli etkileyen ve ondan etkilenen bir doğaya sahiptir (Gül vd. 2014: 72). Bu karşılıklı etkileşimin ilk boyutu; siyasal faaliyetlerin farklı yerellerdeki delegelerin oylarıyla aday olan ve yine o yereldeki seçmenin oylarıyla ulusal siyasetçilerin belirlenmesi sürecidir. Etkileşimin ikinci boyutu ise, merkez-yerel arasındaki ilişkinin biçimidir. Türkiye gibi merkeziyetçiliğin, kamu yönetimi deneyiminin belirleyici ögesi haline gelmiş ülkelerde yerel yönetimlerin kapsam ve sınırlarının belirlenmesinde hem yasa yapım sürecinde hem de politik ilişkilerde merkezin ağırlığı hissedilmektedir. Merkeziyetçiliğin siyasi-yönetsel süreçte kurumsallaşmış bir olgu olduğunu söylemek mümkündür. Tanzimat dönemi ile birlikte kurumsallaşan merkeziyetçilik, Cumhuriyet döneminde de varlığını devam ettirmiştir (Şengül, 2011: 151). Bu kurumsallaşmış anlayışın bir sonucu olarak merkezi yönetim kendini hissettirmekte, gücü kendinde toplamakta ve yerel yönetimlere beşeri ve mali kaynak aktarımı da siyasi iktidarın inisiyatifinde gerçekleşmektedir (Çevikbaş, 2008; Şengül, 2011).

Merkez-yerel ilişkisinin bir diğer boyutu ise ulusal ölçekte alınan kararların, planlanan proje ve yatırımların pek çoğunun belirli bir yerelde uygulanması nedeniyle beşeri ve mali kaynak açısından merkezin daha güçlü olması⁹ ve bu niteliği dolayısıyla yereldeki iktidar ve güç yapısı üzerinde de belirleyici olmasıdır.

⁹ Türkiye'de mahalli idare harcamalarının GSYİH içindeki payı yıllara göre değişiklikler gösterse de son yıllarda % 5 dolaylarında seyretmektedir. Mahalli idare harcamalarının GSYİH içindeki payı 2008 yılında % 4.83, 2009 yılında % 5.06, 2010 yılında % 4.73'dür. Gündüzöz, İ., (2012). Belediye Ekonomisi, TBB Yayınları.

Ayrıca, merkezi yönetimin yerel yönetimler üzerinde çeşitli kontrol araçları bulunmaktadır. Kentsel politikanın odağındaki kurumlar olarak yerel yönetim birimleri üzerindeki bu kontroller kentsel politika ve karar alma süreçlerini de dolaylı olarak etkilemektedir. Merkezin kontrol araçları üç türdür: Yönetimsel, siyasi ve mali. Yönetimsel denetim, “vesayet” denetimi yoluyla gerçekleştirilmektedir. Bu denetim türünde merkezi yönetim, yerel yönetimlerin eylem ve işlemlerini yasalara uygunluk temelinde denetlemektedir. Siyasi kontrol ise yerel yönetim aktörlerinin merkeze erişimlerinin kısıtlanması, engellenmesi ve kararların belirli bir doğrultuda alınmasını içermektedir. Bu kontrol yasal düzenlemeler yoluyla olabileceği gibi enformel biçimde de gerçekleşebilmektedir. Merkezin mali kontrol araçları ise yerel yönetim birimlerinin kaynak geliştirme kapasitelerini düzenlemektedir (Aksu Çam, 2013: 127-128).

Ulusal siyaset ile yerel siyaset arasındaki bir başka ilişki ise siyasi partilerin hem yerel seçim ortamının oluşturulmasında hem de seçimle oluşan meclislerin çalışmaları sırasında önemli roller oynamasıdır. Bu nedenle, yerel seçimlerde oy verme davranışı büyük ölçüde ulusal siyasal sorunlar tarafından belirlenmektedir (Çitçi, 1989: 13-14). Yerel yönetimlerin şekillenmesi bakımından merkez ile yerel arasındaki genelde yerel açısından dezavantajlı olan ilişki, ulusal partilerin yerel siyasette de etkin olmaları nedeni ile merkezîleşmeyi ortaya çıkarmakta ve yerel siyaset ulusal siyasetin daha fazla etkisi altına girmektedir (Kiris ve Gul, 2008: 104).

2.4.3. Sivil Toplum Kuruluşları

Sivil Toplum kuruluşları, birçok toplumsal sorunun çözülmesinde siyasal iktidarın dışında gelişen girişimler olarak değerlendirilmektedir (Belge, 2003: 28). Sivil toplumun düşünsel ve kuramsal temelleri antik çağda Aristo ve Çiçero'nun, sonraki dönemlerde ise Thomas Hobbes, John Locke, Charles de Montesquieu ve Jean Jacques Rousseau'nun eserlerinde yer almaktadır. 18. yüzyıla kadar devlet ve siyasal toplumla özdeş kullanılmıştır (Karabıçak, 2006: 72). 18. yüzyıldan itibaren sivil toplum kavramının yeni bir yeni bir anlam kazandığı görülmektedir. Adam Ferguson sivil toplumu barbar hareketlerin en az olduğu, düşüncelerin sanat ve edebiyat ile aydınlandığı toplum anlamında kullanmıştır. Hegel ise sivil toplum ile siyasal toplumu birbirinden ayırmıştır. Hegel sivil toplumu, doğal özgürlük ortamı

olarak değil, aile ile devlet arasında konumlanan ve tarihsel süreç içerisinde üretilmiş ahlaki yaşam alanı olarak tanımlamaktadır (Black, 2001: 35; Jones, 2001: 110).

Sivil toplum uzun bir geçmişe sahip gibi görünse de bugünkü anlamıyla, batıda sanayi toplumu sonrası başlayan toplumsal ve siyasal arayışların sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Sivil toplumun gelişmesi ise beş temel önkoşulun var olması ile mümkün görülmüştür. Bunlar; a- Toplum yaşamındaki etnik, kültürel, dinsel, ideolojik ve ekonomik farklılaşmanın olması, b- Farklılaşmış alanlarda politika üretebilecek sosyal örgütlenmenin gerçekleşmesi, c- Bireyin kendi rızasıyla kendisi için meşru bir hak olarak gördüğü her türlü örgütlülüğün sivil toplum içinde yer alması, d- Toplumsal grupların devlerin yönlendirmesine maruz kalmaksızın kendi politikalarını rahatça belirleyebilme inisiyatifine sahip olmaları ve e- Örgütlerin baskı grubu niteliği göstererek demokratik olarak baskı mekanizması oluşturabilmesi (Çaha, 2003: 73-76).

Sivil toplum kuruluşları, kuruluş amaçlarını yerine getirirken kar amacı gütmemekte, devletten doğrudan ekonomik destek almamakta ve bağımsız şekilde hareket etmektedirler. Birçok türü bulunan STK'ları; işçi ve işveren sendikaları, insan hakları örgütleri, kadın ve gençlik örgütleri, çevreci kuruluşlar, dayanışma örgütleri, hemşerilik örgütleri gibi kuruluşlar oluşturmaktadır. Günümüzde ise hem artan kentsel sorunlara çözüm üretebilmek amacıyla aktörlerin karar alma süreçlerinde yer alma isteği hem de yönetim uygulamaları ile birlikte STK'lar kentlerde karar alma ve politika oluşturma süreçlerinde aktif olarak yer almaktadır. Farklı toplumlardaki sorumluluklar ve iktidar paylaşım biçimleri yalnızca devletin tek siyasi aktör olduğu olgusunu değiştirmeyi zorunlu hale getirmiştir. Sivil girişimlerin faaliyetlerindeki genişleme, devlet dışı aktörlerin siyasal eylemlerinin önem kazanmasına neden olmuştur. STK'ların siyasal hayatta giderek daha fazla önem kazanması, hükümetleri ve siyasi partileri bu alanla daha sıkı ilişkilere girmeye zorlamaktadır (Buğra ve Savaşkan, 2014: 33).

2.4.4. Vatandaşlar

Her düzeydeki siyasetin odağında vatandaş bulunmaktadır. Demokratik rejimlerde vatandaşın ihtiyaç ve isteklerine cevap verebilmek amacıyla yapılan iktidar mücadelesinin meşruluğunu belirleyen ise yine vatandaşdır. Bu nedenle; yerel politikanın nesnesi olan yerel halk, hemşerilik bağı ile o yereldeki tüm gelişmelerden çoğu zaman doğrudan ancak her halükarda dolaylı olarak etkilenmektedir.

Bireyin yerel siyasette bir aktör olarak yer alması genellikle siyasal katılım kavramı ile açıklanmaktadır. Siyasal katılımın birden çok yönü mevcuttur. Dar anlamı ile yalnızca oy verme olarak tanımlanan siyasal katılım, geniş anlamda siyasal karar alma süreçlerinin her aşamasında rol almak olarak tanımlanmaktadır. Bu konuda Huntington'ın yaptığı tanım kavramı geniş bir perspektiften ele almakta ve katılmayı politikacılar dışındaki vatandaşların siyasal kararları etkileme çalışması olarak ele almaktadır (Huntington, 1968: 32). Benzer şekilde Riggs'in de ileri sürdüğü gibi siyasal gelişim siyasallaşma sürecini ifade etmektedir; bu da, katılmanın artması veya vatandaşların devlet faaliyetleriyle, iktidar hesaplarıyla ve iktidarın sonuçlarıyla daha fazla ilgilenmeleri anlamına gelmektedir (Huntington 1965: 59). Bu bağlamda vatandaşı hem ulusal hem de yerel düzeyde devlet kurumlarının çalışanlarını ya da kararlarını etkileyecek tüm davranışları; kendilerince ya da başkaları tarafından tasarlanan yasal veya yasal olmayan, başarılı veya başarısız davranışlarının tümü siyasal katılma kavramı içerisinde değerlendirilmektedir (Özbudun, 1975: 4).

Bireyin yerel siyasete katılımını da geniş anlamda yorumlamak gerekir. Diğer bir ifade ile birey yerel kaynakların dağıtılmasındaki rekabet sürecine hem seçilmiş aktörleri belirleyen seçmen olarak, hem de rekabet sürecine bizzat kendi beklentilerini de dâhil edebilmek amacıyla bağlı bulunduğu grup, örgüt, kurum ve kuruluşlar aracılığıyla karar alma süreçlerine formel veya enformel olarak dahil olur.

2.4.5. Belediye Başkanları

5393 sayılı Kanuna göre Belediye başkanı, belediye idaresinin başı ve belediye tüzel kişiliğinin temsilcisidir. Belediye başkanı, ilgili kanunda gösterilen esas ve usullere göre seçilmektedir. Belediye teşkilâtını sevk ve idare etmek, resmi kurum ve kuruluşlar nezdinde belediyeyi temsil etmek, Meclise ve encümene başkanlık etmek, Belediyenin gelir ve alacaklarını takip ve tahsil etmek, meclis ve encümen kararlarını uygulamak, Bütçeyi uygulamak, bütçede meclis ve encümenin yetkisi dışındaki aktarmalara onay vermek, belediye personelini atamak, bağış kabul etmek, belediye ve bağlı kuruluşların işlemlerini denetlemek gibi¹⁰ görevleri olan belediye başkanları seçildikleri bölgenin yerel liderleri konumuna gelmektedirler. Belediyelerde, belediye başkanları, belediye meclislerine göre daha etkin ve

¹⁰ Belediye başkanının görev ve yetkileri 5393 sayılı Kanun'un 38. maddesinde sıralanmıştır.

güçlü konumdadırlar. Bu nedenle yerel halkın belediye algısının ve belediyenin beklentisinin belediye başkanında somutlaştığını söylemek mümkündür.

Belediye başkanları çoğunluk yöntemi ile seçilen icracı yerel yöneticiler konumundadır. Ancak Türkiye gibi yerel yönetimlerde güçlü başkan modelinin ağırlık kazandığı ülkelerde belediye başkanları icracı konumlarının yanında birer siyasi lider olarak öne çıkmakta ve kendi kişisel özelliklerinin seçimlere ve seçmen davranışına yansıdığı gözlemlenmektedir. Belediye başkanları, bir yandan ulusal düzeyde yerelin temsilini ve yerel çıkarların ifade edilmesini sağlamaktayken diğer taraftan da doğrudan seçme olanağından dolayı seçmenin yerel yönetime olan ilgisinin artmasını da sağlamaktadır (Sharpe, 1966: 153 aktaran Erençin, 2007: 336). Belediye başkanının meclis tarafından değil de doğrudan halk tarafından seçiliyor olması kendisine güçlü bir konum sağlamaktadır.

Belediye başkanı bütün faaliyetlerinden dolayı meclise karşı sorumludur. Meclis çeşitli denetim araçları ile belediye başkanını denetleyebilmektedir. Başkanın her yıl bir önceki faaliyet raporunu meclis onayına sunması ve meclis denetim komisyonunun çalışmaları meclisin denetim mekanizmalarının başında gelmektedir (Belediye Meclis Üyeleri Rehberi, LAR Projesi: 38).

Belediye başkanı konumu gereği, yereli ulusala bağlayan bir aracılık rolünü de üstlenmektedir. Başkanın bu konumu gereği, ulusal ölçekte devlet ve siyasetin otoriteleri ile iletişimini kolaylaştıracak kadar ulusal düzeye uyumlu olmasını, yerel halkla iletişimini kolaylaştıracak kadar da yerli olmasını gerekli kılmaktadır (Gül vd., 2014: 168). Yerel ve ulusal arasında bağ kurmanın dinamiklerinin metropol kentlerde farklılaştığını söylemek mümkündür. Hemşerilik, orada doğma, oralı olma ya da uzun süre orada oturma ve tanınma en belirgin nitelikler olarak karşımıza çıkarken, metropol kentlerde yüksek nüfus, halkın birbirini ve beldeyi daha az tanınmasından kaynaklı dinamikler de başkan adaylarının seçim sürecindeki propagandalarını etkileyebilmektedir.

Büyükşehir belediye başkanı kentte daha güçlü bir statü elde etmiş durumdadır. Belediye teşkilatının en üst amiri olarak, belediyeyi temsil, belediye adına imza yetkisine sahip olan büyükşehir belediye başkanları 6360 sayılı Kanun ile büyükşehir sınırlarının il sınırlarına

genişletilmesi sonrasında tüm ilden sorumlu, ili ve il halkını yönetsel ve siyasal olarak temsil etme gücüne sahip bir lider konumuna dönüşmüştür.

2.4.6. Belediye Meclis Üyeleri

Belediye meclisleri kentsel politikanın karar verici yönünü yansıtmakla birlikte belediye meclislerinin toplumla ilgili karar almalarının iki farklı boyutundan söz edilebilir. Bunlardan ilki; meclis gündemine gelen konuların görüşülerek oylanıp kararların alınmasını ifade eden boyuttur. İkinci boyut ise konunun meclis gündemine gelmeden önce, konuların görüşülmesi ve raporlanması sürecini ifade etmektedir (Oktay, 2013:8). Belediye meclislerinin karar alma sürecinin ilk boyutunu ihtisas komisyonlarının toplantıları ve teknik raporlama süreci ikinci boyutunu ise meclis toplantıları ifade etmektedir.

“2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun” ile belirlenen esas ve usullere göre belediye meclis üyesi seçimleri serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılmaktadır.¹¹ Belediye meclisinin seçimle oluşması niteliğinden dolayı temsili demokrasinin yerelde önemli bir örneği olarak değerlendirilmektedir. Karar organı niteliği ise meclislere yerel yönetime meşruiyet sağlayan en önemli organ olma özelliğini vermekte ve meclis temsil, karar alma ve denetim olmak üzere üç temel işleve sahiptir (Arıkboğa vd., 2007: 14-15). Belediye meclisleri belediyenin karar organı olup doğrudan halk tarafından seçilmektedir. Karar alma işlevi açısından bakıldığında 5393 sayılı Belediye Kanunu, gerek normal belediyelerin gerekse büyükşehir belediye sistemi içinde ilçe belediye meclislerinin karar alma yetkisine dair ortak hükümler içermektedir (Md: 18). Belediye meclisinin Stratejik plân ile yatırım ve çalışma programlarını, belediye faaliyetlerinin ve personelinin performans ölçütlerini görüşmek ve kabul etmek, bütçe ve kesin hesabı kabul etmek imar kanunu onaylamak, borçlanmaya karar vermek, belediyenin taşınır/taşınmaz

¹¹ Belediye meclisi üyelikleri için son genel nüfus sayımı sonuçlarına göre: Nüfusu 10 000'e kadar olan beldelerde 9; Nüfusu 10 001'den 20 000'e kadar olan beldelerde 11, Nüfusu 20 001'den 50 000'e kadar olan beldelerde 15, Nüfusu 50 001'den 100 000'e kadar olan beldelerde 25, Nüfusu 100 001'den 250 000'e kadar olan beldelerde 31, Nüfusu 250 001'den 500 000'e kadar olan beldelerde 37, Nüfusu 500 001'den 1 000 000'a kadar olan beldelerde 45, Nüfusu 1 000 000'dan fazla olan beldelerde 55 asıl ve aynı sayıda yedek üyelik hesaplanır.

mallarının nasıl kullanılacağı ile ilgili karar almak, belediye adına imtiyaz vermek gibi birçok yetki ve görevi vardır (Azaklı ve Özgür, 2005: 304).

Büyükşehir belediye meclis üyeleri ise ilçe belediye meclisleri üye sayısının her ilçe için beşte biri alınmak suretiyle bulunacak toplam sayı kadar üyeden oluşur. İlçe belediye başkanı ve belediye meclis üyeleri seçimi için, her ilçe bir seçim çevresidir. Büyükşehir belediye meclislerine seçilecek üyelerin tespitinde 5 te 1 oranında bir temsil söz konusu olsa da, belediye meclis üyeliğine adaylıkta adayın seçilebilecek bir sıradan aday olması kadar büyükşehirde sandalye elde edebilecek sıralardan veya kontenjan adayı olarak listeye girmesi önem taşımaktadır. Büyükşehir belediye meclisi üyelerinin çift kimlikli (Keleş, 2006: 268) oluşu büyükşehir belediye meclisinin bölgeselci niteliğini (Erder ve İncioğlu, 1996: 49, Arıkboğa, 2008: 195) artıran bir etki yapmaktadır. Büyükşehir belediyelerinin ilçe belediyeler üzerindeki gücü ve etkisi düşünüldüğünde büyükşehir belediye meclisinde yer alabilmek adaylar için son derece önemli hale gelmektedir.

Belediye meclis üyelerinin yerel siyasetteki konumları karar alıcı olmanın ötesinde, belediye meclis gündeminde olmayan diğer etkinliklerle de meşgul olmalarını gerektirmektedir. Belirli kentsel grupların temsilcisi olarak partilerin aday listelerine girmiş isimlerden beklentinin ve taleplerin seyri de meclis üyesinin etnik, mesleki, örgütsel bağlarına göre değişebilmektedir. Bu hususta sıklıkla karşılaşılan talepleri Gaziosmanpaşa Belediye Meclis Üyesi Mehmet Yüceer (<http://www.belediyedeniz.com>, 2012) şöyle ifade etmektedir:

Belediye meclis üyesi olmanız münasebetiyle geleniniz gideniniz hiç bitmez. Derdi olan, düğünü olan, dernek başkanı olan herkes size gelir ve maddi manevi yardım ister. Gelen insanların iş derdi, mahallesinde yaşadığı imar sorunları, sokağın temizliği, asfaltı, sokağındaki baz istasyonu gibi günü birlik hangi sorunla karşılaşırsa belediye meclis üyesinin kapısını çalar ve yardım ister. Eğer meclis üyesi duyarlı ve halkın sorunlarını çözmek konusunda samimiyse bu konuları yazılı veya sözlü olarak belediye meclisine taşır.

Hemşerilerin beklentileri ise belediye meclis üyesinin seçildiği il veya ilçe ile sınırlı kalmamakta, metropol kentte kendi memleketinin temsilcisi olarak gördüğü meclis üyesinden talep edilenler başka il ve ilçe sınırlarına taşabilmektedir.¹²

¹² 2014 yerel seçimleri öncesinde yerel bir gazetecinin kaleme aldıkları bu taleplerin nasıl somutlaştığını anlayabilmek için önem kazanmaktadır: "...İstanbul'da Çamolukluların ilçe bazında en yoğun yaşadığı ilçeler yanılmıyorsam; Esenler, Ataşehir, Üsküdar, Beyoğlu ve Sarıyer ilçeleridir. Bunun haricinde de diğer ilçelerde de ikamet eden Çamoluklular var, ancak buralarda nüfus o kadar yoğunlukta değil. Çamoluk'un İstanbul'da siyaset dünyasında ki en önde gelen ismi hiç kuşkusuz Üsküdar Belediye Başkan Yardımcısı Hasan Ekmen. BBP ile profesyonel siyasi hayata atılan Ekmen, Ak Parti'nin kuruluşu ile Ak Parti'ye geçmiş ve Üsküdar İlçe Teşkilatında

Belediye meclis üyelerine yasanın tanımladığı yerel halkın mecliste temsili, belediyeyi ilgilendiren çeşitli konularda karar verme gibi görevlerin yanı sıra yerel halk, parti teşkilatı, hemşerileri, temsilcisi olduğu kentsel gruplar gibi farklı grupların kendine yüklediği sorumluluklar da bulunmaktadır. Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere, belediye meclis üyesinden beklentiler, seçildiği bölgeyle de sınırlı kalmamakta, üyenin “sorumlu olduğu alan” seçim çevresini aşmaktadır. Böyle bir tablo da meclis üyeleri kentteki farklı gruplarının işbirlikleri ve çıkar çatışmalarının birer temsilcisi haline de gelmektedir. Üyenin konumu, çoğu durumda oy aldığı, temsil ettiği kitlenin beklentileriyle şekillenmekte ve kenti şekillendiren kararlar da bu temsiliyetin özelliklerini barındırmaktadır. Bu nedenle, kentsel siyaseti belediye meclis üyelerini odağa alarak çalışmak, üyelerin hangi grupların temsilcileri oldukları daha da önemlisi bu temsiliyet ilişkisinin bir kentsel koalisyon bağlamında oluşup oluşmadığını araştırmak, bir kentsel mekândaki güç ilişkilerini anlamak bakımından önemlidir. Çalışmanın bir sonraki bölümünde kentsel siyasette belediye meclis üyelerinin konumu bahsi geçen hususlar çerçevesinde analiz edilmeye çalışılmaktadır.

başarılı bir Teşkilat Başkanlığı dönemi geçirmişti. Ekmen 2009 yerel seçimlerinde Üsküdar Bld. Meclis üyesi aday oldu ve seçildi. Üsküdar Belediye Başkanı Mustafa Kara'nın yardımcılardan birisi olarak göreve getirildi. Ekmen, mazbatasını aldığı gündün bu yana Üsküdar Belediyesinin bütün etkinliklerinde, bütün faaliyetlerinde yer aldı. Bu süre zarfı içerisinde de Hasan Ekmen ekibi ile birçok ödül almaya hak kazandı. Kısa sürede Üsküdar ilçesinde sevilen ve teveccüh gören bir isim oldu. Bu onun Belediyecilik çalışmaları ile alakalı yaptığı işlerdi, bize lazım olan ise Çamoluk'a ne gibi hizmet ve faydalarının olacağı idi. Çamoluk Derneğinin başı çektiği Bal Festivallerinde bir dönem sunuculuk yaparak memleketine hizmet eden Hasan Ekmen, mazbatasını alınca memleketine ve hemşerisine burun kıvrıranlardan olmadı. Elinden geldiğince her zaman ziyadesi ile Çamoluklulara yardımcı olmaya ve Çamoluk'a çeşitli hizmetler gitmesi için çalıştı.

Çamoluk'ta 2010 yılında açılışı yapılan Gölpark'ın park malzemeleri Üsküdar Belediye Başkanlığı tarafından Çamoluk'a hediye edildi. Öte yandan festivalin afiş-pankart –broşür gibi çalışmalarında da Üsküdar Belediye Başkanlığının büyük katkısı oldu. Çamoluk'ta bir Gölpark vardı ama eksikleri oldukça fazla idi. Düzenli tertipli bir Gölpark'ta protokol derme çatma bir çadırın altında oturmamalıydı. Hasan Ekmen burada da devreye girdi. Gölpark'a o günkü yani 2011 yılındaki değeri ile 100.000 Euro civarında kalıcı bir çadır yapıldı. Bu kalıcı çadırın malzemesi oldukça kaliteli olmakla birlikte zarar verilmemesi halinde yaklaşık elli yıl deforme olmadan duracağı belirtildi. Üsküdar Belediyesinin Çamoluk'a bir de otogar taahhüdü var, proje tamam. Ancak henüz inşaat başlamadı. Birde o yapılırsa Çamoluk'a büyük bir hizmet daha yapılmış olacak....” Mustafa Bayındır, <http://www.camoluk.net/roportaj.php?yaziNo=198>, Erişim tarihi: 27.02.2015.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ÜSKÜDAR'DA KENTSEL POLİTİKA VE KARAR ALICILAR

İstanbul'un en eski yerleşim merkezlerinden biri olarak Üsküdar, farklı illerden aldığı göç ve ticarete dayalı ekonomik yapısının yanı sıra, son yıllarda büyük kentsel projelerin odağı olarak dikkat çeken bir ilçedir. 2014 yılı Mart ayında yapılan yerel seçimde AKP ve CHP'nin yakın oylar aldığı, ilk kez iki parti arasındaki rekabetin kıyasıya geçtiği bir seçim döneminden sonra oluşan yeni belediye yönetimi ve belediye meclisini kentsel siyaset bağlamında çalışmak daha da önemli hale gelmiştir. Bu amaçla, çalışmanın bu bölümünde Üsküdar'da kentsel siyaset, iki ana başlık altında kentsel rejim kuramının temel dayanakları çerçevesinde incelenecektir. İlk başlıkta genel olarak Üsküdar'ın tarihi, demografik ve sosyo-ekonomik yapısı, Üsküdar'ın kentsel gelişimini şekillendiren büyük ölçekli kentsel projeler, Üsküdar'da yıllara göre yerel seçimlerde elde edilen sonuçlar, 2014 yerel seçimleri sonrasında oluşan belediye meclisinin bileşimi ve meclis üyelerinin özellikleri analiz edilecektir. İkinci başlık ise Üsküdar'da kentsel siyaset adını almakta ve Üsküdar Belediye Meclis üyeleri ile yapılan derinlemesine görüşmelerin bulgularından oluşmaktadır. Yapılan görüşmelerden elde edilen bilgiler kentsel siyaseti yerelin kendi özgün koşullarında analiz etme amacını taşıyan kentsel rejim kuramının dört temel dayanağı üzerinden değerlendirilmiştir. Saha çalışmasının sunulduğu kısmın alt başlıklarını da şekillendiren bu temel dayanaklar şunlardır: Farklı aktörlerin yer aldığı bir kentsel koalisyonun varlığı, bu aktörlerin işbirliği amacını gerçekleştirecek belirli bir siyasa gündeminin varlığı, işbirliğinin devamlılığını ve kentsel siyasetin dinamiğini sağlamak amacıyla harekete geçirilen kaynakların varlığı ve çeşitliliği ve son olarak farklı grupların işbirliğinin devamlı ve sürdürülebilir olmasıdır.

3.1. Üsküdar'ın Tarihi

M.Ö. 1000 yıllarında Fenikeliler bugünkü Kadıköy Fikirtepe'de Kalkedon kentini kurmuş ve bugün Salacak sahilinin olduğu yerde bir liman oluşturmuşlardır. Bu tarihe kadar Üsküdar bir yerleşim alanı değildi. Akalar M.Ö. 675 yılında Fenikeliler'den bu bölgeleri alarak Üsküdar'ı da bir yerleşim alanı haline getirmişlerdir. M.Ö. 400'lerde Romalıların eline geçen şehir M.Ö. 89-88 yıllarında Pontus hâkimiyetine girmiştir. M.Ö. 63 yılında yeniden Roma hâkimiyetine giren şehir, 458 sene Romalıların elinde kalmıştır (Karaman, 2004: 221 Üsküdar Sempozyumu 1. Cilt).Şehrin M.S. 395 yılında Bizans hâkimiyetine girmesiyle birlikte hem İstanbul hem de Üsküdar sık sık istilaya uğramıştır. 1071 Malazgirt zaferinden sonra Türklerin Üsküdar'a olan ilgisi artmış ve Türkler aralıklarla Üsküdar'ı ele geçirmeye çalışmışlardır. 1453 yılında İstanbul'un fethi ile birlikte tamamen Osmanlı İmparatorluğu'nun hakimiyetine geçen Üsküdar, Kanuni dönemine kadar başkentten idari olarak ayrı, küçük bir şehir halinde varlığını sürdürmüştür. 16. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren kurulan büyük vakıflar, göçmenleri buraya çekmiş ve 17. Yüzyılın ortalarında ilçe büyüyerek İstanbul ile birleşmiştir (Faroqhi, 1993: 55).

18. yüzyıla kadar kentin çevresinde konumlanan Üsküdar; Asya ile olan ticarete önemli bir konaklama ve antrepo merkezi olmuştur. Bu yıllarda Üsküdar nüfusunu esnaf, kayıkçı ve mahalli görevliler oluşturmaktadır. Özellikle Anadolu'dan kopup gelen nüfus ile birlikte Üsküdar bu dönemde bekar ve işsiz nüfusun, 19. Yüzyılda da ilk gecekondulaşmanın alanı haline gelmiştir (Ortaylı, 1977: 92). Sosyo-ekonomik olarak İstanbul'un görece gelişmemiş bir bölgesi olan Üsküdar, Osmanlı döneminde bilâd-ı selâse olarak tabir edilen üç beldeden biridir. Bu ifadeyle şehri çevreleyen Eyüp, Galata ve Üsküdar'a ayrı ayrı şehir kimliği yüklenmiş oluyordu. Yalnızca coğrafi olarak değil, kültürel farklılığı da ifade eden bu bölümler içerisinde Üsküdar, Anadoluluğu ve Anadolu Türk İslam geleneğini temsil etmekteydi (Dersaat ve Üç İstanbul, İstanbul 2010 AKB Sitesi). 1877'de İstanbul Şehremaneti 20 belediye dairesine ayrılmıştır. Bunlardan 4'ü bugünkü ilçe sınırları içindeydi. Anadoluhisarı ve çevresine On Dördüncü Daire, Beylerbeyi ve çevresine On Beşinci Daire, Paşalimanı ve çevresine On Altıncı Daire, Üsküdar ve Doğancılar çevresine On Yedinci Daire adı verilmişti. 1913'te daireler kaldırıldı ve 9 şube kuruldu. Üsküdar uzun süre 1930'da adı değiştirilen İstanbul Belediyesi'nin şube müdürlüklerinden biriydi.

Eskiden doğuda Kartal İlçesi'ne komşu olacak kadar geniş bir alanı kaplayan Üsküdar İlçesi, tüm İstanbul'da olduğu gibi göçün ve hızlı kentleşmenin etkilerini 1950'lerden itibaren hissetmeye ve hızla değişmeye başlamıştır. 1960'larda özellikle Çamlıca, Bulgurlu ve daha doğudaki alanlarda hızlı bir gecekondulaşma başladı. Üsküdar'da ilk gecekondular 1947'de Tabaklar Mahallesi'nde vakıf arazisi üzerinde, Selamsız'da ise Belediye arsaları üzerinde başlamıştır. Çengelköy Taşocakları, Bahçelievler, Sinekli-tepe, Çamlıca, Çakaldağı ve Selamsız en önemli gecekondular alanlarıdır. Üsküdar-Şile yolu üzerindeki Ümraniye Köyü de 1955 sonrasında gecekondular alanı olarak ortaya çıkmış, 1963'te ise belediye olmuştur. Boğaziçi Köprüsü'nün açılması Kadıköy'de olduğu gibi Üsküdar'da da yerleşimi özendirilmiş ve ulaşımı daha kolay hale getirmiştir. İlçenin 1970-1980 arasındaki yıllık ortalama nüfus artışı yüzde 10'u aşmıştır. Bunun nedenlerinden biri de Fatih Sultan Mehmet Köprüsü çevre yollarının geçtiği kırsal kesimde hızlı bir yapılaşma yaşanmasıydı. Bu gelişmeler Ümraniye'nin 1987'de ilçe yapılmasıyla sonuçlanmıştır. (İBB Stratejik Planı 2007-2011).

3.2. Üsküdar'ın Bugünü

12 Eylül askeri darbesinin ortaya çıkardığı olağanüstü dönem sona erdiğinde Üsküdar da İstanbul Büyükşehir Belediyesine bağlı bir ilçe haline getirilmiş ve Üsküdar için yeni bir dönem başlamıştır. 3392 Sayılı Kanun ile 19 Haziran 1987 tarihinde Ümraniye'nin ayrılmasıyla büyük oranda mevcut sınırları şekillenen Üsküdar, 2008 yılında yürürlüğe giren 5747 Sayılı Kanun ile Fetih, Örnek ve Esatpaşa Mahallelerinin Ataşehir ilçesine bağlanması ile bugünkü halini almıştır. Üsküdar Boğaziçi Köprüsü'nün geçiş güzergahı üzerindedir. Batıda ve kuzeyde İstanbul Boğazıyla, güneyde Kadıköy'e, güneydoğuda Ataşehir'e, doğuda Ümraniye ve kuzeydoğuda Beykoz'a komşudur. Harita 1 Üsküdar'ın İstanbul İlindeki konumunu göstermektedir.

Harita 1: Üsküdar'ın Konumu

Kaynak: Üsküdar Belediyesi, Erişim tarihi: 11.01.2015

3.2.1. Nüfus

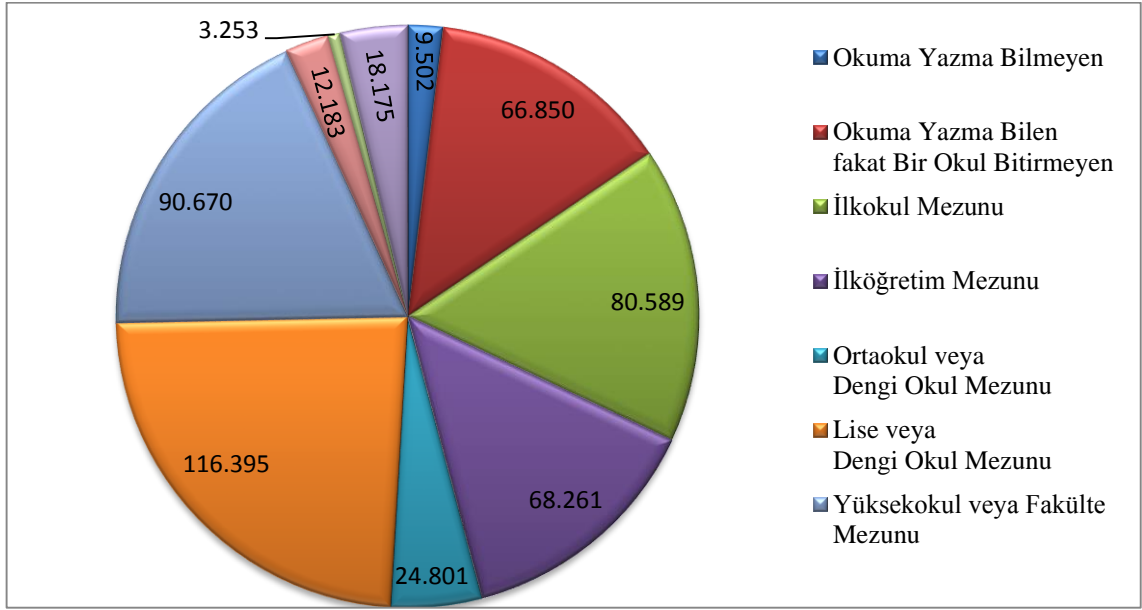
1984 yılında belediye haline gelen Üsküdar'ın 1985'teki nüfusu 490.185 iken 1988 yılında Ümraniye'nin ilçe olarak Üsküdar'dan ayrılmasıyla birlikte nüfus 395.623'e düşmüştür. 2000 yılı Genel Nüfus Sayımı verilerine göre 495.118 olan ilçe nüfusu, 2007 yılında 528.666 olarak kaydedilmiştir. 2008 yılına kadar toplam 54 mahalleye sahip olan ilçe, 2008 yılında Esatpaşa, Örnek ve Fetih Mahallelerinin Ataşehir ilçesine bağlanması ve bazı mahallelerin de birleştirilmesiyle 33 mahalle olarak düzenlenmiştir. 2008 yılı nüfus verilerine göre 524.889 olan ilçe nüfusu, 2013 yılında 534.636 ya yükselmiştir (Üsküdar Belediyesi Stratejik Planı 2015-2019). 2013 yılı verilerine göre nüfusun yaşlara göre dağılımına bakıldığında ise, Üsküdar nüfusunun yarısından fazlasını %55 ile 17-50 yaş aralığındaki iş gücü açısından aktif olarak değerlendirilen bireyler oluşturmaktadır. Nüfusun %25'ini 51 ve üzeri yaşta olanlar ve %20'sini ise 0-18 yaş aralığında olanlar oluşturmaktadır.

3.2.2. Eğitim

Türkiye'de nüfusun eğitim durumu itibariyle gösterdiği özellikler Cumhuriyet tarihinde dönemlere göre farklılıklar göstermiştir. 2013 yılı TÜİK verilerine göre okuma yazma bilmeyenlerin oranı tüm Türkiye genelinde %5 civarında iken bu oran İstanbul'da %2,88 (15 yaş ve üzeri nüfus için) ve Üsküdar'da %1,94 (6 yaş üzeri nüfus için) olarak kaydedilmiştir. Grafik 2'de görüldüğü üzere Üsküdar'da bitirilen eğitim düzeyine göre nüfus dağılımı dikkate alındığında ilçe toplam nüfus içerisindeki % 18,48'lik yükseköğretim mezuniyeti ve %2,48'lik

yüksek lisans mezuniyet oranları ile Türkiye ortalamasının üzerindedir. İlkokul mezunu olanların oranı %15, ilköğretim mezunu olanların oranı %12,76 ile Türkiye ortalamasının altında iken, lise mezunlarının oranı %21,77 ile neredeyse Türkiye ortalaması ile aynıdır.¹³

Grafik 1: Üsküdar'da Bitirilen Eğitim Düzeyine Göre Nüfus Dağılımı

Kaynak: Üsküdar Belediyesi 2015-2019 Stratejik Planı, Erişim tarihi: 05.02.2014

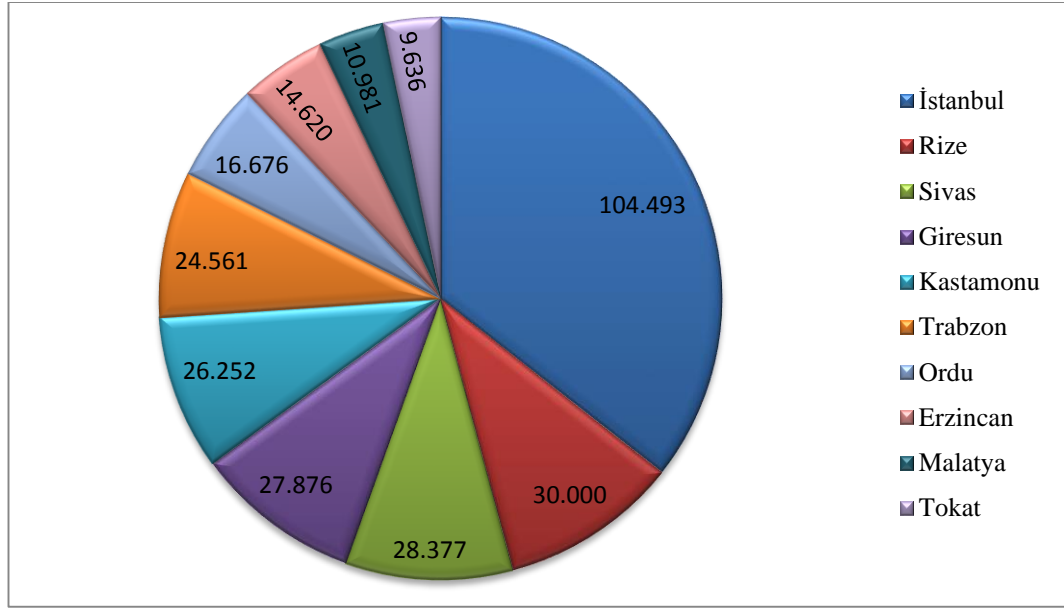
3.2.3. Sosyo-Ekonomik Yapı

Ülkemizde nüfusun giderek artan bir şekilde önemli bir bölümü kentlerde yaşamakta ve kentli nüfus, yıllar itibariyle artmaktadır. İstanbul ve özellikle Üsküdar ilçesi ise kentsel karakterli nüfusa sahip bir yerleşim birimi özelliği göstermektedir. İlçenin kıyı bölgelerinin eski yerleşimler olması itibari ile göç sonucu oluşan mahallelere kıyasla çok uzun süreli ikamet edenlerin yaşadığı, halen geleneklerin yaşatıldığı, eğitimi, üst ve orta-üst gelir grubunun yaşadığı mahallelerden oluşmaktadır (Özden vd., 2007). TÜİK'in 2013 nüfus verilerine göre Üsküdar ilçesinde ikamet edenlerin nüfusa kayıtlı oldukları illerin dağılımı incelendiğinde, ilk

¹³ TÜİK'in Nisan 2013 eğitim verilerine göre; Okuma yazma bilmeyen 2 milyon 784 bin 257 (% 5), okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen 3 milyon 784 bin 667 (%7) kişi var. İlkokul mezunu sayısı; 15 milyon 220 bin 28 (% 28). İlköğretim diplomasına sahip olanların sayısı 11 milyon 617 bin 159 (%21). 2 milyon 849 bin 999 (%5) ortaokul veya dengi okul mezunu, 12 milyon 96 bin 830 (% 22) lise veya dengi okul mezunu var. Yüksekokul veya fakülte mezunlarının sayısı 5 milyon 913 bin 187 (% 11) , Yüksek lisans mezunu 416 bin 741 (% 1), doktora mezunu ise 122 bin 619. Oran ise %0.

beş sırada sırasıyla İstanbul, Rize, Sivas, Giresun ve Kastamonu'nun yer aldığı görülmektedir. Grafik 2'de nüfusa kayıtlı olunan illerin dağılımdaki ilk on ilin verileri görülmektedir. Bu tablo Üsküdar'ın hem eski bir yerleşim bölgesi olduğunu hem göçle gelen nüfusun tercih ettiği bir ilçe olduğunu göstermektedir.

Grafik 2: Üsküdar'da Nüfusa Kayıtlı Olunan İllerin Dağılımı

Kaynak: Seçilmiş Göstergelerle İstanbul 2013 - TÜİK, Erişim tarihi: 02.01.2015

Anadolu Yakası'nda iş hizmetlerinin mekânsal dağılımı incelendiğinde, bu hizmetlerin en fazla yoğunlaştığı ilçenin Kadıköy ilçesi olduğu ve hizmet fonksiyonları açısından ise Kadıköy'den sonra Üsküdar ilçesinin ön plana çıktığı dikkati çekmektedir (İSTKA Bölge Planı 2010-2013). Üsküdar'da hâkim ekonomik faaliyet alanı ticarettir. Büyük ölçekli sanayi tesisleri bulunmayan ilçede, küçük veya orta ölçekli imalathaneler bulunmaktadır. Bugün kent ekonomisinde önemli bir yeri bulunan gayrimenkul fiyat artışlarının ve kentsel arazinin değerlendirilmesinden oluşan rantın kaynakları büyük ölçüde büyük ölçekli kentsel projelerdir. Üsküdar ilçesi kentsel gelişimi ve yerleşimi sabit ve arsa üretiminin kolay olmadığı bir bölge olması dolayısıyla, kent ekonomisi içindeki konumunu gayrimenkul fiyatlarındaki artış ve arsa üretilebilecek yerlerde imar problemlerinin çözümüyle elde edebileceğine ilişkin bulgular mevcuttur. Böyle bir tablo da yakın bir gelecekte Üsküdar'ın sosyo-ekonomik profilinin değişebileceğine yönelik sinyaller içermektedir. Üsküdar için yapı stokunun yenilenmesi ve

imar probleminin çözümü 2014 yerel seçimleri öncesinde belediye başkan adaylarının seçim vaatleri arasında önemli maddelerden biri olarak yerini bulmuştur. Mevcut başkan Hilmi Türkmen'in de seçim çalışmaları sırasında 2023 hedefleri başlığı altında topladığı projelerinin en önemlilerinden biri Üsküdar'ın mahallerindeki imar sorunun çözümüdür. Hilmi Türkmen; "Muhtemel bir deprem felaketine karşı yerinde dönüşme projesiyle, tarihi mahalle ve binalara sahip bir şehirde şehrin dokusuna zarar vermeden ve ruhunu bozmadan hazırlanılacak. Üsküdar genel ve boğaz bölgemizdeki imar sorunu çözüme kavuşturulacak." sözünü vermiştir (www.guncelposta.com, 2014) Bahsi geçen dönüşümün yerinde dönüşüm olacağı vurgusu yapılmakla birlikte, başka bir seçim çalışması etkinliğinde ise Türkmen mahallelilere şöyle hitap etmiştir; "*Burhaniye mahallemizin artık imar sorunu yoktur. Nasıl yoktur? Deprem kanunu ile birlikte boğaz kanunundan doğan sorunları çöpe atıyoruz. Artık Üsküdar'ımız güzelleşecek. Üsküdar bir cazibe merkezi olacak. Şimdi 5 daire 350 bin lira iken dönüşümle 1 daire 350 bin lira olacak.*" (<http://kalemgazetesi.net>, 2014). Gayrimenkul üzerinden yaratılan gelir artışının Üsküdar'ı bir cazibe merkezi haline getireceği Hilmi Türkmen tarafından da vurgulanmıştır.

Mevcut durumda Üsküdar'da devam eden en büyük konut-residence projelerinden biri olan Emaar Squarre ise kapladığı alan ve yüksek bütçesi ile dikkat çekmektedir. Dünyanın önde gelen gayrimenkul geliştirme şirketlerinden biri olan Emaar Properties PJSC'nin ülke iştiraki olan Emaar Türkiye, Üsküdar Çamlıca'da 66 dönüm alana yayılmış karma projesi "Emaar Square" bünyesinde 1000'den fazla konut, 5 yıldızlı otel ve Türkiye'nin en büyük alışveriş merkezini inşa etmektedir (<http://www.emaar.com.tr>, 2015).

3.3. Üsküdar'da Büyük Ölçekli Kentsel Projeler

Üsküdar aynı zamanda kent içerisindeki yolcu hareketliliğinin önemli noktalarından birini oluşturmaktadır. İlçe merkezinden Beşiktaş, Eminönü, Karaköy, Haliç gibi önemli merkezlere deniz yoluyla ulaşımın rahat ve kolay olması özellikle sabah ve akşam saatlerinde ilçe merkezinde önemli bir nüfus yoğunluğu oluşturmaktadır. 29 Ekim 2013 tarihinde tamamlanarak hizmete açılan Marmaray tüp geçidi ile daha yoğun bir nüfus ile karşılaşılmaktadır. Marmaray'ın dört durağından biri olan Üsküdar İstasyonu'nun 2014 yılı yolcu taşıma istatistiklerinde toplam 43.651.135 yolcunun %23'ünün Üsküdar İstasyonu'ndan taşındığı bilinmektedir (www.marmaray.gov.tr, 2015). Nüfus hareketliliğine rağmen,

Üsküdar'ın bir geçiş bölgesi olma özelliğini koruduğu, Üsküdar'ın ekonomik hayatında Marmaray'ın doğrudan ve görünür bir etki yaratmadığını iddia etmek mümkündür. Ancak, Üsküdar emlak fiyatlarında Marmaray'ın hizmete açılmasından sonra gözle görülür bir artışın yaşandığı da bilinmektedir. Bu tablo da daha küçük ölçekli üretim ve ticari faaliyetlerin ağırlıklı olduğu ilçe ekonomisinde gayrimenkul gelirlerinin de büyük ölçekli kentsel projelerle ağırlık kazanacağını göstermektedir.

Üsküdar ilçesini etkileyecek bir diğer büyük kentsel proje ise Üsküdar-Ümraniye-Çekmeköy metro hattıdır. Bu metro hattı Ümraniye, Üsküdar gibi ilçelerdeki işyerleri ve ticari merkezlerine ve ayrıca Marmaray Projesine entegrasyonu ile Avrupa yakasına gidiş için bir geçiş noktasıdır. Bu noktanın planlanan hatlar (Gebze-Kadıköy Metro Hattı ile Marmaray Projesi) ile entegrasyonunun olması, Üsküdar, Ümraniye, Bulgurlu, Kısıklı, Çekmeköy gibi önemli iskân, alışveriş merkezlerine yakınlığı ve E-5 ile TEM bağlantı yolları üzerinde bulunması, hızlı ulaşım bakımından büyük bir önem arz etmektedir (Üsküdar – Ümraniye – Çekmeköy Raylı Sistem Hattı Proje Tanıtım Dosyası, 2006). Toplam 16 istasyondan oluşan metro hattının 6 istasyonu Üsküdar İlçesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Üsküdar'ın merkezi yerlerinde bulunan istasyonların yerleşim ve iş bölgelerine yakınlığı düşünüldüğünde, gayrimenkul fiyatlarının artışı beklenmektedir.¹⁴

Projenin yeri ve maliyet unsurları ile kamuoyunda yarattığı etkisi nedeniyle yerel ve kentsel ölçeği aşan bir diğer kentsel proje ise Çamlıca Camii projesidir. Ağustos 2013 tarihinde yapımına başlanan Camii projesinde alt katlarda otopark, sanat galerisi, konferans salonu, kütüphane gibi bölümlerin yapılması planlanmıştır. İlçe turizmini ve kültürel faaliyetleri artırması beklenen projenin aynı zamanda tünel bağlantısı ile Libadiye bölgesine bağlanacak olması da projenin yakın olduğu bölgelerde yine gayrimenkul fiyatlarında artışa neden olacağı öngörülmektedir.

3.4. Üsküdar Belediyesi

Üsküdar Belediyesi, 1984 yılında kurulmuştur. Doğuda Ümraniye, güneyde Kadıköy, batı ve kuzeybatıda İstanbul Boğazı, kuzeyde Beykoz ve kuzeydoğuda ise yeni kurulan Ataşehir

¹⁴ Konu ile ilgili ulusal ve yerel medyada yer bulan haberlerden birkaçı için bkz: <http://www.ntv.com.tr/arsiv/id/25421505>; <http://www.uskudar34.com/haber/6272-emlak-ve-imar-2-metro-hattinda-yuzde-50-fiyat-artisi.html> Erişim tarihi: 01.03.2015

Belediyeleri ile komşudur (Üsküdar Belediyesi Stratejik Planı 2015-2019, www.uskudar.bel.tr, 2015). Üsküdar Belediyesi, 25 yıllık süreçte oldukça büyük bir gelişim göstermiştir. 2009 yılı itibariyle, Üsküdar'ın 33 mahallesi arasında en fazla nüfusa sahip olan mahalle Yavuztürk Mahallesi, en fazla seçmen sayısına sahip mahalle ise Bulgurlu Mahallesi'dir.

Üsküdar Belediyesi'nin 2014 yılı organizasyon yapısı incelendiğinde toplam 583 çalışanı ile hizmet verdiği görülmektedir. Belediyenin mali kapasitesi incelendiğinde ise 2009-2014 döneminde yıllar itibarı ile bütçe dengesinin korunduğu, her yıla göre gerçekleşen harcamanın bütçenin altında kaldığı görülmektedir. 2014 yılında ise gelirlerin giderleri karşılama oranı %101 olarak gerçekleşmiştir. 2014 yılının bütçe gerçekleştirmelerine bakıldığında en yüksek giderlerin sırasıyla 85 milyon TL ile Destek Hizmetleri Müdürlüğü, 75 milyon TL ile Fen İşleri Müdürlüğü, 58 milyon TL ile Temizlik İşleri Müdürlüğü ve 26 milyon TL ile Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü'nde olduğu görülmektedir (Üsküdar Belediyesi 2014 yılı Faaliyet Raporu, 2015: 400).¹⁵ Bu harcama tablosu göstermektedir ki; belediyenin işletme ve faaliyet giderleri gibi yönetim giderlerinden hemen sonra en yüksek bütçe asfalt, yol yapım çalışmaları, tretuar yapım gibi altyapı işlerine ve spor salonu, kültür kongre merkezi yapımı gibi üstyapı işlerine ayrılmıştır. Üçüncü en yüksek gider Temizlik İşleri Müdürlüğü'ne aittir. Bu müdürlük Üsküdar ilçesindeki atıkları toplamanın yanı sıra, okul, ibadethane, tesis temizliği gibi çevresel faaliyetleri de yerine getirmektedir. Son olarak, Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü'nün bütçesi düşünüldüğünde Üsküdar Belediyesi'nin politika gündeminde önceliklerinin dördüncü (yönetim giderleri sıralamanın dışında bırakıldığında üçüncü en yüksek harcama kalemi) sırasında yardıma muhtaç kişilere yapılan ayni ve nakdi yardımlar, ilçe halkının eğitimine katkıda bulunacak faaliyetler gibi sosyal belediyeçilik olduğu anlaşılmaktadır. Aynı zamanda böyle bir tablo büyükşehir belediyesi ile ilçe belediyesi arasındaki görev bölüşümü neticesinde, ilçe belediyelerinin kendilerine tanınan sınırlı yetki alanında kaynakların hangi alanlara aktarılmasını öncelikli olarak değerlendirdiklerinin de bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

3.5. Üsküdar'da Yerel Seçimler

Yerel yönetimlerde halkın en fazla ilgiyi gösterdiği seçim hiç kuşkusuz belediye başkanlığı seçimidir. Bu nedenle, yerel seçimlerde belediye başkanlığı seçiminde ortaya çıkan tablo, aday etkisi de düşünüldüğünde yerel halkın eğilimlerini yansıtması bakımından önemlidir. Belediye başkanlığı seçimlerinde Üsküdar halkının kullandığı oyların partilere ve yıllara göre dağılımı Tablo 5'te gösterilmektedir. Tabloda yer alan siyasi partilerin ortaya çıkardığı resmi okurken dikkate alınması gereken bir husus Türkiye'deki siyasi partilerin siyasal hayattaki devamlılıklarıdır. 1984, 1989 ve 1994 seçimlerine katılan ancak 1998 yılında kapatılan Refah Partisi'nin (RP) oylarının, bu partinin yerine kurulan Fazilet Partisi'ne (FP) gittiği bilinmektedir. 1984 seçimlerine giren Halkçı Parti (HP) ile Sosyal Demokrat Parti'nin (SODEP) her ikisi kısa bir zaman sonra Sosyaldemokrat Halkçı Parti (SHP)'de birleşmiştir. 1989 ve 1994 seçimlerine katılan SHP, daha sonra Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ile birleşmiş ve kendini feshetmiştir (Dursun, 2003: 268). Halkın Demokrasi Partisi (HADEP) 1999 yerel seçimlerine katılmıştır. Üsküdar genelinde önemli bir oy alamayan parti 2003 yılında kapatılmıştır. HADEP'in devamı niteliğinde olan Demokratik Toplum Partisi (DTP) 2009 yerel seçimlerine katılmıştır. 2009 yılı Aralık ayında kapatılan partinin ardılı olan Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) ise 2014 yerel seçimlerinde Türkiye'nin doğusunda kendi adıyla, batıdaki illerde ise Halkların Demokrasi Partisi (HDP) adı altında seçimlere katılmıştır. Parti Haziran 2014'te aldığı kararla kendini feshedip Halkların Demokratik Partisi'ne katılmıştır. 2001 yılında kurulan Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) ilk kez katıldığı 2004 yerel seçimlerinden bu yana katıldığı tüm seçimlerde başarı göstermiş ve 2001 sonrasında Üsküdar'daki her yerel seçimde birinci çıkmıştır.

Tablo 5 Üsküdar Belediye Başkanlığı Seçimlerinde Partilerin Aldığı Oylar

Partiler	1984	1989	1994	1999	2004	2009	2014
ANAP	76.405	31.264	55.001	55.568	1.964	862	-
DYP	7.454	24.655	29.601	16.181	6.628	-	-
HP	14.241	-	-	-	-	-	-
MDP	8.758	-	-	-	-	-	-
SODEP	37.940	-	-	-	-	-	-
SHP	-	35.060	41.897	-	-	-	-
CHP	-	-	3.522	20.945	60.289	86.793	147.654

DSP	-	12.880	27.112	58.903	3.084	14.578	-
RP/FP/SP	7.790	14.407	66.527	74.205	43.006	64.197	7.572
MÇP/MHP	-	1.652	9.216	20.830	9.093	12.063	18.713
AKP	-	-	-	-	110.468	115.373	156.280
GP	-	-	-	-	8.490		-
ÖDP	-	-	-	-	3.102		-
HADEP/DTP/BDP (HDP)	-	-	-	-	-	4.586	6.732
BBP	-	-	-	-	-	3.658	2.358

Kaynak: TÜİK Mahalli İdareler Seçim Sonuçları, http://www.tuik.gov.tr/VeriTabanlari.do?vt_id=34&ust_id=110 Erişim tarihi: 20.01.2015.

Yukarıdaki tablodaki oy oranlarının da gösterdiği üzere 1984 yılından bugüne Üsküdar Belediye Başkanlığını kazanan isimler ve partiler sırasıyla şöyledir; Necmettin Öztürk (ANAP), Niyazi Yurtseven (SHP), Yılmaz Bayat (RP), Yılmaz Bayat (FP), Mehmet Çakır (AKP), Mustafa Kara (AKP), Hilmi Türkmen (AKP). Üsküdar Belediye Başkanlığını dönemlere göre kazanan partilere bakıldığında İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı'na seçilen başkanların partileri ile aynı şekilde seyrettiği görülmektedir.¹⁶ Belediye meclisi seçimleri incelendiğinde ise 1984 yılından bu yana alınan sonuçlar Tablo: 6'da gösterilmektedir.

Tablo 6 Üsküdar Belediye Meclisi Seçimlerinde Partilerin Aldığı Oylar

Partiler	1984	1989	1994	1999	2004	2009	2014
ANAP	77.239	38.801	54.632	54.005	2.390	1.173	-
DYP	7.374	24.983	29.575	14.985	7.438	-	-
HP	14.397	-	-	-	-	-	-
MDP	8.581	-	-	-	-	-	-
SODEP	38.072	-	-	-	-	-	-
SHP	-	53.547	39.965	-		-	-
CHP	-	3.942	20.832	20.832	61.528	94.221	138.902
DSP		13.273	27.902	60.947	3.430	10.749	394
RP/FP/SP	7.666	145.55	66.458	72.223	34.396	51.282	11.900
MÇP/MHP	-	1.701	9.483	22.234	10.701	15.790	23.343

¹⁶[Bedrettin Dalan](#) -ANAP (1984 - 1989), [Nurettin Sözen](#) - SHP(1989 - 1994), [Recep Tayyip Erdoğan](#) - RP (1994 - 1998), [Ali Müfit Gürtuna](#) - FP (1998 - 2004), [Kadir Topbaş](#) -AKP (2004 - 2009), Kadir Topbaş- AKP (2009-2014), Kadir Topbaş-AKP (2014-...)

AKP	-	-	-	-	113.532	116.357	151.088
GP	-	-	-	-	9.038	-	-
ÖDP	-	-	-	-	3.571	-	693
HADEP/DTP/BDP (HDP)						5473	7.612
BBP	-	-	-	-	1.390	6603	3.530
YTP	-	-	-	-	2.150	-	-
DP						1.530	-
İP							1130

Kaynak: TÜİK Mahalli İdareler Seçim Sonuçları,
http://www.tuik.gov.tr/VeriTabanlari.do?vt_id=34&ust_id=110 Erişim tarihi: 20.01.2015.

Tablodaki sonuçlara göre yıllara göre partilerin kazandığı belediye meclis üye sandalye sayısı ise şu şekildedir:

Tablo 7 Üsküdar Belediye Meclis Üyelerinin Yıllara Göre Dağılımı

Parti	2004	2009	2014
AKP	26	25	26
CHP	9	15	19
SP	2	5	-
Toplam	37	45	45

Kaynak: TÜİK Mahalli İdareler Seçim Sonuçları,
http://www.tuik.gov.tr/VeriTabanlari.do?vt_id=34&ust_id=110 Erişim tarihi: 25.01.2015.

3.5.1. Üsküdar'da 2014 Yerel Seçimleri

30 Mart 2014 tarihinde yapılan son yerel seçimlerde Üsküdar Belediye Meclisi iki partili bir yapıya bürünmüştür. Belediye Başkanının da AKP'den seçilmesiyle birlikte AKP Üsküdar'da yeniden iktidar olmuştur. Toplam 26 belediye meclis üyesi kazanan AKP'nin karşısında ulusal siyasette olduğu gibi yerel seçimlerde de muhalefette kalan CHP toplam 19 sandalye kazanmıştır. Üsküdar Belediye Meclis üye sayısının kadın ve erkek üyelere göre dağılımına bakıldığında ise toplam 45 üyeden yalnızca 8'inin kadın olduğu görülmektedir. Oransal olarak %17, 7'lik bir temsile denk düşen bu sayı ile Türkiye genelinde İlçe ve Belde

Belediye Meclis üyeliğinde %10,7 olan temsilden yüksek olduğu göze çarpmaktadır.¹⁷ Kadın üyelerin partilere dağılımına bakıldığında ise partiler nezdinde sayıca eşit olmasına rağmen AKP'nin kadın temsilci oranı %15,38'e, CHP'nin oranı ise %21'e denk düşmektedir.¹⁸ Her iki parti için de Üsküdar'daki kadın temsili tablosu, söz konusu iki partinin Türkiye genelindeki başarısının üzerinde seyretmektedir.

Meclis üyelerinin yaş dağılımına bakıldığında ise, Tablo 8'de gösterildiği üzere yaş bilgilerine ulaşılan üyelerin %60,46'sının 50 yaş ve üzerinde olduğu anlaşılmaktadır. 40 yaşın altındaki üyelerin toplam üyelere oranının %18,6 olduğu düşünüldüğünde, Üsküdar kentsel siyasetinde karar mekanizmasında gençlerin daha az yer bulduğu iddia edilebilir. Türkiye geneline bakıldığında 50 yaş üstü belediye meclis üyelerinin toplam üyelere oranının % 44,4 olduğu, 40 yaş altı üyelerin toplam üyelere oranının ise % 23,5 olduğu görülmektedir (www.ysk.gov.tr, 2015) Bu tablo da Üsküdar Belediye meclisinin Türkiye geneline göre daha yaşlı bir meclis olduğu sonucunu ortaya koymaktadır.

Tablo 8 Üsküdar Meclis Üyeleri Yaş Dağılımı

Yaş	Kadın	Erkek	Toplam
25-29	1	1	2
30-39	1	5	6
40-49	2	8	10
50-59	4	15	19
60-69	0	8	8
Toplam	8	37	45

Kaynak: Üsküdar Belediyesi web sitesi, <http://www.uskudar.bel.tr/Kurumsal/MeclisUyeleri.aspx> adresinden derlenmiştir. Erişim tarihi: 05.02.2015.

¹⁷ Yüksek Seçim Kurulu 30 Mart 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimleri sonuçlarına göre Türkiye Genelinde İlçe ve Belediye Meclis Üyeliğini kazanan toplam 18.300 erkek aday ve 2.198 kadın aday bulunmaktadır. http://www.ysk.gov.tr/ysk/faces/HaberDetay?training_id=YSKPWCN1_4444004534&_afLoop=31050593579786092&_afWindowMode=0&_afWindowId=6kiin7yz8_37#%40%3F_afWindowId%3D6kiin7yz8_37%26_afLoop%3D31050593579786092%26training_id%3DYSKPWCN1_4444004534%26_afWindowMode%3D0%26_adf.ctrl-state%3D6kiin7yz8_49 erişim tarihi: 02.02.2015

¹⁸ A.g.k. AKP'nin tüm ülke genelinde kazandığı toplam 10.530 ilçe ve belde belediyesi meclis üyeliğinin 976 sı kadınlar (% 9,26) oluştururken, CHP'nin kazandığı toplam 4.161 temsilciliğin yalnızca 613 tanesi (% 14,7) kadın üyelere aittir.

Üyelerin öğrenim düzeyleri incelendiğinde ise, toplam üyelerin neredeyse yarısının yüksekokul veya lisans mezunu olduğu anlaşılmaktadır. İlçenin lisans mezunlarının toplam nüfusa oranının %16,95 olduğu dikkate alındığında kentteki karar vericilerin temsil edilen seçmenin öğrenim düzeyinin çok üzerinde bir düzeye sahip olduğu görülmektedir. Kadın üyelere bakıldığında toplam sekiz kadın üyenin dördünün lisans, bir üyenin yüksek lisans ve bir üyenin de doktora mezunu olduğu görülmekte, kadın adayların öğrenim düzeylerinin yüksek olduğu dikkat çekmektedir.

Tablo 9 Üsküdar Belediye Meclis Üyelerinin Öğrenim Düzeyleri

Öğrenim Düzeyi	Sayı	Oran(%)
İlkokul-Ortaokul	10	22,2
Lise	11	24,4
Ön lisans	1	2,2
Lisans	19	42,2
Yüksek Lisans	2	4,4
Doktora	2	4,4
Toplam	45	%100

Kaynak: Üsküdar Belediyesi web sitesi, <http://www.uskudar.bel.tr/Kurumsal/MeclisUyeleri.aspx> adresinden ve partilerin 2014 yerel seçimleri aday listelerinden derlenmiştir. <http://www.uskudar34.com/haber/7695-secim-2014-ak-parti-uskudar-belediye-meclis-uyeleri-belli-oldu.html> ve <http://www.uskudar34.com/haber/7692-secim-2014-chp-uskudar-belediye-meclis-uyeleri-belli-oldu.html> erişim tarihi: 05.02.2015.

Tablo 10 Üsküdar Belediye Meclis Üyelerinin Doğum Yerlerine Göre Dağılımları

İl-Bölge	AKP	CHP	Toplam
İstanbul	-	6	6
Karadeniz	17	5	22
Doğu/Güneydoğu	1	5	6
Diğer Bölgeler	1	-	1
İç Anadolu	3	5	8

Kaynak: Üsküdar Belediyesi web sitesi, <http://www.uskudar.bel.tr/Kurumsal/MeclisUyeleri.aspx> erişiminde yer alan üye bilgilerinden derlenmiştir. Erişim tarihi: 05.02.2015.

Üsküdar Belediye Meclisi üyelerinin doğum yerleri incelendiğinde İlçe nüfusunun memleketlerinin dağılımını yansıttığı gözlemlenmektedir. Üsküdarlıların nüfusa kayıtlı

oldukları illere göre dağılımlarında İstanbul nüfusuna kayıtlı olanlar %19,74'lük bir orana sahipken mecliste İstanbul doğumluların %13'lük bir yer kapladığı görülmektedir. Yine Rize, Sivas, Giresun, Kastamonu, Trabzon, Ordu ve Tokat gibi ağırlıklı Doğu Karadeniz illerine kayıtlı nüfusun toplam nüfusa oranı % 31 düzeyindeyken, meclisin %49'luk bir bölümü Karadeniz doğumlulardan oluşmaktadır. Üsküdar Karadeniz'den göçenlerin yerleştiği bir ilçe olarak bilinmekle birlikte, meclisin Karadeniz nüfusunu temsili ilçe nüfus yapısının çok üzerinde gerçekleşmiştir.

Meclis üye profillerini tanımlayan en önemli öğelerden biri olan meslekler grubu ise, aynı zamanda üyeler bazında sınıflandırma yapmanın en zor olduğu alanlardan biridir. Bu zorluğun nedenlerinden biri meslek ve geçimin sağlandığı iş arasında yapılan ayırımın resmi kayıtlar tutulurken veya üyelerin özgeçmiş yazılırken yapılmamasıdır. Meslek sınıflandırmasında yaşanan zorluğun bir diğer sebebi ise Türkiye'de "serbest meslek"¹⁹ kavramının çok geniş bir meslek grubu ve farklı meslekler için kullanılıyor olmasıdır. Söz gelimi kendi namına çalışan doktor veya gümrük komisyoncusu serbest meslek erbabı olarak sınıflandırılırken toplumsal olarak kabul gören serbest meslek sahipleri ise daha çok ticaret, inşaat faaliyetleri ile geçimini sağlayan kişilerden oluşmaktadır. Bu zorluğu göz önünde tutarak Üsküdar Belediye Meclis Üyelerinin geçimlerini sağladıkları işlerin dağılımı Tablo 8'deki gibi sınıflandırılabilir.

Tablo 11 Üsküdar Belediye Meclis Üyelerinin Yaptıkları İşlere Göre Dağılımı

Meslek	AKP	CHP	Toplam
İnşaat, imalat, ticaret	18	5	23
Serbest meslek	2	5	7
Kamu-özel memur	3	2	5
Esnaf	-	3	3
İşçi-Sendikacı	-	1	1
Emekli-ev kadını	3	2	5
Bilinmeyen-belirsiz	-	1	1

¹⁹ Gelir İdaresi Başkanlığı'na göre Serbest Meslek Sahipleri Tanımı: Kendi nam ve hesabına, mutad meslek halinde faaliyette bulunan; avukat, doktor, diş hekimi, veteriner hekim, mimar, mühendis, müşavir, serbest muhasebeci mali müşavir, yeminli mali müşavir, danışman, ressam, yazar, bestekar, kimyager, noter, serbest öğretmen, artist, menajer, senarist, yönetmen, ebe, sünnetçi, arzuhalci, rehber ve sağlık memuru vb. kişiler, serbest meslek erbabıdır. http://www.gib.gov.tr/fileadmin/beyannamerehberi/2014_serbestmeslek.pdf Erişim tarihi: 03.03.2015

Toplam	26	19	45

Kaynak: Üsküdar Belediyesi web sitesi, <http://www.uskudar.bel.tr/Kurumsal/MeclisUyeleri.aspx> adresinden ve partilerin 2014 yerel seçimleri aday listelerinden derlenmiştir. <http://www.uskudar34.com/haber/7695-secim-2014-ak-parti-uskudar-belediye-meclis-uyeleri-belli-oldu.html> ve <http://www.uskudar34.com/haber/7692-secim-2014-chp-uskudar-belediye-meclis-uyeleri-belli-oldu.html> erişim tarihi: 05.02.2015

Yukarıdaki tabloda yer alan meclis üyelerinin yaptıkları işlerin dağılımı incelendiğinde meclisin ağırlıklı olarak inşaat, imalat ve ticaret ile uğraşan girişimcilerden oluştuğu görülmektedir. Serbest meslek ve esnaf grubu da dâhil edildiğinde meclis üyelerinin yaklaşık %74'ünün kendi namına çalışan kişilerden oluştuğu gözlemlenmektedir. Bu mecliste özellikle dikkat çeken ise ücretlilerin (memur, işçi, emekli) oranının %24 düzeyinde olmasıdır. Bu özelliği ile meclisin bir girişimciler meclisi olduğunu söylemek mümkündür.

Meclis üyelerinin, yaş, cinsiyet, eğitim, meslek ve doğum yerlerine göre özellikleri incelendiğinde Üsküdar Belediye Meclisi'nin birbirinden farklı özellikler gösteren üyelerinin olduğu ancak ortaklaşan bir takım özelliklerinden dolayı meclisin genel bir profile sahip olduğunu söylemek mümkündür. Bu özelliklerin başında meclis üyelerinin büyük çoğunluğunun erkek olması, üyelerin orta üzeri yaşlarda olması, %40'ın üzerinde üniversite eğitimi ile eğitim düzeyinin yüksek bir meclis olması, üyelerin (özellikle belediye başkan yardımcısı gibi yönetici üyelerin) ağırlıklı olarak Karadeniz kökenli olması ve meclisin meslekler dağılımı incelendiğinde üyelerin 4 te 3 oranında girişimci/kendi namına çalışan kişilerden oluşması gelmektedir. Tüm bu özellikleriyle Üsküdar kentsel siyasetindeki karar alıcıların sosyo-ekonomik ve sınıfsal aidiyetlerinin olduğunu söylemek mümkündür. Bunun yanında, üyelerin belirli bir siyasi partinin temsilcisi olması, belirli kentsel gruplardan destek alması, bu kentsel gruplara ilişkin çeşitli vaatlerinin veya projelerinin olması, üyenin iktidar veya muhalefet grubuna göre kentsel siyasette aldığı konum gereği dağıttığı kaynakların neler olduğu veya ne tür kaynaklara sahip olduğuna ilişkin değerlendirmeler de bu çalışmanın araştırma sorusu olan Üsküdar kentsel siyasetinde oluşmuş bir kentsel rejimden bahsedilebilir mi? sorusuyla yakından ilgilidir. Bu bağlamda, Üsküdar kentsel siyaset alanında bir kentsel rejimin varlığının sorgulanmasını yapabilmek amacıyla çalışmanın devam eden bölümünde Üsküdar Belediye Meclis üyelerinin bir kısmı ile yapılan yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmelerin analizi sunulacaktır.

3.6. Üsküdar Kentsel Siyaset Alanı

Yukarıdaki bölümde Üsküdar'ın sosyo-ekonomik özellikleri ile yerel seçim sonuçlarına göre parti tercihlerinin yıllara göre nasıl şekillendiği belirtilmiştir. Çalışmanın bu bölümünde Üsküdar'ın kentsel siyasetinin dinamikleri, meclis üyeleri ile yapılan derinlemesine görüşmelerin analiziyle, kentsel rejim kuramının temel belirleyicileri bağlamında sunulmaya çalışılacaktır.

Tablo 12 Görüşmecilerin Profili

	Parti	Partideki son görevi	Kaç Yıldır Üsküdar'da Yaşadığı	Doğum Yeri	Doğum Tarihi	Öğrenim Düzeyi	Geçimini Sağladığı İş	Kaç Dönemdir Meclis Üyesi
G 1	AKP	İlçe Başkan Yardımcısı	35	Kastamonu	1971	Lise	Serbest	1
G 2	AKP	Mahalle Başkanı	33	Giresun	1964	Lise	Emekli	1
G 3	CHP	-	26	Elazığ	1962	Lise	Esnaf/İnşaat	1
G 4	AKP	-	35	Düzce	1953	Yüksek Lisans	Müteahhit	2
G 5	CHP	İlçe Sekreteri	35	Erzurum	1953	Lisans	Emekli/Esnaf	1
G 6	AKP	-	42	Ordu	1960	Lise	Esnaf	3
G 7	AKP	İlçe Başkan Yardımcısı	33	Rize	1960	Lise	Müteahhit	1
G 8	CHP	İl YK Üyesi	56	İstanbul	1959	Lisans	İnşaat Mühendisi	1
G 9	CHP	Delege	46	Rize	1953	Ön lisans	İş adamı/Armatör	1
G10	AKP	-	43	Çankırı	1963	Lisans	Mühendis	1
G11	CHP	-	27	İstanbul	1970	İlkokul	Ev Kadını	1

Tablo 12’de üyenin partisi, doğum yeri, yaş, eğitim, meslek ve meclis üyeliğindeki süreleri gösterilmektedir. Görüşmecilerin bir başka özelliği ise hepsinin en az bir komisyona üye olmalarıdır. Bu komisyonların dağılımı şöyledir: İki üye Tarife Komisyonuna, bir üye İmar Komisyonuna, iki üye Trafik Komisyonuna, iki üye Çevre ve Sağlık Komisyonuna, iki üye Eğitim ve Kültür Komisyonuna, iki üye Kadın ve Aile Komisyonuna ve 1 üye Bütçe ve Kesin Hesap Komisyonuna üyedir. Ayrıca bir görüşmeci Encümen üyesi ve üç üye de İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisi üyesidir. Görüşmecilerin tamamının uzun yıllardır Üsküdar’da ikamet ediyor olmaları da yerel siyasetçi olmalarının ötesinde, birer Üsküdarlı olarak ilçenin sosyo-ekonomik, kültürel ve politik yapısını iyi bilmeleri açısından önemlidir.

3.6.1. Üsküdar’da Kentsel Siyasette Koalisyon

Kentsel rejim kuramının kentsel siyaset analizinin ana konularından birini oluşturan, yerelin kendi özgün koşulları altında oluşması muhtemel yönetici bir koalisyonun, bu koşullar altında nasıl tanımlandığı, gücün nasıl ve hangi aktörlerin katılımı ile kullanıldığıdır. Bu

bağlamda çalışmanın odak noktasını oluşturan belediye meclis üyelerinin nasıl bir ilişki ağı içerisinde olduğu, hangi gruplarla işbirliği ve görüşme halinde oldukları anlaşılmaya çalışılmıştır. Görüşülen on bir üyeden ikisi hariç tüm üyelerin en az bir sivil toplum kuruluşunda aktif olarak görev yaptığı bilgisi edinilmiştir. Üyelerin toplantı ve etkinliklerine aktif olarak katıldıkları dernekler birbirinden farklılaşmakla birlikte hepsinin en az bir tane köy veya hemşeri derneğinde aktif olduğu dikkat çekmektedir. Bu tür derneklerin faaliyetlerine katılmayan her iki üyenin de İstanbul doğumlu olması, diğer üyelerin tamamının ya kendisinin ya da ailesinin İstanbul'a göç yoluyla gelmiş olması, hemşeri derneklerinin yerel siyaset alanındaki etkinliğinin bir boyutu olarak değerlendirilebilir. Ayrıca, iki ayrı hemşeri derneğinde aktif olduğunu belirten bir görüşmecinin buna rağmen; “...hemşericiliğin eski Türkiye’de kaldığını, Yeni Türkiye’de artık geçerli olmadığını düşünüyorum”(G1,25.03.2015) ifadeleri ile hemşeri derneklerinin yerel siyasetteki yerini eskide kalan bir olgu olarak değerlendirirse de, bizatihi kendi dernek faaliyetleri aslında bu derneklerin algılanandan daha etkin olduğunun bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

Üsküdar kentsel siyaset alanında hemşeri derneklerinin, yardımlaşma ve dayanışma derneklerinin ve spor kulüplerinin belirli bir ağırlığını gözlemlemek mümkündür. İş dünyası örgütlerine mensup yalnızca üç üyenin olması, Üsküdar’daki kentsel koalisyonda iş dünyası derneklerinin görünür olmadığı sonucunu kuvvetlendirmektedir. Ancak, hemen belirtmek gerekir ki memleket ve sosyal yardımlaşma ve dayanışma derneklerine olan bağın güçlü olduğu bir kentsel alanda özel sektör ile kurulan ilişkinin bu platformlar üzerinden gerçekleştiriliyor olması da mümkündür. Ayrıca, belediye başkanı Hilmi Türkmen’in Üsküdar’daki STK’larla gerek seçim çalışmaları, gerek seçildikten sonraki dönemde kurduğu yakın işbirliği Üsküdar kentsel siyasetinde derneklerin önemine ilişkin bir gösterge olarak değerlendirilebilir. Görüşmecilerin hangi gruplarla daha sık bir araya geldikleri veya kimlere daha fazla vakit ayırdıkları sorusuna iktidar gurubuna mensup iki üyenin verdikleri; “Ak Partili olarak seçildim ama ister istemez hemşericilik ağır basıyor ve Derneklerle işbirliği sözü vardı başkanın.” (G2, 25.03.2015) “Öncelikle Ak Partiliyim ama seçildikten sonra herkesin temsilcisi oluyorsunuz” (G4, 19.03.2015) cevapları derneklerin Üsküdar’daki etkinliğine örnek olarak gösterilebilir.

Bir kentsel alandaki siyasetin dinamiklerini ve aktörlerin konumlarını karar vericiler üzerinden anlayabilmenin önemli noktalarından biri de üyenin adaylık hikâyesinin detaylarının

analiz edilmesidir. Bu amaçla üyelere yöneltilen aday adayı olma ve listede yer alma sürecinin nasıl geliştiği sorularına birbirinden farklı boyutları olan cevaplar alınmıştır. Bu cevaplar incelendiğinde görüşülen on bir üyeden dokuzunun, meclis üyeliğinde ilk dönemi olması dikkat çekici bir husus olarak vurgulanmalıdır. Bu durum 2014 yerel seçimler ile göreve gelen 7. dönem Üsküdar Belediye Meclisi'nin genel profiline paralel bir görünüm sergilemektedir. Üsküdar Belediye meclis üyelerinin kaç dönemdir meclis üyeliğinde buldukları incelendiğinde, ilk kez belediye meclis üyeliği yapan üyelerin ağırlıklı olduğu görülmektedir. Meclisteki 45 üyenin yalnızca yedisi bir önceki dönemde de meclis üyeliği yapmıştır.

Görüşülen on bir üyeden sekizinin aday olmadan önce aktif siyasetin içinde yer aldığı anlaşılmaktadır. Burada aktif siyaset ile kast edilen, üyelerin partilerin il veya ilçe teşkilatındaki farklı kademelerde görev almış olmasıdır. Aktif siyasette yer almayan diğer üyelerin ise parti ile bağlarının olduğu, yalnızca bu bağı resmi olarak oluşturmadıkları anlaşılmaktadır. Örneğin uzun yıllardır muhtarlık yaptıktan sonra meclis üyesi olarak seçilen bir görüşmecinin daha önce partide bir görevi olup olmadığına sorusuna verdiği “ *mahalle muhtarıydım*” (G3, 25.03.2015) şeklindeki cevabı parti ile kurulan bağın, mevzuat gereği resmi bir bağa dönüştürülemediğini göstermektedir. Bu durum muhtarların kentsel siyaset içerisindeki konumlarına ilişkin de önemli ipuçları vermektedir. Aktif siyaset içinde olmadan aday olan bir başka kadın görüşmeci ise, İstanbul'un başka bir ilçesinde aktif olarak siyasi hayatını sürdüren eşine verdiği desteğin ve “ *her zaman onun yanında olmasının*” (G11, 14.04.2015) takdir edildiğinin ve parti genel başkanlığı makamından aranarak “ *davet üzerine aday olması istendiğini*” (G11, 14.04.2015) belirtmiştir. Bu durum, aktif siyasette yer alması bile adayın eş, dost ve akraba ilişkilerinin siyaset içerisindeki konumunu belirlemede etkili ve yardımcı olduğunun bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Muhtarların Üsküdar kentsel siyasetindeki görünürlüğüne, özellikle belediye ile yapılan toplantılar ve meclis üyelerinin mahalle muhtarlığı ziyaretleri ile 2014 Yerel Seçimleri sonrasında daha belirgin hale geldiğini söylemek mümkündür. Nasıl ki yukarıda bahsi geçen eski mahalle muhtarı, muhtarlığı döneminde kendini partili olarak addediyorsa bugün Üsküdar'ın birçok mahallesinde hangi muhtarın hangi partiyle daha yakın olduğu açıkça zikredilmektedir. Bu durum muhtarların parti bağı ile kentsel siyaset içerisinde ayrı bir konum aldıklarına ilişkin yorumu kuvvetli hale getirmekle birlikte, muhtarların birer aracı rolüne

büründüğünün de bir ifadesi olarak değerlendirilebilir. Muhtarlarla çok iyi diyalog kurduklarını belirten iktidar grubuna mensup bir üye, muhtarların yerel siyasetteki konumunu şöyle özetlemiştir: “*Yerel siyasette muhtar süspansiyon vazifesi görür. En önemli yerel siyasetçi muhtardır.*” (G6, 26.03.2015).

Belediye faaliyetlerinde hangi grupların daha etkili olduğu, belediye yönetiminin hangi gruplarla daha etkileşim halinde çalıştığına yönelik sorulara genellikle herkese eşit mesafede olduğunu, baskın bir grup olmadığı yönünde cevaplar alınmış olsa da muhalefet grubuna mensup iki üyenin aşağıdaki ifadeleri konunun başka bir boyutunu ortaya çıkarmaktadır.

“Rant içeren konulara öncelik veriliyor. Toplanmayan komisyonlardan belli: Eğitim, çevre ve aile konularına önem versek komisyonlarını toplarız. Bu sorunlar bitmiştir, biz bunları hallettik gibi oluyor bu yaklaşımla.” (G11, 14.04.2015).

“Bu soruya hangi komisyonların ne kadar çalıştıklarına bakarak cevap vermek lazım. Engelliler sıfır, kadınlar sıfır, gençlik ve spor sıfır. Halkla ilgili işler sıfır. Satma işine bakan hukuk komisyonu, rant sağlayan imar komisyonu ve parayla ilgili komisyonlar çalışıyor. Bu bize bir fikir veriyor zaten.” (G8, 06.04.2015).

Komisyonların aktifliği konusu birbiri ile bağlantılı iki ayrı boyutuyla değerlendirilebilir. İlki, 09.10.2005 tarih ve 25961 nolu Resmi Gazetede yayımlanan Belediye Meclisi Çalışma Yönetmeliği’ndeki “İmar ve bütçeye ilişkin konular hakkında meclis tarafından karar alınmadan önce ilgili komisyonlarda görüşülmesi zorunludur” (Md: 21) hükmü gereği komisyonların aktif olarak çalışmasının bir zorunluluk olması ile ilgilidir. İkincisi ise, belediye meclisinin on üç ihtisas komisyonu bulunmasına rağmen bazı komisyonların hiç toplanmıyor olması, bu konularla ilgili meclis kararını gerektirecek gündem maddesinin gelmemesi ile ilgilidir. Belediyenin aile, çevre ve kadın ve gençlik ile faaliyet yapmadığını söylemek yanlış olacaktır. Bu konuların bir kısmının, bütçe ve yatırım programında toplu biçimde geçirildiği, geri kalanının ise idari işlemlerle yürütülmesi anlamına gelmektedir.

Bu konudaki bir başka örnek ise şu şekildedir: Bir meclis toplantısı öncesinde meclis salonu girişindeki sohbet sırasında önceki dönem meclis albümleri incelenirken muhalefet grubunun bu dönemki üyelerinin daha önceki dönemlerdeki üyelerin bir kısmıyla akrabalık bağı olduğu öğrenilmiştir. Burada Türkiye’deki siyasal kültüre özgü bir dinamik ortaya çıkmaktadır: Hem ulusal hem yerel siyasette kendini var eden “önde gelen aileden” olmanın siyasette konum almayı kolaylaştırıcı etkisi, Üsküdar kentsel siyasetinde daha önceden tanınan ve bilinen siyasi

aktörlerin kardeşleri, çocukları veya eşlerinin siyasette yer alması olarak kendini göstermektedir. Böyle bir tablo ise gruplar veya aktörler üzerinden olmasa bile temsil edilen siyasal bağın kentsel siyaset alanında sürdürülebilir ve kalıcı olmasına yönelik bir yöntem olarak değerlendirilebilir.

3.6.2. Üsküdar'da Siyasa Gündeminin İçeriği

Üsküdar kentsel alanını kentsel gelişimi ve sosyoekonomik özellikleri bakımından ikiye ayırmak mümkündür. Buna göre, çoğunluğu İstanbul nüfusuna kayıtlı, Üsküdar'ın ilk yerleşim yerleri olarak bilinen ve “merkez” mahalleler olarak anılan Kandilli, Kuzguncuk, Kuleli, Salacak, Selimiye gibi mahalleler ile özellikle 1950'lerle başlayan nüfus hareketliliği ve 1990'larda hızlanan nüfusla birlikte yeni yerleşim ve konut alanlarının oluştuğu, Yavuztürk, Kirazlıtepe, Güzeltepe, Cumhuriyet Mahalleleri gibi “çevre” mahalleler bu temel ayrımında dikkat çekmektedir. Üsküdar'da yapısal olarak birbirinden farklılık gösteren bu iki kentsel alanda ortaya çıkan problemler ve bu problemlere yerel ve merkezi otoritelerce getirilen çözüm önerileri de farklılaşmaktadır.

Merkez mahallelerde öne çıkan sorunun eski yapılaşmanın yoğunlukta olması nedeniyle, muhtemel İstanbul depreminde hasar görecektir olmasıdır. Görüşmeciler tarafından bu soruna ilişkin getirilen çözüm önerileri ise “*yapı stokunun yenilenmesi*”, “*Üsküdar'ın mevcut kötü görünümünden kurtulması*” ve “*binaların yenilenmesidir*”. Binaların yenilenmesi önerisine benzer şekilde Üsküdar merkezinin, meydanının düzenlenmesi gibi öneriler de ön plana çıkmaktadır.

Üsküdar'ın görece daha yeni yerleşim alanları olan çevre mahallelerde en önemli sorun yine imar, iskân ve parselasyon ile ilgili olanlardır. Görüşülen üyelerin büyük çoğunluğunun belirttiği üzere “*boğaz bölgesindeki imar problemi*”, “*Boğaziçi ön görünüm bölgesinde yer alan mahallelerde yeni bina yapılamaması ve kat yüksekliği sorunu*” gibi sorunlar, Üsküdar'daki imar sorununun temel belirleyicileri olarak dikkat çekmektedir. Üyelerin kendi ifadelerinden de anlaşıldığı üzere, hem iktidar hem muhalefet grubuna mensup üyeler imar konusundaki sorunu tespit ederken benzer düşünmektedirler. Üsküdar'a ilişkin bu temel sorunun nasıl bir siyasa gündemine dönüşeceği veya kentsel koalisyonun aktörlerine bir kaynak dağıtımını bağlamında nasıl planlanabileceği sorusu ise Başkanın seçim vaatleri ve iktidarda

olduğu dönemde yürüttüğü faaliyetlerle birlikte ele alınmalıdır. Önceki bölümde de değinildiği üzere sadece mevcut başkan değil, CHP ve SP gibi Üsküdar kentsel siyasetinde uzun süredir yer alan siyasi partilerin adaylarının da imar sorununun çözümüne yönelik vaatleri bulunmaktaydı.²⁰ Bu nedenle; kentsel siyasetteki işbirliğinde öne çıkan üç önemli aktörden bahsedilebilir. Öncelikli olarak imar sorununun etkilediği halk, yeni binaların yapılacak olmasından fayda sağlayacak olan inşaat sektörü, diğer bir ifade ile müteahhitler ve imar sorununun çözümünün ana aktörü yerel ölçekte resmi kural koyucusu olan belediyedir. Üsküdar Belediyesi'nin sorunun çözümü için kendi yetki sınırlarının aşıldığı noktada merkezi yönetim ile görüşmeler yaptığı, yasal zemini tamamlayabilmek amacıyla yasa yapım sürecinin bizzat belediye başkanı tarafından takip edildiği görüşmecilerin ifadelerinden de anlaşılmaktadır.

“Yavuztürk'te bugün yaşadığımız sorun o mahallenin Boğaziçi öngörünüm bölgesinde yer alması. Hemen arkasında Exen 20 kat bina yaparken biz neden beş kat bile yapamayalım. Bunlar aşılacak inşallah. Başkanımız Ankara'da Mecliste uğraşiyor bunun için. Torba yasanın içine sokmaya çalışıyor bu düzenlemeyi.” (G1, 26.03.2015).

“Yavuztürk Mahallesi ve boğaz bölgesinin imar problemi var. Bununla ilgili yasa çalışması var. Başkanımız en fazla mesaisini buna harcıyor. Torba yasaya bu konuyu dahil etme çabası var.”(G6, 19.03.2015).

Bu noktada merkezi yönetim, Üsküdar kentsel siyasetinde ana aktörlerden biri olarak değerlendirilebilir. Bu durumun yalnızca Üsküdar için geçerli olmadığını vurgulamakta fayda vardır. Yerel-merkez arasındaki yetki ve görev dağılımı bağlamında düşünüldüğünde, bir ilçedeki politika ve siyasa yapım süreçlerinde merkezin belirleyiciliği, iktidarın kaynak dağıtım mekanizması bakımından önemli bir husustur. Stone (1987), yerelin yerel-üstü ve ulusal ile olan ilişkisi kentlerin kendi sınırlarının ötesindeki diğer faktörler tarafından da şekillendirildiğini belirtir. Diğer bir ifade ile ulusal politikaların yerel yönetimlerin uygulama ve siyasa yapım süreçlerinde belirleyici olduğu ve bu politikaların yerel yönetimler tarafından verilen yatırım kararlarını teşvik eden veya bu karardan vazgeçiren bir yönü olduğu da doğrudur.

²⁰ CHP Üsküdar Belediye Başkan Adayı İhsan Özkes'in seçim vaatleri <http://gundeminiz.com/content.asp?cid=2940#.VVHHHI7tHw> adresinden SP Üsküdar Belediye Başkan Adayı Erol Belen'in vaatleri http://www.uskudargazetesi.com.tr/haber/saadet_partisi_uskudar_belediye_baskan_adayi_erol_belen_projelerini_acikladi-793.html adresinden incelenebilir. Erişim tarihi: 25.03.2015.

3.6.3. Üsküdar'da Koalisyonun Devamlılığı veya Sürdürülebilirliği

Üsküdar kentsel siyaset alanında belirli bir koalisyon oluşup oluşmadığı, eğer bir koalisyon oluştuysa bunun ne derece sürdürülebilir olduğunu anlamak amacıyla üyelere önceki belediye başkanı Mustafa Kara ile mevcut başkan Hilmi Türkmen'in etkileşim halinde çalıştığı kentsel grupların hangilerinin olduğu, şimdiki başkanın hangi gruplardan daha çok destek aldığı ve iki dönem arasında bu açıdan bir farklılaşma olup olmadığı sorulmuştur. Alınan cevaplar iktidar ve muhalefet grubu üyeleri arasında belirli bir yaklaşım farkına işaret etmekle birlikte iktidar grubu üyelerin çoğunluğunun AKP'nin Üsküdar'da görev yapmış her üç belediye başkanını da dâhil ederek soruyu değerlendirmişlerdir.

Muhalefet grubu üyeleri genel olarak destek alınan veya etkileşim halinde olunan gruplarda başkanlara göre farklılık olmadığını, her ikisinin de aynı partiden olması nedeniyle bir değişiklik olmadığını,

“İkisi de aynı elma. Kıyaslayacak bir şey yok. Yaptıkları iş birbirinin benzeri. STK'larla birlikte olmak Türkmen'in kişisel özelliği. Aynı yönetim tarzı, Üsküdar'da değişen bir şey yok o anlamda. “ ve “Aynı partinin uzantıları oldukları için pek bir değişiklik yok. Sadece aktörlerin isimleri değişiyor. A firması yerine B firması etkili oluyor. Kara daha pasifti. Türkmen daha aktif ve militan. Temsil edilen ve işbirliği yapılan gruplar değişmedi.” (G5, 13.03.2015) şeklinde ifade etmişlerdir.

İktidar grubu üyeleri ise her üç dönemdeki belediye başkanını değerlendirerek 2004-2009 döneminde görev yapmış olan Mehmet Çakır'ın ilçe teşkilatının kurucusu da olması dolayısıyla “*siyaseti iyi bilen biri*” olduğunu ancak halkla ilişkiler yönünün kuvvetli olmadığını belirtmişlerdir. 2009-2014 döneminde görev yapan Mustafa Kara'nın bir önceki dönemde belediye meclis üyeliği yapmış olması ve ticaretle uğraşması nedeniyle fırsatları daha iyi yakalayan biri olduğuna dikkat çekmişlerdir. Bir üyenin “*Hilmi Türkmen ulusalda daha faydalı olabilirdi. Mustafa Kara serbest ticaretle uğraşmış. Bu hızlı düşünmesini sağlıyor. Mustafa Kara olaya daha hakimdi.*” (G7, 18.03.2015) ifadeleri Mustafa Kara ile Hilmi Türkmen arasındaki farklılığı ortaya çıkarmakla birlikte iktidar grubundan hemen her üyenin ifade ettiği gibi “*herkesin iş tutuşu başka*”(G2, G1, G6, G7) şeklinde kelimelere dökülen kişisel özelliklerin farklılığını belirtmektedir.

Ayrıca, bu ifadelerde dikkat çeken önemli bir nokta da Hilmi Türkmen'in ulusal ölçekle kurduğu bağın ve ulusal politikaları yerele yansıtış biçiminin görünür olduğudur. Muhalefet grubuna mensup bir görüşmecinin “*Hilmi Bey insan olarak iyi birisi. Çok fazla genel*

politikaların etkisi ile hareket etmektedir. Grubunu böyle yönlendirmektedir. Bire bir görüşmelerimde iyi birisi. Kendi yandaşlarına rant kazandırmaya dönük politika yapıyorlar, bu da yerel politika olmaktan çıkıyor.” (G9, 09.04.2015) ifadesi bu savı destekler niteliktedir. Bu durum her ne kadar Hilmi Türkmen’in kişisel özelliği gibi değerlendiriliyor olsa da Türkiye’de yerel yönetimler, yerel politika ve bir bütün olarak yerel siyasette merkezin ve ulusal siyasetin etkisinin, gücünün bir yansımasıdır. İki başkan dönemi karşılaştırmasında öne çıkan bir başka husus ise Hilmi Türkmen’in başkan seçilmeden önce iki dönem belediye başkan yardımcılığı yapmış olmasının bir “*avantaj*” olarak değerlendirilmesidir.

Mustafa Kara ve Hilmi Türkmen dönemleri karşılaştırmasına ilişkin sorularda, Türkmen’in belediyeciliğe daha iyi bildiği ve “*olaya daha hakim*” olduğuna yönelik değerlendirmeler gözlemlenmiştir. Benzer şekilde Belediye’nin bu dönem hayata geçirmeyi planladığı projelerin çoğunun fikir ve plan aşamalarında Hilmi Türkmen’in bizzat çalıştığı bir üyenin şu ifadelerinden anlaşılmaktadır. “*Bu projelerin çoğunda kendi emeği var zaten. Uzun süre üzerinde çalışılmış projeler. Birden ortaya çıkmış şeyler değil. İBB ve çevre şehircilik müdürlüğünün de görüşlerini alıyor. Aynen Mehmet Çakır zamanında, Kara zamanında olduğu gibi aynı istikamette projeler üretiyoruz. Herkesin yolu farklı olabilir ama istikametimiz aynı.*” (G10, 13.04.2015). Bu tablo belediyecilik faaliyetleri açısından belirli bir yaklaşımın devamını işaret etmektedir.

Bu bağlamda iki dönem arasında bir farklılık olmadığı, kentsel siyasetin dinamiklerinin benzer şekilde işlediğine yönelik bir diğer ifade ise Mustafa Kara döneminden sonra hiç aksama olmadan faaliyetlerin devam ettiğiidir. İktidar grubu mensubu bir üye:

“Hilmi Bey’in 10 yıl başkan yardımcısı olması elimizi rahatlatan bir şey oldu. Seçildiğinde müdürüne varana kadar ekibini tamamlamıştı. Hilmi Başkan gözü kara bir başkan. Hiç aksama olmadı Kara’dan sonra. Geri vites yapmadık. Kendi arsamıza cami yapıyoruz. Üsküdar Üniversitesi’nin bahçesi de bize ait. Horhor durağını rahatlatmak için minibüsleri oraya aldık. Üniversite biraz zorladı, eylem yaptı, çadır kurdu ama geri vites yapmadık.” (G1, 26.03.2015).

Görüşmecinin “*geri vites yapmamak*” olarak değerlendirdiği belirli bir siyasa gündemine sahip olup, bu gündeme ilişkin kaynak dağıtımı meselesi aslında kentsel rejimin var olabilmesinin temel koşullarından biridir. Üsküdar ölçeğinde görünür bir biçimde ortaya çıkmış olmasa da “*kendi arazimize cami yapıyoruz*” ifadesinde şekillenen ve 2014 yılı Ekim ayında Validebağ Korusu’na Cami yapılması şeklinde kamuoyuna yansıyan vatandaşlarla

Üsküdar Belediyesi yetkililerini karşı karşıya getiren eylemin belediyenin amacına ulaşmasında bir engel teşkil etmediğidir. Üsküdar Belediyesi'nin plan değişikliğine giderek Koru'da imara izin verecek faaliyetlerde bulunması ile projeye muhalif olan Validebağ gönüllüleri, bu projenin hukuka aykırı olduğunu ve koruya büyük zarar vereceği gerekçesiyle uzun süre Koru'da eylem yapmaları ile şekillenmiştir.²¹ Validebağ Korusu'na cami yapılması, bu faaliyete karşı oluşan muhalefet ile belirli bir süre “çatışmanın devam etmiş olması”, Üsküdar'da yönetici koalisyonun dağıttığı veya işbirliği yaptığı farklı aktörlerin harekete geçirdiği kaynaklardan birinin aslında “değerler” olduğu ve bunun son derece görünür olduğu söylenebilir. Kamuoyunda uzun süre yer alan ve belediye yetkilileri ile vatandaşlar arasında gerilime sebep olan bu girişim yerel ölçeğin sınırlarını aşan bir boyuta ulaşmıştır. Bu konuda Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın müdahil olarak kullandığı ifadeler ise Üsküdar kentsel siyasetinde Üsküdarlı bir cumhurbaşkanının (daha önce başbakanın) ne derece etkili olduğunu göstermektedir.²²

Üsküdar'da yönetici iktidarın işbirliği halinde olduğu koalisyonun ne derece uzun bir geçmişe sahip olduğu veya sürdürülebilir olup olmadığı Türkiye'deki siyasal kültürü ve yapıyı da büyük oranda belirleyen “parti bağı” bağlamında değerlendirilebilir. İktidar partisinin güçlü olduğu Üsküdar kentsel siyasetiyle ilgili meclis üyeleri ile yapılan görüşmelerde, özellikle hangi gruplarla daha sık bir araya geldikleri, kimlere daha fazla zaman ayırdıkları ve hangi gruplardan kendilerine daha fazla talep geldiği ve tüm bu süreçler için nasıl bir yöntem kullandıklarına ilişkin sorularda görüşmeciler, genellikle parti teşkilatının ilçede mahalle bazında yaptığı toplantılardan ve bu toplantılarda alınan geri bildirimlerle sorunların çözümü için ne gibi faaliyetler yürüttükleri yönünde cevaplar vermişlerdir. Özellikle her meclis üyesinin

21 Validebağ Korusu'ndaki cami inşa faaliyetleri ile ilgili son gelişmeler için bkz: <http://www.uskudar.bel.tr/tr/main/news/cami-projesinde-son-gelismeler/48> Erişim tarihi: 05.06.2015

22 Cumhurbaşkanı Erdoğan Estonya dönüşü uçakta gazetecilerle yaptığı sohbette Validebağ Korusu'nda yaşananlarla ilgili şunları söyledi: “Validebağ konusunun, cami ile inşaatla yakından uzaktan alakası yok. Validebağ Korusu mezbelelikti, berbattı, rezillikti. Üsküdar Belediye Başkanı benden rica etti, Başbakanlık dönemimde. Ben de Üsküdar'da oturuyorum. ‘Burayı bize veya [İstanbul Büyükşehir Belediyesi](#)’ne tahsis edin’ dedi. Biz burayı, bir ele alalım, temizleyelim. Çünkü insanlar biraz da korkuyor, gelsinler yürüyüşlerini rahatlıkla yapabilsinler, çay vesaire içebilecekleri mekânlar olsun. Yoksa içerisinde apartman, şu bu, böyle bir şey asla yok. Üsküdar Belediye Başkanımız, korunun yan tarafındaki bir yere de şöyle bir mescit yapma planı içindeydi. Zaten İmar Planı’nda da önceden varmış bu. Ama bu Validebağ konusunun sınırları içinde değil. Orada mescid var ya. Kimileri bundan rahatsızlık duymuş olabilir.” 26 Ekim 2014 Hürriyet Gazetesi internet baskısı, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/27458785.asp> Erişim tarihi: 25.04.2015.

belirli mahallelerden sorumlu olduğunu ve o mahallelerin sorunlarıyla ilgilendiğini, ilçe teşkilatının mahalle temsilcileri ile yakın çalıştığına yönelik bilgiler edinilmiştir. Bu durumu en iyi ifade eden, kendi de geçmişte mahalle başkanlığı yapmış olan bir üyenin şu sözleridir: “Mahalle başkanlığı yapmış kişileri de meclise almak istiyorlar. Kimisi para veriyor kontenjan adaylığı için ama ben gerçekten emek verdim. Esad da mahalle başkanıydı mesela. Başkan bizi listeye koyarak arkadan gelenleri de teşvik etmiş oldu.” (G2, 25.03.2015). Bu çalışmanın konusu olmamakla birlikte siyasette konum alma ve yerel temsil açısından bu süreç önemli bir dinamiğe işaret etmektedir. Yine benzer şekilde iktidar grubuna mensup bir üyenin hangi grupları temsil ettiği sorusuna verdiği; “Ben AK Partide siyaset yapıyorum. Bu yaşta mahalle sorumluluğu yapıyorum, en ufak işlerle bile uğraşıyorum. Sokağının lambası yanmayan da cami de yanına gelip şikâyet edebiliyor.” (G4, 19.03.2015) ifadesi yerel siyasette partinin önemini ortaya koyar niteliktedir.

İktidar grubunda görünür olarak ortaya çıkan yerel siyasetteki parti bağının ve parti faaliyetlerinin, muhalefet grubunda daha örtük olduğunu söylemek mümkündür. Muhalefet üyeleri bu durumu kendilerinin muhalefette olmasından dolayı yalnızca “hukuksuz” veya “yasaya uygun olmayan” işlere karşı çıkabilecek güçlerinin olduğunu, bunun ötesinde kendilerine bir yetki verilmediğini vurgulamışlardır.

3.6.4. Üsküdar’da Kaynakları Harekete Geçirme Potansiyeli

Üsküdar kentsel siyasetinde iktidarın hangi tür kaynakları kullandığı veya daha doğru bir ifade ile işbirliği içinde olduğu grupların harekete geçirme potansiyeline sahip olduğu kaynakların neler olduğuna ilişkin sorular yöneltilmiştir. Bu bağlamda İstanbul içerisinde değerlendirildiğinde Üsküdar’ın hangi yönleriyle diğer ilçelerden farklılaştığı, 2015 bütçesi yapılırken hangi alanlara daha fazla kaynak ayrıldığı ve meclis üyeliğinin öneminin ne olduğuna yönelik sorulara alınan cevaplar değerlendirilmiştir. Öncelikle, Üsküdar’ın İstanbul içerisindeki konumu ve diğer ilçelerden onu ayıran özellikleri incelendiğinde; görüşmecilerin ağırlıklı olarak Üsküdar’ı bir “*tarih ve kültür şehri*” olarak tanımladıkları dikkat çekmektedir. İktidar grubu mensubu üyeler tarih ve kültüre yaptıkları vurguyu İstanbul’un fethi ve İslamiyet’in kabulü üzerinden yaparken, muhalefet grubu üyeleri ise tarih ve kültür şehri olmasına rağmen ilçenin sosyo-ekonomik olarak hakkettiği değere sahip olmadığını belirtmişlerdir. İktidar grubuna mensup bir üyenin Üsküdar ile ilgili “...*Muhafazakârdır,*

camisi boldur, bar, pavyon yoktur...” (G4, 19.03.2015) ifadeleri, Üsküdar’da öne çıkan değerlerin “muhafazakârlık” olmasının yanısıra kentsel siyasette de kullanılan önemli kaynaklardan birinin tarihi ve dini değerler olduğunu göstermektedir. Aynı konuda muhalefet grubuna mensup bir görüşmecinin; “...Benim iki tane çocuğum var onlar eğlenmek için, arkadaşlarıyla buluşmak için Beşiktaş’a, Kadıköy’e, Bağdat Caddesi’ne gidiyorlar. Neden Üsküdar’da böyle bir yer olmasın ama maalesef insan Üsküdar’ın merkezini gördükten sonra gelmek istemiyor..... Sanırım belediyenin de böyle bir önceliği yok. Tamam, spor tesisi yap, oyun alanı yap ama hep bunlar olmaz. Biraz da buna önem göster.” (G11, 14.04.2015) şeklindeki yorumu Üsküdar’da eğlence mekânlarının olmamasının bir eleştirisi olduğu ölçüde, belediyenin bu konuda bir girişimi ve çabası olmadığı da göstergesi olarak değerlendirilebilir. Görüşmecinin burada bahsettiği Beşiktaş, Kadıköy ve Bağdat Caddesi’ndeki sosyal hayata benzer bir hayatın Üsküdar’da inşa edilmemiş olması kentsel siyasette etkin aktörlerin bu türden bir toplumsal kaynağın Üsküdar için tahsis edilmesinin gerekli olmadığı savını destekler niteliktedir.

Meclis üyelerinden Üsküdar Belediyesinin 2015 Bütçesini değerlendirmeleri istenmiş ve bütçede hangi alanlara daha fazla kaynak ayrıldığı sorulmuştur. Bu sorulara verilen cevaplarda öne çıkanlar, yapımına devam edilen tesisler ve yine yapımı devam eden ve 2016 yılında bitmesi planlanan yeni belediye binası olmuştur. Yapımına devam edilen ve yapımı planlanan tesisler incelendiğinde, bu yapıların ağırlıklı olarak kültür, sanat merkezleri, spor merkezleri gibi sosyal ve kültürel belediyeçiliğin hizmet alanlarına denk düşen faaliyetleri yürütmek için inşa edildiği görülmektedir.²³ Muhalefet grubuna mensup üyeler ise sosyal yardımlaşmaya daha fazla kaynak ayrıldığını belirtmişlerdir.

Meclis üyeleri kendi görevlerini “*halkın sorunlarıyla ilgilenmek*” ve “*insanların sorunlarını çözebilmek*” olarak görürken, bu sorun çözücülüğü yalnızca meclis üyesi olmakta değil, partili olmak, sektörün veya grubun temsilcisi olmak bağlamında da değerlendirmektedirler. Söz gelimi hastası olan bir vatandaşın hastanede yer bulması, rapor alabilmesi, sağlık harcamalarını finanse edebilmesi vb. talepler, meclis üyesi rahat ulaşılabilir olduğundan, ilk önce ona gelmekle daha sonra meclis üyesi aracılığıyla partililere veya üyenin

²³ Yapımı tamamlanmış ve devam eden projeler için Bkz: <http://www.uskudar.bel.tr/tr/main/proje>
Erişim tarihi: 02.05.2015.

bağlı olduğu bir STK veya kuruma ileilmektedir. Görüşmeler sırasında da, sıklıkla gerek yüz yüze gerekse telefonla vatandaşların meclis üyelerine ulaştıkları, sorunlarını ve taleplerini dile getirdikleri gözlenmiştir. Ancak üyelerin hiçbiri “*sorun çözme*” mekanizmasında kendilerini birer aracı olarak tanımlamadıkları dikkat çekicidir. Bir üyenin sorun çözümünde kendi üzerine düşen rolü tanımlarken kullandığı “...*Sadece verilen vazifeyi hakkıyla yerine getirmek gayretindeyim. En az başkanımız kadar bize de sorumluluk yüklüyor vatandaşlarımız.*” (G10, 14.04.2015) ifadeleri üyenin kendi konumunu verilen vazifeyi yerine getirmek olarak algıladığını ancak yerel siyasetteki en önemli aktör olarak değerlendirilen başkanın varlığı kadar meclis üyesinin varlığının da önemini vurgulamaktadır. Bu durum Stone’un (1995) belirttiği gibi, kamu görevlileri seçilmek veya seçilenler tarafından atanmak durumunda olduklarından seçmen kitlelerine neredeyse bağımlı hale geldikleri ve onların istekleri doğrultusunda siyasa gündemini şekillendirdikleri veya görevlerini yerine getirdikleri yorumunu kuvvetlendirmektedir. Bir başka üyenin Stone’un argümanını destekler nitelikteki ifadeleri ise şöyledir: “*Toplumun senden beklediği görevlerle, mevzuatın engellediği durumlarda parayı gayri meşru yollardan bulup meşru bir alana aktarmak zorundasın. Allah ile senin aranda. Senden beklenti var çünkü. Biz otopark koluyuz meclis üyesi olarak. Bize verilmiş bir rol var onu oynuyoruz.*” (G7, 18.03.2015).

Meclis üyeliğiyle ilgili bir başka önemli husus ise üyelerin kendi parti gruplarını temsil edebilmekle ilgili olduğunu ifade etmeleridir. Bir üyenin “*Partinin kendine has kuralları var. Bu kuralları kabul etmeyen siyaset yapamaz bu partide. Tayyip Erdoğan’ın liderliğini kabul edecek AKP’de siyaset yapacak olan.*” (G7, 18.03.2015) şeklindeki ifadesi Üsküdar kentsel siyasetinde partinin ve liderin ağırlığının ne derece kuvvetli olduğuna yönelik yorumları kuvvetlendirir niteliktedir.

Bir görüşmecinin Üsküdar’ın Cumhurbaşkanı’nın yaşadığı yer olması dolayısıyla daha hızlı, daha önemli projeler yapılmaya çalışıldığını belirtmesi, Üsküdar kentsel siyasetinde iktidar tarafından kullanılan kaynakların arasında yalnızca materyal kaynakların olmadığı, Stone’un belirttiği gibi yetenekler, deneyimler, örgütsel bağlantılar ve enformel iletişim olanakları gibi kaynakların da olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Cumhurbaşkanı’nın Üsküdarlı olması da Üsküdar kentsel siyasetinin kendine özgü koşullarının başında gelmektedir.

SONUÇ

Toplum farklı amaçlar etrafında birleşmiş olan kesimlerden oluşmaktadır. Bu kesimler kentsel kaynakların paylaşımı konusunda farklı güç mücadeleleri ve güç dengeleri tarafından da şekillendirilmektedir. Kentleri şekillendiren etmenler düşünüldüğünde, farklı güç dengeleri ve siyasal süreçler arasındaki ilişki daha da önemli hale gelmektedir. Bu bağlamda, kentsel siyasetteki unsurların neler olduğu, hangi amaçla kentsel siyasette var oldukları, amaçları ve birbirleri ile ilişkilerinin yapısı ve içeriğini anlamak da önemli hale gelmektedir. Kentsel siyaset kent ölçeğindeki kişi, kurum ve kuruluşların, kent ve kent halkına ait sorun ve konuları ele alarak sürdürdükleri bir iktidar mücadelesi olarak tanımlandığında; yerel düzeydeki kaynakların kullanılarak, vatandaşların mutluluk, refah ve adaletini sağlamak üzere yerel iktidar ve otorite üzerinden kentsel aktörleri yönetmek anlamına gelmektedir. Belediyelerin kentsel politika alanında karar alıcı olarak belediye meclisi bir bütün olarak ve meclis üyelerinin her biri birer aktör olarak kentsel siyasetin önemli unsurları haline gelmektedir.

Bu tez çalışmasının çıkış noktası da tam olarak kentsel kaynaklarının dağıtımını etrafında hüküm süren güç mücadelesinde belediye meclis üyelerinin rolleridir.. Bu amaçla Üsküdar kentsel siyasetini kentsel rejim kuramı çerçevesinde incelemek çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Çalışmanın sorunsalı siyasal bir çerçevede ele alındığından çalışmanın ilk bölümünü oluşturan kuramsal çerçevede farklı kentsel siyasal yapı çözümleme yaklaşımları ortaya konulmuştur. Kuramsal nitelikli bu bölümde seçkinci kuram, çoğulculuk ve sınıf merkezli paradigma olmak üzere üç temel paradigmanın kentsel siyasal süreçleri açıklamada çizdikleri çerçevenin ne olduğu anlaşılmasına çalışılmıştır. Buna göre, seçkinci kuram elitlerin siyasal süreçleri belirleme ve etkilemedeki rolünü ortaya koyarken, çoğulcu paradigma birey ve birey temelli grupların siyasa oluşumuna etkilerini, sınıf merkezli paradigma ise, sermaye birikimi ve sınıf mücadelesinin siyasal süreçlerdeki rolünü ortaya koymaktadır.

Üç temel yaklaşımın da açıklayıcı bazı yönlerini bünyesinde birleştiren, ekonomi-politiğin, çoğulculuğun ve seçkinci yaklaşımın belirli yönlerinin bir sentezi olarak ortaya çıkan, gücün hangi toplumsal kesimin elinde bulunduğuyla değil, nasıl oluştuğuyla ilgilenen ve yönetimde çok aktörlü ortaklıklara vurgu yapan Kentsel Rejim Kuramı bu çalışmanın kuramsal çerçevesini oluşturmaktadır. Sahaya uygulanabilirlik açısından işlevsel olan yaklaşım, karmaşanın merkezi bir konuma sahip olması dolayısıyla karmaşık ilişkilerin analizi konusunda

zorluk da yaratmaktadır. Kentsel rejimin yerelliğe atfettiği özerklik, merkezi yönetimin ve ulusal aktörlerin kentsel kararlardaki etkinliğini göz ardı etmektedir. Bu çalışmada, bir kentsel alanda formel karar alma süreçlerine odaklanılacağından kentsel rejime dayalı bir politika yapma biçimi olup olmadığı sorgulanacak ve rejim analizinin bu özelliği çalışmanın sonuna kadar normatif bir husus olarak ele alınmaktadır. Stone'un (2004), Kentsel Rejim Kuramının bütünü açıklama iddiasında bulunmayan, ancak yerelin bütünü oluşturduğu bağlam içindeki siyasal yapısını çözümlenmeye odaklanan bir çerçeve sunduğu yönündeki açıklaması da saha çalışmasında göz önüne alınan unsurlardan biridir.

Çalışmanın saha araştırması bölümünde Üsküdar'da kentsel siyaset, 2014 yerel seçimleri sonrasında oluşan belediye meclisinin 11 üyesi ile yapılan derinlemesine görüşmenin bulguları ile birlikte analiz edilmiştir. Bu görüşmelerdeki amaç; Üsküdar kentsel siyasetini kentsel rejim kuramının ne derece açıklayıcı olabileceğini meclis üyeleri gözünden anlamaya çalışmaktır. Bu kapsamda meclis üyeleri rejim koalisyonlarının birer temsilcisi olarak değerlendirilmiş ve koalisyonun yapısı temsilcinin sorulara verdiği cevaplar ve değerlendirmeleri çerçevesinde anlaşılmaya çalışılmıştır. Yapılan görüşmelerden elde edilen bilgiler kentsel siyaseti yerelin kendi özgün koşullarında analiz etme amacını taşıyan kentsel rejim kuramının dört temel dayanağı çerçevesinde çözümlenmiştir. Bu dayanaklar şunlardır:

1- Üsküdar Belediye Meclis üyelerinin nasıl bir ilişki ağı içerisinde olduğu, hangi gruplarla işbirliği ve görüşme halinde oldukları.

2- Üsküdar'ın gelişimi ve sosyoekonomik özellikleri bakımından ikiye ayrılabilen kentsel mekanın politik gündemin şekillenmesindeki rolü.

3- Üsküdar kentsel siyaset alanında belirli bir koalisyon oluşup oluşmadığı, eğer bir koalisyon oluştuysa bunun ne derece sürdürülebilir olduğu.

4- Üsküdar kentsel siyasetinde iktidarın hangi tür kaynaklarla işbirliği içinde olduğu ve farklı grupların harekete geçirme potansiyeline sahip olduğu kaynakların neler olduğu.

Üsküdar kentsel siyasetine karar alıcılar olarak dahil olan belediye meclis üyelerinin ilişki içinde oldukları ağlar ve farklı toplumsal grupları anlayabilmek; kentsel rejimde koalisyonu oluşturan aktörlerin kimler olduğunu analiz etmek açısından önemlidir. Bu bağlamda, belediye meclis üyelerinin büyük çoğunluğunun hemşeri ve memleket derneklerinde

aktif oldukları, kendi konumlarını ve siyasal faaliyetlerdeki rollerini belirlemede bu derneklerin etkinlikleri ön plana çıkmaktadır. Ayrıca, bugün Türkiye siyasetinde, hem ulusal hem de yerel ölçekte ağırlığını hissettiren partinin belirleyiciliği, Üsküdar kentsel siyaset alanında da ortaya çıkmaktadır. Partinin örgütlenme biçiminin yerel siyasetteki ilişkilerde de baskın olduğunu, ilçe teşkilatı ve muhtarların kentsel koalisyondaki yerinin görünürlüğünün kuvvetli olduğunu söylemek mümkündür. Üsküdar’da belirli bir koalisyonun olduğu ancak, yapılan görüşmelerin yapısı ve milletvekilleri genel seçimleri öncesindeki siyasal ortamın da etkisiyle bu koalisyonun daha belirsiz ve muğlak bir görünüm arz ettiğini söylemek mümkündür.

Kentsel rejim analizi çerçevesinde koalisyondan bahsedilebilmesi için, koalisyon ortaklarının amaçlarına uygun bir siyasa gündeminin varlığının sorgulanması araştırma sorularının başında gelmektedir. Üsküdar’ın kentsel gelişimi ve sosyo-ekonomik özellikleri bağlamında iki farklı kentsel mekanın aktörlerine uygun bir siyasa gündeminin mevcudiyetinden bahsetmek mümkündür. Üsküdar’ın daha eski yerleşim alanları olan merkez mahallerindeki yapı stokunun eski ve depreme dayanaksız olması ile göçle gelen nüfusun yerleştiği çevre mahallelerdeki imar sorunu, Üsküdar’daki siyasa gündemini şekillendirmektedir. Üsküdar’ın kentsel gelişimi ve yerleşimin sabit olması ve arsa üretiminin kolay olmadığı bir bölge olması dolayısıyla, kent ekonomisi içindeki konumunu gayrimenkul fiyatlarındaki artış ve arsa üretilebilecek yerlerde imar problemlerinin çözümüyle elde edebilecek gibi görünmektedir. Bu nedenle, kentsel koalisyondaki aktörlerin yeri özellikle inşaat sektörünün temsilcisi olarak özel sektörün ağırlık kazandığı bir yapıya sahip olacağını söylemek mümkündür. Üsküdar’da bir diğer siyasa gündemi ise tarihi ve kültürel bir kentsel alan olan Üsküdar’da bu değerleri korumak ve yaşatmak çerçevesinde şekillenmektedir. İktidarın koalisyon aktörleri olan dernekler, eğitim sektörünün temsilcileri ve kültürel faaliyetlerde aktif olan örgütlerle birlikte “değerleri” birer kaynak dağıtıcı mekanizma olarak kullanarak, yeniden üretmekte ve kentsel siyasetin belirleyici bir unsuru olarak “değerleri” kullanmaktadır.

Üsküdar’da kentsel siyasette etkin olan aktörler dikkate alındığında; aktörler arası belirli bir işbirliği, amaç ortaklaşması veya uyuşması ve çıkar benzerliğini görebilmek mümkündür. Çalışmada bahsedildiği üzere, kentsel rejim bağlamında koalisyonun içerisinde olması gereken aktörlerin başında gelen özel sektörün, sermaye temsilcilerinin varlığının yapılan görüşmeler bağlamında görünür olduğunu söylemek mümkün değildir. Ancak, özel sektörün yerel

siyasetteki yeri diğer ağlar üzerinden kendini belli etmektedir. Koalisyondan bahsedilebilmesi için farklı aktörlerin koalisyona farklı kaynaklarını dâhil etmeleri ve aktörler arasında işbölümüne benzer şekilde bir birliktelik olması gerekmektedir. Bu bağlamda, Üsküdar kentsel siyasetinde farklı aktörlerin üstlendiği birbirinden farklı rollerden bahsetmek mümkündür. İktidarın karar verici ve uygulayıcı gücü bulunurken, dernekler aracılığıyla işbirliğine dâhil olan özel sektörün sermaye gücü, seçmeni harekete geçirebilme kabiliyeti olan parti teşkilatlarının siyasal gücü ve tüm bu işbirliğinin amacını belirli bir ağ içerisinde yayma ve temsil edebilme rolünü üstlenmiş sivil toplumun sosyal sermaye üretebilme gibi güçleri bulunmaktadır. Oluşan bu koalisyonun ne derece sürdürülebilir veya devamlı olup olmadığı ise yönetici koalisyonun harekete geçirdiği kaynaklara ve siyasa gündemine ilişkindir. Üsküdar’da yönetici koalisyonun devamlılığı parti ve partiyi destekleyen örgütler bağlamında açıklanmaktadır. Bu nedenle; koalisyonun devamlı olduğunu söylemek mümkündür.

Sonuç olarak, Üsküdar kentsel siyaseti kentsel rejim analizi çerçevesinde analiz edildiğinde, kentsel aktörler arasında belirli bir koalisyonun varlığı hissedilmekle birlikte; bu koalisyonun varlığının parti ve partiyi destekleyen gruplar üzerinden şekillendiğini söylemek mümkündür. Bu nedenle; koalisyonun siyasa gündeminin yalnızca yerele özgü koşullar çerçevesinde şekillenmediği, merkezi hükümetin ve ulusal siyasetin etkisinin Türkiye’ye özgü bir şekilde yerelde son derece hissedilir olduğunu söylemek mümkündür. Bu durum her ne kadar kentsel rejimin yerele atfettiği özerkliği ve özgünlüğe getirilen eleştirilerle paralel gibi görünüyorsa da özellikle Üsküdar’ın Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın yaşadığı ilçe olması nedeniyle, bu durum yerelin özgün koşulları çerçevesinde şekillenmekte, merkezi hükümet ve ulusal siyaset birer aktör olarak kentsel siyasetin içerisinde yer almaktadır. Farklı rejim tiplerinden Üsküdar kentsel siyasetini en iyi tanımlayan rejim tipinin mevcut koalisyonun varlığını korumaya yönelik rejimler olarak tanımlanan “süreklilik rejimi” olduğunu söylemek mümkündür. Bu çalışma kentsel siyaseti belediye meclis üyeleri gözünden analiz etme amacı taşıdığından, merkezi hükümetin, iş dünyasının ve diğer yerel üstü aktörlerin işbirliği içerisindeki etkinliğinin anlaşılması çok aktörlü ve çok sektörlü bir görüşmecî profiline odaklanan bir çalışmanın konusu olarak yerel siyaset alanına ışık tutabilecektir.

EK: BELEDİYE MECLİSİ ÜYELERİ GÖRÜŞME SORULARI

Üyenin Konumu: Meclis üyesi... Komisyon üyesi... Meclis başkanlığı... meclis divanı....

Görüşme Yeri:

Görüşme Tarihi:

(Cinsiyeti: K.... E....)

Mensup Olduğunuz Parti:.....

Partide bir göreviniz var mıydı?:..... Şuan var mı?.....

Doğum Yeriniz: İli..... İlçesi.....

İstanbul'a hangi tarihte geldiniz?.....

Doğum Tarihiniz (yıl):.....

Kaç yıldır Üsküdar'da yaşıyorsunuz?.....

En son bitirdiğiniz okul.....

Geçiminizi sağladığınız iş.....

İşyeriniz hangi ilçede?.....

Kaç dönemdir meclis üyesisiniz?

Toplantılarına ve etkinliklere aktif olarak katıldığınız dernekler?

1. Meclis üyeliğine nasıl seçildiniz? Aday adayı olma ve listeye girme hikayenizi biraz anlatır mısınız? Aday gösterilme ve seçim sırasında kimlerden destek aldınız?

- i. Nasıl aday adayı oldunuz?
- ii. Listede nasıl yer aldınız?

2. Sizce bir meclis üyesinin en önemli görevi nedir?

3. Sizce, Belediye meclis üyeliği niçin önemli?

4. Sizce Üsküdar Belediyesi'nin en öncelikli konusu ne olmalı?

5. Sizce Üsküdar'ın sorunları neler? Bu sorunların altında yatan nedenlerin neler olduğunu düşünüyorsunuz?

6. Meclis üyesi olarak belediye bürokrasisi, Belediye Başkanı, meclis, büyükşehir belediyesi olan ilişkilerinizi biraz anlatabilir misiniz?

Belediye Bürokrasisi ile:

Belediye Başkanı ile:

CHP veya AK Parti ile (iktidar ve muhalefete göre değişebilir)

Bölge milletvekilleri ile:

7. Sizce, belediye meclisi Üsküdar'daki farklı grupları temsil edebiliyor mu?

8. Hangi gruplarla daha sık görüşüyorsunuz, birlikte oluyorsunuz veya hangi gruplara daha fazla vakit ayırıyorsunuz?

Not: *Hemşehri dernekleri, iş adamları, muhtarlar, partiler vb. gibi cevaplar aranacak.*

9. Size daha çok hangi tür talepler geliyor?

Not: iş bulma, sağlık sorunları, partileri şikayet, kamu kurumlarında aracılık, konut, altyapı, bürokratları şikayet, maddi yardım

10. Talepler daha çok kimlerden geliyor?

11. Toplumsal gruplardan size gelen talepleri nasıl değerlendiriyorsunuz ve nerelere iletiyorsunuz?

12. Size gelen taleplerden herhangi birini doğrudan meclis gündemine taşıdığınız oldu mu? Örnek verebilir misiniz?

13. Belediye meclisinin karar alma sürecini etkilemede ilçe sakinlerinin en fazla kullandığı yöntemleri sıralayabilir misiniz?

- (....) Meclis üyeleri ile bağlantı kurmak
- (....) Belediye başkanı ve yöneticiler ile bağlantı kurmak
- (....) Taleplerini yazılı olarak bildirmek
- (....) Sivil toplum örgütleri kanalıyla iletmek
- (....) Gösteri, protesto vb. eylemlerde bulunmak
- (....) Diğer.....

Bu yöntemlerden hangilerinin daha etkili olduğunu düşünüyorsunuz?

14. İstanbul içerisinde değerlendirdiğinizde Üsküdar hangi yönleriyle diğer ilçelerden farklılaşıyor, Üsküdar'ı öne çıkaran özellikleri neler?

15. Bir belediye meclisi üyesi olarak hangi grupları temsil etmek sizin için öncelikli?

16. Belediye meclisi üyesi olarak tam olarak hangi grubu temsil ettiğinizi düşünüyorsunuz?

siyasi parti, hemşehrisi olduğum bölge, meslek grubu, diğer?

17. Üsküdar'ın Belediyesinin işleyişi ve faaliyetleri üzerinde kimlerin veya hangi grupların daha etkili olduğunu düşünüyorsunuz?

18. İlçedeki kamu kurum ve kuruluşları ile belediyenin işbirliği ne düzeyde, biraz anlatabilir misiniz?

19. Sizce Yerel Siyaset nedir?

20. Belediye meclisi üyesi olarak farklı görevlere katkınızı (veya farklı görevlerdeki etkililiğinizi) nasıl tanımlarsanız?

yerel halkın sorunlarının çözülmesine katkı sağlanması süreci

yerel halkın taleplerinin belediyeye iletilmesi sürecine katkı sağlanması

belediyenin temel önceliklerinin ve hedeflerinin belirlenmesi sürecine katkı sağlanması

belediye yönetiminin denetlenmesi sürecine katkı sağlanması

belediye yönetimine, başkanlığa destek olmak

21. Üsküdar Belediyesinin mali kaynaklarının yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?

22. Üsküdar Belediyesi 2015 bütçesi yapılırken hangi alana daha fazla kaynak ayrıldı, biraz anlatabilir misiniz?

23. Belediye meclis üyeliği seçiminde tercihli liste uygulaması konusunda ne düşünüyorsunuz? Belediye meclis üyeliği seçiminde dar bölge uygulaması konusunda ne düşünüyorsunuz?

i. Üsküdar 45 farklı seçim bölgesine ayrılması ve her bölgeden bir üye seçilmesi konusunda ne düşünüyorsunuz? Bu sistemin avantajları ve mahsurları neler olabilir?

24. Belediye başkanının hangi gruplardan destek aldığını düşünüyorsunuz?

25. Mustafa Kara dönemiyle karşılaştırdığınızda başkanın etkinliğini nasıl değerlendirirsiniz? Başkan hangi gruplarla daha etkileşimli çalışıyor, bir önceki döneme göre hangi gruplar daha etkili veya daha az etkili?

KAYNAKÇA

- Aksu Çam, Ç., (2013). *Yerelleşme ve Yerel İktidar*, İstanbul: Beta Yayınları.
- Alada, A., (1990). “Türk Belediyeciliğine Kronolojik Yaklaşım (1930-1990)”, *Türk Belediyeciliğinde 60 Yıl, Uluslararası Sempozyum*, Ankara, 23/24 Kasım 1990, Ankara Büyükşehir Yayınları, ss: 119-143.
- Alkan, A., (2005). *Yerel Yönetimler ve Cinsiyet -Kadınların Kentte Görünmez Varlığı*, Ankara: Dipnot Yayınevi.
- Alkan, H., Taş, İ., (2007). *Yerel Siyasetin Dönüşümü: Afşin Örneği*, İstanbul: Kesit.
- Alver, K., (2012). “Kent İmgesi”, *Kent Sosyolojisi*, (Edt.) Alver, K., Ankara: Hece Yayınları, ss: 475-496.
- Arıkboğa, E., (2007). “Büyükşehirlerde Kararları Kim Alıyor? Büyükşehir Belediye Meclislerinde Temsil Sorunu ve Çözüm Önerileri”, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 16(1), ss:31-54.
- Arıkboğa, E., (2008). “Yerel Yönetimler ve Organları: Organlar Arası İlişkilerin Üç Boyutlu Analizi”, *Türkiye’de Yerel Yönetimler*, (Edt.) Bozlağan, R., Demirkaya, Y., İstanbul: Nobel Yayınları, ss: 157–203.
- Arıkboğa, E., (2012). “Belediye Meclislerinde Karar Verme Sürecinin Temel Dinamikleri”, *Kamu Yönetimi ve Siyaset Biliminde Karar Verme*, (Edt.) Fatih Kırışık ve Özgür Önder Ankara: Orion Kitabevi, ss: 119 – 142.
- Arıkboğa, E., Oktay, T., ve Yılmaz, N., (2007). *Yeniden Yapılanma Sonrasında Belediye Meclisleri: İstanbul Örneği*, İstanbul, Beta Yayınları.
- Arlı, A., (2012). “Şehir Sosyolojisi: 1970 Öncesi Tartışmalar Hakkında Bir Yeniden Değerlendirme”, *Kent Sosyolojisi*, (Edt.) Alver, K., Ankara: Hece Yayınları, ss: 107-149.
- Arslan, A., (2003). Eşitsizliğin Teorik Temelleri: Elit Teorisi, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (6) 2003 / 2, ss: 115-135.
- Aslanoğlu, R., (2000). *Kent Kimlik ve Küreselleşme*, Bursa: Asa Kitabevi.
- Aydınlı, H. İ., (2003). 1980 Sonrası Türk Belediye Sisteminde Yeni Liberal ve Desantralist Eğilimler, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 5, Sayı 1, ss: 73-86.
- Ayman Güler, B., (2005). *Devlette Reform Yazıları*, Ankara: Paragraf Yayınları.
- Azaklı, S., Özgür, H., (2005). “Belediye Organları ve Organlar Arası İlişkiler: Başkan, Meclis ve Encümen,” *Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar-I Reform*, (Edt.) Özgür, H., Kösecik, M., Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, , ss: 297-319.

- Barker, R. S., (1990). *Political Legitimacy and the State*. Oxford: Clarendon Press.
- Bayraktar, U., (2007). 'Turkish Municipalities: Reconsidering Local Democracy Beyond Administrative Autonomy', *European Journal of Turkish Studies*, Articles , Articles, [URL : http://www.ejts.org/document1103.html](http://www.ejts.org/document1103.html).
- Bayram, A. K., (2003). “İktidar Çözümlerinde Bir Mihenk: Michel Foucault”, *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi* (7) / 2, ss: 33-47.
- Belediye Meclis Üyeleri Rehberi*, Türkiye’de Yerel Yönetim Reformunun Uygulanmasının Devamına Destek Projesi/LAR II, <http://www.migm.gov.tr/Dokumanlar/BelediyeMeclisUyeleriRehberi.pdf> Erişim tarihi: 13.02.2015.
- Belge, M., (2003). “Sivil Toplum Nedir?”, *Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları-1*, İstanbul Bilgi Üniversitesi, http://stk.bilgi.edu.tr/docs/belge_std_1.pdf Erişim tarihi: 10.02.2015.
- Bostanoğlu, Ö., (1990). “Türk Belediyeciliğinde Güncel Tarihsellik”, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 23, Sayı 2, Haziran, ss:74-93.
- Brenner, N., (2001). “The Urban Question as a Scale Question: Reflection on Henri Lefebvre, Urban Theory and the Politics of Scale”, *International Journal of Urban and Regional Research* 24(2), ss: 361– 78.
- Buğra, A., Savaşkan, O., (2014). *Türkiye’de Yeni Kapitalizm*, (çev.) Doğan, B., İstanbul: İletişim Yayınları.
- Cochrane, A., (2007). *Understanding Urban Policy: A Critical Approach*. Oxford: Blackwell.
- Çaha, Ö., (2003). “Bir Kez Daha Sivil Toplum Üzerine”, *Sivil Toplum Dergisi*, Sayı: 1.
- Çevikbaş, R., (2008). Türkiye’de Yerel Yönetimlerde Yerel Özerklik ve İdari Vesayet, *Yerel Siyaset Dergisi*, 3(32), ss: 74-86.
- Çitçi, O., (1989). *Yerel Yönetimlerde Temsil -Belediye Örneği*, Ankara: TODAİE Yayını.
- Çukurçayır, M.A., (2003). “Çok Boyutlu Bir Kavram Olarak Yönetişim”, *Çağdaş Kamu Yönetimi-I*, (Edt.) Acar, A., Özgür, H., Ankara: Nobel Kitabevi.
- Dahl, R., (1961). *Who Governs?*, Yale University Press, New Haven.
- Dursun, D., (2004), “Üsküdar’da Mahalli İdareler Seçimleri (1984-1999)”, *Üsküdar Sempozyumu I Bildiriler Kitabı*, C. I, İstanbul: Üsküdar Belediyesi Yayınları.
- Duru, B., Alkan, A., (2002). *20. Yüzyıl Kenti*, İstanbul: İmge Kitabevi.
- Erder, S., (1996). *İstanbul’a Bir Kent Kondu: Ümraniye*, İstanbul: İletişim Yayınları.

- Erder, S., İncioğlu, N., (1996). *Türkiye’de Yerel Yönetimler*, Yeni Yüzyıl Kitaplığı, Türkiye’nin Sorunları Dizisi- 23.
- Erder, S., İncioğlu, N., (2008). *Türkiye’de Yerel Politikanın Yükselişi: İBB Örneği, 1984-2004*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erder, S., İncioğlu, N., (2013), "İkinci Baskıya Önsöz", *Türkiye’de Yerel Politikanın Yükselişi*, 2. Baskı, Bilgi Üniversitesi Yayınları, ss: IX- XXVII.
- Erençin, A., (2004). "Türk Yerel Yönetim Sisteminin Kısa Tarihi ve 2004 Yılı Reformu", *Dünden Bugüne Yerel Yönetimlerde Yeniden Yapılanma, Yerel Yönetimler Kongresi Bildiriler Kitabı*, (Edt.) Akdemir, A., Gümüş, M., Palabıyık, H., ve Şener, S., Çanakkale: Pozitif Matbaacılık.
- Erençin, A., (2007). "Türkiye’de Belediye Başkanlığı’nın Gelişimi ve Artan Önemi", *Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar II – Uygulama*, (Edt.) Özgür, H., Kösecik, M., Ankara: Nobel Yayınları, ss: 334 - 353.
- Eryılmaz, B., (1995). "Yerel Yönetim Sendromu", *Yeni Türkiye*, Yıl 1, Sayı 4, Mayıs-Haziran, ss: 340-346.
- Eryılmaz, B., (2002). "Belediyelerde Demokrasi Geleneği ve Değişim İhtiyacı", *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, C.11.
- Es, M., (2008). "Osmanlı Devletinde Mahalli İdareler", *Yerel Siyaset Dergisi*, S:27, Mart, ss: 29–38.
- Fainstein, S. S., ve Hirst C., (1995). "Urban Social Movements" *Theories of Urban Politics*, (Edt.) Gerry Stoker, Harold Wolman ve David Judge, Sage Publications, ss: 181-204.
- Faroğı, S. (1993). *Osmanlı’da Kentler ve Kentliler*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Friedmann, J. (1986) The World City Hypothesis, *Development and Change*, 17, ss: 69-83.
- Geddes, M., (2009). "Marxism and Urban Politics", *Theories of Urban Politics*, (Edt.) Davies, J., Imbroscio, D., London: Sage Publications, ss:55-72.
- Geniş, Ş., (2011). "Küreselleşme, Kent ve Kültür", *İdealkent Dergisi*, Sayı 3.ss: 48-61.
- Gottdiener, M., (2001). "Mekan Kuramı Üzerine Tartışma: Kentsel Praksise Doğru", *Praksis, Kent ve Kapitalizm*, ss: 248-269.
- Görmez, K., (1997). *Yerel Demokrasi ve Türkiye*, Ankara: Vadi Yayınları.
- Gül, H., Kiriş, H.M., Negiz, N., & Gökdayı, İ., (2014). *Türkiye’de Yerel Yönetimler ve Yerel Siyaset*, Ankara: Detay Yayıncılık.

- Güler, B.A., (1998), "Küreselleşme Döneminde Yerel Yönetimler", *Sivil Toplum İçin Kent, Yerel Siyaset ve Demokrasi Seminerleri*, WALD, İstanbul, ss: 133-164.
- Güllüpnar, F., (2012). "Kent Sosyolojisi Kuramları Üzerine Bir Literatür Değerlendirmesi", *Çağdaş Yerel Yönetimler (TODAİE)*, Cilt 21(3), ss: 1-29.
- Gündüzöz, İ., (2012). *Belediye Ekonomisi*, TBB Yayınları.
- Güngör, S. (2010). "14 Mayıs 1950 Seçimleri ve CHP'de Bunalım" *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:21, ss:193-208.
- Gürboğa, N., (2008). "Osmanlı Taşrasında Belediye İdaresi: Alanya Belediyesi (1914-1915)", *ÇTTAD (Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi)*,VII/16-17, (Bahar-Güz), ss: 165-185.
- Harding, A., (1995). "Elite Theory and Growth Machines", *Theories of Urban Politics*, (Edt.), D. Judge, G. Stoker ve H. Wolman, London: Sage, ss: 35-53.
- Harding, A., (1998) "The History of Community Power", *Theories of Urban Politics*, (Edt.) Jonathan S. Davies ve David L. Imbroscio, London: Sage Publications, ss: 27-39.
- Harrison, T., (2000). "Urban Policy: Addressing Wicked Problems", (Edt.) Nutley, S., Davies, H., ve Smith, P., *What Works? Evidence-Based Policy And Practice in Public Services*. Bristol: The Policy Press, ss: 207-228.
- Harvey, D., (2002). "Sınıfsal Yapı ve Mekansal Farklılaşma Kuramı", *Yirminci Yüzyıl Kenti*, (Edt.), Alkan, A., Duru, B., İstanbul: İmge Yayınevi.
- Herzog, L., (1991). "Cross-national Urban Structure in the Era of Global Cities: The US-Mexico Transfrontier Metropolis", *Urban Studies*, 28 (4), ss: 519-533.
- Huntington, S.P., (1965). "Siyasal Gelişme ve Siyasal Bozulma", (çev.) Özbudun, E., <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/337/3439.pdf> Erişim tarihi: 11.02.2015.
- Jordan, A.G. (1993). "The Pluralism of Pluralism: An Anti-Theory?", *Political Studies*, 38, ss: 286-301.
- Judge, D., Stoker, G., ve Wolman H., (1995). "Urban Politics and Theory. An Introduction", *Theories of Urban Politics*, (Edt.) David Judge, Gerry Stoker ve Harold Wolman, London: Sage Publications, ss:1-13.
- Kalaycıoğlu, E., (1983). *Karşılaştırmalı Siyasal Katılma*. İstanbul: İ.Ü. Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları.
- Karabıçak, M., (2006). "Demokrasilerde Sivil Toplum Örgütlerinin Önemi ve Yerel Yönetimlerin Güçlenmesine Etkileri", *Yerel Siyaset (Sivil Toplum-Yerel Siyaset)*, Yıl: 1, Sayı. 7, Temmuz, ss: 72-75.

- Karaman, M., (2004). “Üsküdar’ın Türkiye Kimliği: Üsküdar Anadolu”, *Üsküdar Sempozyumu I Bildiriler Kitabı*, C. I, İstanbul: Üsküdar Belediyesi Yayınları.
- Kamu Yönetimi Araştırma Projesi (KAYA), (1992). Yerel Yönetimler Araştırma Grubu Raporu, TODAİE Yayın No:247, Ankara.
- Keleş, R., (1998). “Türkiye’de Yerel Siyaset / Yerel Yönetimler – Yapı, İşleyiş”, *Sivil Toplum İçin Kent, Yerel Siyaset ve Demokrasi Seminerleri*, WALD, İstanbul, ss: 115-131.
- Keleş, R., (1998). *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Keleş, R., (2002). *Kentleşme Politikası*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Keleş, R., (2004). *Kentleşme Politikası, Genişletilmiş 8. Baskı*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Keleş, R., (2006). *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, Ankara: Cem Yayınevi.
- Keyder, Ç., (1992). İstanbul’u Nasıl Satmalı, İstanbul, 3, ss: 81-85.
- Kıray, M., (1998). “Toplumsal Değişme ve Kentleşme.” *Kentsel Bütünleşme*, Ankara: Türkiye Gelişme Araştırmaları Vakfı Yayını.
- Kıray, M., (2000). *Ereğli: Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası*, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Kıray, M., (2002). “Hayatımda Hiç Arkaya Bakmadım”, *Mübeccel Kıray’la Söyleşi*, İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Kiriş, H. M., Gül, H., (2008). “Türkiye’de Siyasal Eğilimlerin Dönüşümü: Yerel Seçimler Bağlamında Bir Çözümleme”, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 41 Sayı 2 Haziran, ss: 101-129.
- Koçak, A., (2008). *Ankara Atatürk Bulvarı’nın Toplumsal ve Mekânsal Üretimi*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Köse, H. O., (2004). “Yerel Yönetim Olgusu ve Küreselleşme Sürecindeki Yükselişi”, *Sayıştay Dergisi*, Sayı 52, ss: 3-42.
- Kurtoğlu, A., (2004). *Hemşerilik ve Şehirde Siyaset: Keçiören Örneği*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kurtuluş, H., Türkün, A. (2005). “Giriş”, *İstanbul’da Kentsel Ayırışma*, (Der.) H. Kurtuluş, İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Lefebvre, H., (1991). *The Production of Space*, United Kingdom: Blackwell Publishing.
- Lineberry R.L., Sharkansky, I., (1978). *Urban Politics and Public Policy*, 3.rd Edition, New York: Harper&Row,

- Logan, J., ve Molotch, H., (2005). "The City as a Growth Machine", *The Urban Sociology Reader*, (Edt.), Lin. J., Mele, C., Oxon: Routledge, ss: 97-106.
- Mollenkopf, J., (1992). "How to Study Urban Political Power", *The City Reader / second edition*, (edt.) R.T. LeGates ve F. Stout , Routledge, Suffolk, ss:219-228.
- Mossberger, K., Stoker, G., (2001). "The Evolution of Urban Regime Theory, the Challenge of Conceptualization", *Urban Affairs Review*, 36(6), ss: 810-835.
- Nadaroğlu, H., (1998). *Mahalli İdareler*. İstanbul: Sermet Matbaası.
- Oktay, T., (1998). "Türkiye’de Büyükşehir Belediye Yönetiminin Tarihsel Gelişimi Ve Mevcut Sistemin Değerlendirilmesi", *Marmara Üniversitesi SBE. Öneri Dergisi*, ss: 63-70.
- Oktay T., (2010). "Yerel Yönetim Reformu'nun İl Özel İdarelerine Etkileri: Kocaeli Örneği", *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, cilt.19, ss: 75-100.
- Oktay, T., (2013). *Yerel Siyaset Bağlamında Belediye Meclis Komisyonları*. İstanbul: MBB Yayınları.
- Ortaylı, İ., (1977). "İstanbul’un Mekânsal Yapısının Tarihsel Evrimine Bir Bakış", *Amme İdaresi Dergisi*, C.10, No.2, İstanbul.
- Ortaylı, İ., (1985). *Tanzimat’tan Cumhuriyete Yerel Yönetim Geleneği*, İstanbul: Hil Yayınları.
- Ortaylı, İ., (2000). *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840-1880)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Ökmen, M., Parlak, B. (2010). *Kuramdan Uygulamaya Yerel Yönetimler–İlkeler, Yaklaşımlar ve Mevzuat*, İstanbul: Alfa Aktüel Yayını, 2. Baskı.
- Öktem, B., (2006). "Neoliberal Küreselleşmenin Kentlerde İnşası: AKP’nin Küresel Kent Söylemi ve İstanbul’un Kentsel Dönüşüm Projeleri", *Planlama Dergisi*, 2006 (2).
- Özbudun, E., (1975), *Türkiye’de Sosyal Değişme ve Siyasal Katılma*, Ankara: AÜHF Yayınları, No.363.
- Özden, P.P., Ün H. K., ve Yusuf İnce, (2007). *Kentsel Suç, Mekan ve Dönüşüm: Üsküdar ve Fatih İlçeleri Üzerinden Sorgulama*, http://www.academia.edu/8950217/Kentsel_Su%C3%A7_Mekan_ve_D%C3%B6n%C3%BC%C5%9F%C3%BCm_%C3%9Csk%C3%BCdar_ve_Fatih_%C4%B0l%C3%A7eleri_%C3%9Czerinden_Sorgulama Erişim tarihi: 10.02.2015.
- Özer, M. A., (1999). "Merkezi Yönetim ile Yerel Yönetimler Arasındaki Görev Bölüşümü", *Yerel Gündem*, Yıl 1, Sayı 9, Eylül, ss: 30-41.
- Parker, S., (2004). *Urban Theory and Urban Experience Encountring the City*, Taylor & Francis e-Library.

- Parkinson, M., (2009). "Twenty-Five Years Of Urban Policy in Britain—Partnership, Entrepreneurialism or Competition?", *Public Money & Management*, 16:3, ss: 7-14.
- Pınarcıoğlu N.Ş., Kanbak, A., ve Şiriner, M., (2010). "Kent Kuramları", *Türkiye Perspektifinden Kent Sosyolojisi Çalışmaları*, (Edt.) Örgen Uğurlu, Nihal Ş. Pınarcıoğlu, Ayşegül Kanbak, Makbule Şiriner, İstanbul: Örgün Yayınevi.
- Pickvance, C. G., (1995). "Marxist Theories of Urban Politics" *Theories of Urban Politics*, (Edt.), D. Judge, G. Stoker ve H. Wolman, London: Sage Publications, ss: 253-275.
- Sakal, M., (2000). "Türkiye’de Yerel Yönetimlerde Yeniden Yapılandırma Sorunu: Tarihsel Perspektiften Bir Değerlendirme", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, Cilt 5, Sayı 1, ss: 119-140.
- Saran, U., (2005). "Türk Kamu Yönetiminde Değişimin Genel Çizgisi: Reform Arayışlarının Karşısındaki Beklentiler ve Güçlükler", *Bilgi Çağında Türk Kamu Yönetiminin Yeniden Yapılandırılması-I*, (Edt.) Nohutçu, A., Balcı, A., İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, ss: 37-53.
- Sassen, S., (1991). *The Global City: New York, London, Tokyo*, Princeton University Press.
- Saunders, P. R., (1979). *Urban Politics: A Sociological Interpretation*, London: Hutchinson.
- Serter, G., (2014) Şikago Okulu Kent Kuramı: Kentsel Ekolojik Kuram, *Planlama Dergisi*, Cilt:23, Sayı:2, ss:67-76.
- Stoker, G., (1995), "Regime Theory and Urban Politics", *Theories of Urban Politics*, (Edt.), D. Judge, G. Stoker ve H. Wolman, London: Sage Publications, ss: 54-71
- Stone, C. N., (1993). "Urban Regimes and the Capacity to Govern: A Political Economy Approach", *Journal of Urban Affairs*, Vol.15, No.1.
- Stone, C. N., (1989). *Regime Politics: Governing Atlanta 1946-1988*, Lawrence: University Press of Kansas.
- Stone, C.N., (1998). "Regime Analysis and the Study of Urban Politics, A Rejoinder", *Journal of Urban Affairs*, 20(3), ss:249-260.
- Stone, C. N., (2001). "The Atlanta Experience Re-Examined: The Link Between Agenda And Regime Change", *International Journal of Urban and Regional Research* 25 (1), ss: 20–34.
- Stone, C. N., (2005). "Looking Back to Look Forward: Reflections on Urban Regime Analysis". *Urban Affairs Review*. Vol. 40, No. 3, ss:309-341.
- Şahin, S.Z., (2013). "Yaşanabilirlik İlkesi Üzerinden Türkiye’de Kentsel Dönüşüm Sürecinin Bir Kamu Politikası Aracı Olarak Değerlendirilmesi", *Kamu Politikası: Kuram ve Uygulama* (Der.) Yıldız, M., Sobacı, M.Z., Liberte Yayınları, ss: 520-549.

- Şengül, H.T., (1999). ‘Yerel Yönetim Kuramları: Yönetimden Yönetişime’, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, Cilt: 8, Sayı: 3, Temmuz.
- Şengül, H.T., (2001). *Kentsel Çelişki ve Siyaset*, Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi (WALD) Yayını, İstanbul: Demokrasi Kitaplığı.
- Şengül, R., (2011). *Yerel Yönetimler, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 2. Baskı*, Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Şentürk, H., (2006), *Yerel Siyaset*, Okutan Yayıncılık.
- Tekeli, İ., (1983). “Yerel Yönetimlerde Demokrasi ve Türkiye’de Belediyelerin Gelişimi”, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 16, Sayı 2, Haziran, ss:7-21.
- Tekeli, İ., (1998). “Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde Kentsel Gelişme ve Kent Planlaması”, *75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık*, (Der.) Sey, Y., Özkan, D., Tarih Vakfı, İstanbul, ss: 1-24.
- Tekeli, İ., (2011). “Kent, Kentleşme ve Türkiye Deneyimi”, *Kent, Kentli Hakları, Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm, İlhan Tekeli Toplu Eserleri-20*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, ss: 27-48.
- Tekeli, İ., (2011). “Kentleşmenin Tanımı ve Kentleşmeye İlişkin Kavramlar”, *Kent, Kentli Hakları, Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm, İlhan Tekeli Toplu Eserleri-20*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, ss: 16-26.
- Tönnies, F., (2000). "Gemeinschaft ve Gesellschaft", *Şehir ve Cemiyet*, (Çev.) Ahmet Aydoğan, İstanbul: İz Yayıncılık.
- Turan, A. E., (2008), *Türkiye’de Yerel Seçimler*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Turan, M., Duru, B., (2014). “Anakentin Zayıf Halkaları: İlçe Belediyeleri”, *Uluslararası Türk Dünyası Yerel Yönetimler Sempozyumu*, (Edt.) İşçioğlu, D., KKTC, 2014, ss: 283-291.
- Uzbek, H. M., (2008). *Dönüştürücü ve Korumacı Güçler Arasında Yaşanan Çatışmanın Rejim Kuramı Bağlamında İncelenmesi: İstanbul Boğaziçi Alanı Örneği*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Uzbek, H., Dinçer, İ., (2009). Kentsel Rejim Kuramının Türkiye’deki Kentleşme Dinamiklerinin Açıklanmasında Uygulanabilirliği Üzerine Kuramsal Bir Tartışma. *Megaron- YTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi*. C:4. S:1. ss: 16–26.
- Üsküdar Belediyesi 2014 Faaliyet Raporu, Nisan 2015.
- Üsküdar Belediyesi 2015-2019 Stratejik Plan, Ekim 2014.

- Varol, M., (1989). *Yerel Siyasetin Demokratikleşmesi*, Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Weber, M., (2000). *Şehir-Modern Kentin Doğuşu*, (çev.) Ceylan, M., İstanbul: Bakış Yayınları.
- Wirth, L., (2002). “Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentlileşme”, *20. Yüzyıl Kenti*, (Der., Çev.)Duru, B., Alkan, A., İstanbul: İmge Kitabevi, ss: 77-107.
- Yanık, M., Özcan, H., (2007). *Siyasi Partiler Hukuku*, İstanbul: Der Yayınları.
- Yaylı, H., (2008). *Türkiye’de Belediyelerin Yeniden Yapılandırılması: 2004 Belediye Reform Çalışmalarının Değerlendirilmesine Yönelik Bir Çalışma*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yerinden Yönetim Yerel Yönetim,
T.C. İçişleri Bakanlığı Araştırma ve Etütler Merkezi (AREM),
“http://www.arem.gov.tr/ortak_icerik/arem/Projeler/Arastirma_raporlari/trafik/B1.pdf”, Erişim tarihi: 30.03.2015.
- Yıldırım, S., (1990). "Yerel Yönetim ve Demokrasi" *Türk Belediyeciliğinde 60. Yıl Uluslararası Sempozyumu*, Ankara B.Ş.B. - İÜLA-EMME, Ankara.
- Yılmaz, N., (2010). “Farklılaştırıcı ve Ayrıştırıcı Bir Mekanizma Olarak Kentleşme”, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, ss:249-267.

İnternet Kaynakları

2. Metro Hattında Yüzde 50 Fiyat Artışı, <http://www.ntv.com.tr/arsiv/id/25421505>; Erişim tarihi: 01.03.2015.
2. Metro Hattında Yüzde 50 Fiyat Artışı, <http://www.uskudar34.com/haber/6272-emlak-ve-imar-2-metro-hattinda-yuzde-50-fiyat-artisi.html> Erişim tarihi: 01.03.2015.
- 2014 Yılı Mahalli İdarelerin Seçilmiş Görevlilerine İlişkin Bilgiler, <http://www.migm.gov.tr/IstatistikiBilgiler.aspx?DetayId=1> Erişim tarihi: 30.12.2014.
- 2010-2013 İstanbul Bölge Planı, <http://www.istka.org.tr/content/pdf/IBP-istanbul-bolge-plani-2010-2013.pdf> Erişim tarihi: 15.02.2015.
- 30 Mart 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimleri Kazanan Adayların Cinsiyet Profili, http://www.ysk.gov.tr/ysk/faces/HaberDetay?training_id=YSKPWCN1_4444004534&afrLoop=31050593579786092&afrWindowMode=0&afrWindowId=6kiin7yz8_37#%40%3F_afrWindowId%3D6kiin7yz8_37%26_afrLoop%3D31050593579786092%26training_id%3DYSKPWCN1_4444004534%26_afrWindowMode%3D0%26_afrWindowId%3D6kiin7yz8_49 Erişim tarihi: 02.02.2015.
- 30 Mart 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimleri Kazanan Adayların Yaş Grubu Profili, http://www.ysk.gov.tr/ysk/faces/HaberDetay?training_id=YSKPWCN1_4444004534&afrLoop=3116733057697478&afrWindowMode=0&afrWindowId=m3ej2l2cl_1#%40%3F_afrWindowId%3Dm3ej2l2cl_1%26_afrLoop%3D3116733057697478%26training_id%3DYSKPWCN1_4444004534%26_afrWindowMode%3D0%26_afrWindowId%3Dm3ej2l2cl_13 Erişim tarihi: 02.02.2015.

- 5393 Sayılı Belediye Kanunu,
<http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5393.html>
- Ak Parti Üsküdar Belediye Meclis Üyeleri Belli Oldu, <http://www.uskudar34.com/haber/7695-secim-2014-ak-parti-uskudar-belediye-meclis-uyeleri-belli-oldu.html> Erişim tarihi: 05.02.2015.
- Belediye Meclis Üyesi Olmak,
<http://www.belediyedeniz.com/kutuphane/makale/2463/belediye-mecli-uyesi-olmak>
Erişim tarihi: 20.02.2105.
- Belediye Meclisi Çalışma Yönetmeliği,
<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspix?MevzuatKod=7.5.9529&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=> Erişim tarihi: 05.05.2015.
- CHP Üsküdar Belediye Başkan Adayı İhsan Özkes'in seçim vaatleri
,<http://gundeminiz.com/content.asp?cid=2940#.VVHHI7tHw> Erişim tarihi: 25.03.2015.
- CHP Üsküdar Belediye Meclis Üyeleri Belli Oldu, <http://www.uskudar34.com/haber/7692-secim-2014-chp-uskudar-belediye-meclis-uyeleri-belli-oldu.html> Erişim tarihi: 05.02.2015.
- Dersaadet ve üç İSTANBUL, <http://www.ibb.gov.tr/sites/ks/tr-TR/0-Istanbul-Tanitim/Tarihi/Pages/Dersaadet-Uc-ISTANBUL.aspx> Erişim tarihi: 08.02.2015.
- Güncel Posta, AK Parti Üsküdar Belediye Başkan Adayı Hilmi Türkmen'in 2023 hedefi, 25.02.2014,
<http://www.guncelposta.com/USKUDAR/16116-AK-Parti-Uskudar-Belediye-Baskan-Adayi-Hilmi-Turkmen-in-2023-hedefi.html>.
Erişim tarihi: 05.03.2015.
- İllerin Köy Sayıları, http://www.migm.gov.tr/Istatistik/İllerin_Koy_Sayilari.pdf Erişim tarihi: 02.01.2015.
- Cami Projesinde Son Gelişmeler, <http://www.uskudar.bel.tr/tr/main/news/cami-projesinde-son-gelismeler/48> Erişim tarihi: 05.06.2015.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi 2007-2011 Stratejik Planı,
<http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/2dWVM+IstanbulBuyuksehirSP20072011.pdf> Erişim tarihi: 15.02.2015.
- Mescitten Rahatsızlık Duymuş Olabilirler, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/27458785.asp>
Erişim tarihi: 25.04.2015.
- Projeler, <http://www.uskudar.bel.tr/tr/main/proje> Erişim tarihi: 02.05.2015.
- Serbest Meslek Kazançları Vergi Rehberi 2014,
http://www.gib.gov.tr/fileadmin/beyannamerehberi/2014_serbestmeslek.pdf Erişim tarihi: 03.03.2015
- SP Üsküdar Belediye Başkan Adayı Erol Belen'in seçim vaatleri,
http://www.uskudargazetesi.com.tr/haber/saadet_partisi_uskudar_belediye_baskan_a_dayi_erol_belen_projelerini_acikladi-793.html Erişim tarihi: 25.03.2015.
- TÜİK Mahalli İdareler Seçim Sonuçları,
http://www.tuik.gov.tr/VeriTabanlari.do?vt_id=34&ust_id=110 Erişim tarihi: 20.01.2015.

Üsküdar Belediyesi web sitesi, <http://www.uskudar.bel.tr/Kurumsal/MeclisUyeleri.aspx>
Erişim tarihi: 05.02.2015.

Üsküdar – Ümraniye – Çekmeköy Raylı Sistem Hattı Proje Tanıtım Dosyası,
http://www.miga.org/documents/ESRS_Attachment_UUCM_PROJE_TANITIM_DOSYASI.pdf Erişim tarihi: 05.03.2015

Yerinden Yönetim Yerel Yönetim,
T.C. İçişleri Bakanlığı Araştırma ve Etütler Merkezi (AREM),
“http://www.arem.gov.tr/ortak_icerik/arem/Projeler/Arastirma_raporlari/trafik/B1.pdf”, Erişim tarihi: 30.03.2015.